ГНІВ МЕГРЕ

Роман

1

Годинник показував чверть на першу, коли, перейшовши завжди прохолодні коридори управління, Мегре опинився під вхідною аркою, де тулилися в затінку двоє чергових поліцаїв у повній формі, марно намагаючись сховатися від сонця. Комісар привітав їх змахом руки і якусь мить у нерішучості пішов повільніше, поглядаючи то назад, на подвір'я Сюрте, то в напрямку площі Дофін.

Він умисне не поспішав, коли виходив із будинку, навіть кілька разів зупинявся на запорошених сходах, удаючи ніби запалює люльку, і потай сподіваючись, що зараз вигулькне котрийсь із його колег чи інспекторів. Та ба! Не зважаючи на те, що літо тільки починалося, коридори управління були вже порожні: в Сюрте панувала атмосфера вакацій.

Аби уникнути відпускного стовпотворіння, неминучого у липні та серпні, більшість працівників карного розшуку вже заздалегідь виїхали з міста або саме лаштувалися до своєї щорічної втечі на море.

Того дня, дванадцятого червня, зненацька скінчилась довга гнила весна і на Париж ринула спека. Мегре зранку працював без піджака, навстіж відчинивши вікна кабінету. Вже понад тиждень він змушений був горбатіти над нудним і незвичним для нього ділом — складанням проекту адміністративної реформи. Ранковий рапорт директорові, короткий інструктаж в інспекторській — і пішла писанина! Його стіл був захаращений незчисленними теками та купами паперу, хоча зосередитися на них було важко — увагу раз по раз відривав віддалений, та вже по-літньому гучний клекіт паризьких вулиць.

З початку місяця Мегре щодня обідав удома, і чергові інспектори ні разу не порушили його вечірнього відпочинку та нічного сну несподіваним телефонним дзвінком. Взагалі, щоб дістатися додому, досить було звернути ліворуч і пройти сотню кроків набережною до зупинки автобуса чи стоянки таксі біля мосту Сен-Мішель. Мегре востаннє глянув на сходи — ні душі!

І, ледь стенувши плечима, комісар круто повернув праворуч і широким кроком перетяв площу Дофін. Ще в кабінеті Мегре зненацька закортіло хильнути скляночку аперитиву, попри всі суворі настанови свого шанованого приятеля месьє Пардона, лікаря з вулиці Пікпю. Чи не через нього він уже кілька тижнів обмежувався жалюгідним фужером сухого вина перед обідом та випадковим кухлем пива підчас вечірньої прогулянки з пані Мегре? Але годі! В таку погоду жодний святий не втримався від спокуси закропити душу ковтком прохолодного аперитиву з гіркуватим ганусовим присмаком. Звичайно, совість у нього була б спокійніша, коли б на це діло його підбив котрийсь із друзів... Та скільки ж можна чекати! З цікавістю оглянувши довгу червону присадкувату машину, що стояла на площі, він одним кроком переступив три сходинки і штовхнув двері невеличкого ресторану написом "Дофін" на жовтій вивісці.

Врешті, забороняючи йому спиртне, месьє Пардон не знав, що дванадцятого червня раптом буде така спекота... До того ж чи не час уже перевірити, що дав його печінці гой клятий сухий закон!

Ще з порога він побачив перед стойкою принаймні з дюжину своїх колег, які зовсім непогано коротали тут роботи час.

З початку місяця в Сюрте стояло затишшя, і ніхто не міг поскаржитися на надмір роботи. Ніхто не міг також гарантувати, що назавтра газети не зарясніють сенсаційний повідомленнями про криваві драми та загадкові злочини... А потім кілька місяців підряд ніколи буде вгору глянути!

Його вітали помахами рук, йому кивали головами, для нього потіснилися, звільняючи місце біля стойки, і, показавши на ряд склянок з опаловою рідиною, Мегре коротко буркнув:

— Мені того ж...

Тридцять років тому, коли комісар лише починав свою кар'єру, тут був той самий бармен, тоді ще хлопчисько, син хазяїна ресторану. Тепер він сам став хазяїном, а його син, схожий на нього, в білому ковпаці порався на кухні.

— Як справи, шеф?

— Усе гаразд, комісаре...

Навіть запах тут не змінився. У кожному з невеличких паризьких ресторанів пахне по-своєму. В "Дофіні", приміром, крізь густий дух міцних напоїв та аперитивів знавець міг би вловити гіркуватий аромат молодого луарського вина. Що ж до кухні, то там завжди переважали пахощі естрагону та зубчатої цибулі.

Погляд Мегре машинально зупинився на грифельній дошці: смажений бретанський мерлан і теляча печінка в папільйотках. В ту ж мить у глибині залу, біля одного із столиків, застелених паперовими скатертинами, він побачив інспектора Люка. Навпроти нього, спиною до входу, сидів якийсь чорнявий чолов'яга. Приборів на столику не було, і могло здатися, що прийшли вони сюди лише заради розмови.

Інспектор теж угледів Мегре. По хвилині вагання він підвівся і підійшов до нього.

— Вас можна на хвилинку, патроне?.. Певно, це вас зацікавить...

Взявши свою склянку, комісар мовчки почвалав слідом, на ним. Незнайомий підвівся.

— Антоніо Фарано, — відрекомендував його Люка. — Вам ще не доводилося зустрічатися?

Це ім'я нічого не казало комісарові, але обличчя видалося знайомим. Десь він уже бачив цього красеня італійця, який міг би грати перших коханців у кіно. Червона спортивна машина перед входом, безперечно, належала йому. Вона цілком пасувала до його ставної постаті, світлого елегантного костюма, важкого золотого персня на руці.

— Месьє Фарано не застав мене в управлінні, — вів далі Люка, коли вони сіли. — Ляпуент порадив йому пошукати мене тут…

Перед інспектором теж стояла склянка з аперитивом. На відміну од поліцаїв, італієць вдовольнявся фруктовим соком.

— Це свояк Еміля Буле… Він управляє одним із його кабаре… Ви, мабуть, знаєте, — "Парі-стрип" на вулиці Беррі…

Люка значуще підморгнув комісарові.

— Повторіть, що ви мені оце розказали, Фарано…

— Еміль Буле зник, — мовив той з виразним італійським акцентом.

— Коли? — запитав Люка.

— Очевидно, минулої ночі… Точно ніхто не знає.

Він шанобливо глянув на комісара і дістав із кишені золотий портсигар.

— Дозвольте?

— Будь ласка...

— Ви його знаєте, патроне, — вставив Люка. — Такий собі невеличкий на зріст чоловічок... Він приїхав сюди із Гавра чотири чи п'ять років тому...

— Сім років, — зауважив італієць.

— Ну, сім... Тоді він одразу купив "Лотос" — кабаре на вулиці Пігаль... Тепер їх у нього аж чотири...

Мегре ніяк не міг збагнути, на якого біса Люка намагається втягти його в цю історію. Відколи він керував бригадою карного розшуку, комісар рідко стикався з паризьким демімондом, хоча раніше добре знав багатьох людей цієї верстви. Певна річ, Мегре пам'ятав кількох монмартрських верховод, але із старшого покоління. Та ось уже два роки він не переступав порога нічного кабаре. А в Парижі ніщо не змінюється так швидко, як цей напівсвіт.

— Я от думаю, — додав Люка, — чи не має це стосунку до справи Мацотті...

А! Тепер він починав розуміти. Місяць тому, десь у першій половині травня, вони вже сушили собі голови над цією справою. Мацотті було вбито о третій годині ночі, коли він виходив із бару на вулиці Фонтен.

— Певно, зведення рахунків, — сказав тоді комісар, передаючи Люка рапорт префекта дев'ятої округи. — Зроби, що зможеш...

Незважаючи на своє італійське прізвище, Мацотті був корсіканцем, який уперше дебютував на Лазурному березі, а потім перекочував до Парижа на чолі невеликої банди.

— Мій свояк не вбивав Мацотті, — переконано мовив Фарано. — Адже ви добре знаєте, месьє Люка, що він нездатний на такі речі... Ви ж самі двічі його допитували...

— У вбивстві я його ніколи не звинувачував, — зауважив інспектор. — А допитував як і всіх, хто свого часу потерпів від нальотів Мацотті... Таких було чимало...

І, звертаючись до Мегре, він додав:

— Сьогодні об одинадцятій він мав бути в управлінні... Я вже думав, що він не дістав моєї повістки.

— А він часом не підночовує на стороні? — простодушно запитав комісар.

— Еміль? Що ви, пане комісар?!. Видно, ви його не знаєте... Еміль чудовий сім'янин і любить мою сестру...

Він ніколи не повертався додому пізніше, як о четвертій годині ранку...

— А минулої ночі він взагалі не повернувся? Так?..

— Еге ж...

— А де були ви?

— В "Парі-стрипі"... Ми зачинили лише о п'ятій... Зараз сезон у розпалі, в Парижі повно туристів... Я вже підраховував виторг, як раптом подзвонила Марина і запитала, чи я часом не бачив Еміля... Марина — це моя сестра... А Еміля я не бачив звечора... Він рідко спускався на Єлисейські поля...

— А де розташовані інші кабаре?

— Всі на Монмартрі, за кількасот метрів одне від одного… Це його ідея — і дуже вдала… Коли кабаре поряд, актори можуть швидко переходити з одного до другого, не марнуючи часу на переїзди… А це для нас велике заощадження… Можете собі уявити, як це зручно — "Лотос" розташований на вулиці Пігаль, "Блакитний поїзд" поряд, за два кроки, на вулиці Віктора Массе, а "Святий апостол" трохи нижче, на вулиці Нотр-Дам-де-Лоретт… Еміль довго вагався, перш ніж відкрити кабаре в іншому районі… А коли відкрив, то все одно особисто ним не займався і доручив це мені…

— Отже, ваша сестра подзвонила вам десь після п'ятої години?

— Так… Вона звикла прокидатися в цей час…

— І що ви зробили після розмови з нею?

— Я відразу подзвонив до "Лотоса", і мені відповіли, то його там востаннє бачили об одинадцятій годині вечора… Пізніше він був у "Блакитному поїзді", але касирка не пам'ятає, коли саме. А до "Святого апостола" я не зміг додзвонитися — там уже було зачинено…

— Як ви гадаєте, минулого вечора у вашого свояка не було ніяких побачень?

— Та ні… Це був дуже скромний врівноважений чоловік… Весь свій вільний час він проводив удома. Як правило, по обіді…

— Де він живе?

— На вулиці Віктора Массе…

— В тому будинку, де "Блакитний поїзд"?

— Ні, за три будинки від нього… Отже, після обіду він одразу ішов до "Лотоса", щоб простежити за готуваннями до вечора. Це в нього найбільше кабаре, і він порядкував там особисто… Потім навідувався до "Святого апостола" на якихось десять-п'ятнадцять хвилин, далі — до "Блакитного поїзда"… І так за вечір встигав заглянути кілька разів… У нього було хазяйське око… Він устигав за всім доглянути…

— Він ходив у смокінгу?

— Ні, на ньому був звичайний темно-синій костюм, куплений у крамниці… Він недуже дбав про свою зовнішність…

— Чому говорите про нього в минулому часі?

— Бо з ним неодмінно щось скоїлось…

За сусідніми столами люди вже починали обідати, і Мегре мимоволі кинув кілька скісних поглядів на їхні тарілки та графини з вином, його склянка вже спорожніла, але замовити другу поки що було якось совісно.

— А що ви зробили далі?

— Я пішов спати, попросивши сестру подзвонити мені знову, якщо він до ранку не з'явиться…

— І вона вам подзвонила?

— Коло восьмої години…

— Де ви проживаєте?

— На вулиці Понтьє.

— Ви одружені?

— Так… Моя дружина теж італійка… Цілий ранок я обдзвонював службовців… Я хотів дізнатися, де і хто саме бачив його останнім… Це не так легко… Звечора всі кабаре переповнені, і в кожного до біса роботи… До того ж Еміль був не дуже примітний… невисокий, худий. Іноді він цілими годинами стояв на порозі поряд з кликуном, і відвідувачі навіть не здогадувалися, що це хазяїн.

Люка ствердно кивав головою.

— Схоже на те, що після половини на дванадцяту його ніхто не бачив…

— А хто бачив його останнім?

— Я не встиг іще всіх розпитати… У деяких офіціантів, барменів та музикантів немає телефонів… Що ж до танцюристок, то я навіть не знаю, де більшість із них живе… По-справжньому я зможу поговорити з ними лише наступної ночі, коли всі будуть на місці… Поки що виходить, ніби останній, з ким розмовляв мій свояк, був кликун "Лотоса" Луї Бубе… Такий невеличкий на зріст, не більший за жокея… На Монмартрі його прозивають Мікі… Отже, десь між одинадцятою та пів на дванадцяту вечора Еміль вийшов із "Лотоса" і кілька хвилин стояв на бруківці перед кабаре… Мікі в цей час бігав поряд, відкриваючи дверці машин, коли хто приїздив…

— Вони розмовляли?

— Еміль був не дуже балакучий… Він нібито кілька разів поглядав на годинник, а потім подався вниз вулицею… Мікі здалося, що він пішов до "Святого апостола"…

— У вашого свояка була машина?

— Колись була, але після катастрофи…

— Якої катастрофи?

— Це сталося сім років тому… Він тоді ще жив у Гаврі. В нього було невеличке кабаре "Монако"… Якось він поїхав з дружиною до Руана…

— Він уже був одружений з вашою сестрою?

— Я маю на увазі його першу дружину, Марі Піруе, француженку з-під Гавра… Вона ось-ось мала родити… Саме тому вони й поїхали до Руана, щоб її оглянув лікар… Тоді йшов дощ, і на одному з поворотів їх занесло… Здається, машина вдарилась об дерево. Його дружина померла на місці…

— А як же він?..

— Він одбувся пораненням… У нього й досі шрам на щоці… На Монмартрі гадають, що це слід від удару ножем…

— Він любив свою жінку?

— Дуже… Вони були знайомі з дитинства…

— Він народився в Гаврі?

— Не в самому Гаврі, десь у селі поблизу… Вони були земляки… Відколи вона померла, він не брався за кермо і взагалі дуже рідко сідав у машину… Навіть у таксі… Здебільшого ходив пішки або, коли треба швидко, сідав у метро… А втім, він дуже рідко залишав Монмартр…

— Ви гадаєте, що його вбили?

— Я не можу цього сказати… Але я знаю, що коли б із ним нічого не скоїлося, він би вже давно був удома.

— Він живе вдвох з жінкою?

— Ні. Разом з ними живе наша мати та ще одна моя сестра, Ада… Вона була в нього за секретаря… Крім того, и них двоє дітей… Хлопчикові вже три роки, а дівчинці десять місяців.

— У вас є якісь здогади?

Антоніо похитав головою.

— Вам не здається, що зникнення вашого свояка пов'язане зі справою Мацотті?

— Я певний лише, що Еміль не вбивав Мацотті.

Мегре глянув на інспектора: розслідування цієї справи було доручено йому.

— А ти як гадаєш?

— Я теж певний цього, патроне… Я допитував його двічі, і мені здається, що він був цілком щирий зі мною. Взагалі, це кволий, навіть боязкий чоловічок, зовсім не схожий на хазяїна нічних кабаре… А втім, коли йому довелося мати справу з Мацотті, він довів, що вміє за себе і постояти…

— Яким чином?

— Мацотті зі своєю бандою вигадав, вірніше, вдосконалив старий рекет... Під приводом захисту вони щотижня вимагали досить значні суми грошей від власників кабаре... Більшість спочатку відмовлялися платити... Тоді розігрувалася невеличка комедія... Коли в кабаре було повнісінько людей, раптом з'являвся Мацотті в супроводі кількох своїх бандитів... Вони займали столик або сідали в барі, замовляли шампанське і посеред того чи іншого номера починали сварку з барменом чи метрдотелем... Спершу тихо, потім уголос... Ці бандюги удавали, ніби їм подали не той напій або обдурили на грошах... За хвилину в бармена вже летіли склянки, і сварка переходила в бійку, іноді загальну... Певна річ, більшість відвідувачів тікали, щоб більше туди не повертатися... А коли Мацотті з'являвся вдруге, то хазяїн вважав за краще викласти грошики... Щоправда, деякі хазяї пробували наймати для захисту місцевих молодиків, але марна річ. Мацотті завжди вмів з ними домовитися...

— Що ж зробив Еміль?

— Ні те, ні друге... Він привіз із Гавра кількох докерів, які пообіцяли приструнчити Мацотті і його бандюг... Вони дотримали свого слова...

— Коли це сталося?

— Тієї самої ночі, як було вбито Мацотті... Звечора він завітав до "Лотоса" з двома своїми приплічниками... Докери виставили їх за поріг... Звичайно, не обійшлося без стусанів...

— Еміль був там-таки?

— Він сховався за стойкою — боявся бійки... Отож Мацотті подався до бару на вулиці Фонтен... Там у нього щось на зразок штаб-квартири. До нього підійшло ще кілька чоловік, і вони сиділи далеко за північ... О третій годині, коли вони вже виходили, повз бар проїхала машина, і Мацотті дістав п'ять куль... Одного з його приятелів було поранено в

плече... Машину ми досі не знайшли... Я допитав Джо — це хазяїн бару, — а також власників сусідніх кабаре... Ніхто нічого не знає... Але я продовжую розслідування...

— Де був Еміль у момент стрілянини?

— Коли маєш справу з цими людьми, важко встановити істину... Кажуть, начебто його бачили в "Блакитному поїзді", але я не дуже вірю цим свідченням...

— Еміль не вбивав Мацотті, — повторив італієць.

— У нього була зброя?

— Так, автоматичний пістолет... Він мав дозвіл префектури... Мацотті було вбито з іншого пістолета...

Зітхнувши, Мегре зробив знак офіціантці, щоб наповнила склянки. Його вже давно мучила спрага.

— Я хотів, щоб ви були в курсі справи, — провадив Люка. — Тому й вирішив, що вам буде цікаво послухати Антоніо...

— Я сказав правду...

— Цього ранку Еміль мав з'явитися до Сюрте, — додав інспектор. — Мені здається не випадковим, що він зник саме напередодні...

— Що ти хотів від нього довідатися?

— Нічого особливого... Я хотів востаннє поставити йому кілька звичайних запитань, щоб порівняти з попередніми відповідями та з іншими свідченнями...

— Який у нього був вигляд під час допитів? Тобі не здалося, що він чогось боїться?

— Ні, але він дуже нервувався… Він не хотів, щоб його ім'я з'явилося в газетах… На його думку, це дуже зашкодило б справі… В його кабаре завжди було спокійно, і якщо б раптом виявилося, що він замішаний у скандальній історії, йому б не уникнути банкрутства…

— Це правда, — мовив Антоніо підводячись. — Сподіваюсь, я вам більше не потрібний. Я зараз мушу бути вдома. Ви самі розумієте, в якому стані моя мати й сестра…

За хвилину вони почули приглушене форкання червоної машини, яка віддалилася в напрямку Нового моста. Мегре поволі смоктав аперитив, скоса поглядаючи на свого інспектора.

— Тебе десь чекають?

— Ні… Я сподівався…

— Пообідати тут?

Той кивнув головою.

— Ну й чудово, — вирішив Мегре. — Тільки спочатку я мушу подзвонити дружині… Ти замов…

— Знаю, патроне, — макрель для вас…

— І телячу печінку в папільйотках…

Спокуслива атмосфера "Дофіна" зробила своє — вперше за багато днів комісар відчув, що сьогодні обійтися без телячої печінки в папільйотках він не зможе.

Взагалі, досі справа Мацотті не вважалася надто серйозною, і Люка розслідував її самостійно... Кого могла стурбувати смерть гангстера, крім хіба що інших гангстерів. Коли починають зводити рахунки, рахунки ці, як правило, зростають... В таких справах добре лиш те, що ні прокурори, ні судові слідчі не наступають на п'яти поліції.

— Тим краще, — зауважив з цього приводу один високий судочинець. — В тюрмі буде на одного дармоїда менше...

Під час обіду між комісаром та інспектором ні на хвилину не вщухала жвава розмова. Люка розповів йому кілька подробиць щодо Еміля Буле, і Мегре врешті зацікавився цим досить незвичним чолов'ягою.

Син нормандського рибалки, Еміль в шістнадцять років пішов працювати офіціантом на океанський лайнер "Нормандія". Це було ще до війни. Він разом із пароплавом був у Нью-Йорку, коли боші посунули на Францію.

Невідомо, як цей хирлявий юнак, майже хлопчисько, міг опинитися в американській морській піхоті. В усякім разі, він провоював усю війну і лише після перемоги пішов працювати на борт "Іль-де-Франс" — цього разу вже другим метрдотелем.

— Ви добре знаєте, патроне, кожен офіціант мріє згодом відкрити власний ресторан... І от за два роки після одруження Буле купує в Гаврі невеличкий бар і невдовзі перетворює його на нічне кабаре... Тоді допіру входив у моду стриптиз, і йому пощастило досить швидко збити капіталець... Ще до того, як сталася автомобільна катастрофа, він збирався закинути вудку й на Париж...

— А те кабаре в Гаврі досі належить йому?

— Він віддав його в оренду одному із своїх товаришів по "Іль-де-Франс"… В Парижі він одразу купив "Лотос"… Тоді це була звичайнісінька пастка для туристів — нічний бар, яких багато на площі Пігаль…

— Де він познайомився з сестрою Антоніо?

— В "Лотосі"… Вона працювала гардеробницею. Їй тоді було вісімнадцять років…

— А що в той час поробляв Антоніо?

— Він працював на автозаводі у Рено… З усієї родини він перший переїхав до Франції… Потім уже перевіз маті та обох сестер… Вони жили раніше в передмісті…

— Виходить, Еміль одружився з усією родиною… Ти був у нього вдома?

— Ні… Я нашвидку оглянув усі його кабаре, але не бачив потреби йти додому…

— Ти впевнений, що не він стріляв у Мацотті?

— Навіщо б йому це робити? Адже він і так переміг…

— Він міг боятися помсти…

— Всі, кого я опитав на Монмартрі, вважають, що це він…

Вони мовчки випили каву, і у Мегре стало мужності відмовитися від кальвадоса, що його за звичкою запропонував хазяїн. Він уже випив два аперитиви та склянку сухого вина — як реванш за кальвадос — і, прямуючи до Сюрте, був цілком задоволений собою.

Опинившись у своєму кабінеті, він скинув піджак, попустив краватку і знову поринув у папери. Міністерство раптом вирішило провести реорганізацію всієї системи карного розшуку, і йому було доручено скласти проект реформи. Заради цього ось уже два тижні комісар Мегре мов старанний школяр, змушений був ретельно переписувати всілякі папірці.

А втім, того дня він уже не міг зосередитись на проекті, і на думку йому спливали то колишній корабельний офіціант Еміль Буле, що став справжнім князьком на Монмартрі, то красень італієць з червоним автомобілем та троє жінок з дітьми, що мешкали на вулиці Віктора Массе.

А в цей час інспектор Люка обдзвонював усі паризькі лікарні та відділи поліції. Всі префекти одержали лист з описом Еміля Буле, але того дня пошуки не дали ніяких результатів.

Підвечір спека трохи спала, і Мегре з дружиною ви йшли на прогулянку… Вони просиділи цілу годину у від критому бістро на площі Республіки. Комісар змушений був обмежитися одним кухлем пива.

Вони неквапливо розмовляли про наступну відпустку. Вулицею проходили чоловіки в білих сорочках, більшість жінок були одягнені в квітчасті ситцеві плаття.

Наступного дня був четвер. Уже зранку припікало сонце. В донесеннях за ніч Мегре не знайшов жодної згадки про Еміля Буле. У Люка теж не було новин.

Перед самим обідом знялася шалена, але короткочасна гроза, і він ішов додому по паруючому тротуару. Пополудні довелося знову взятися за писанину. До кінця дня і з Сюрте не надійшло жодної звістки про Еміля Буле. Дюка марно протинявся кілька годин на Монмартрі.

— Схоже на те, патроне, що останнім його все-таки бачив кликун із "Лотоса" Бубе, на прізвисько Мікі… Він каже, що Еміль повернув за ріг вулиці Пігаль так, немов прямував до "Святого апостола". Увечері я знову буду на Монмартрі… Цікаво, що скажуть інші…

Але інші теж не сказали нічого нового. У п'ятницю, о дев'ятій годині ранку, проглянувши чергові донесення, Мегре гукнув Люка до свого кабінету.

— Його знайшли, — мовив він, запалюючи люльку.

— Він живий?

— Мертвий.

— На Монмартрі? В Сені?

Мегре простяг йому рапорт комісара двадцятої округи. В ньому повідомлялося, що вдосвіта в завулку Рондо поблизу кладовища Пер-Лашез було знайдено труп, який лежав упоперек тротуару поряд із залізничним насипом. На ньому був темно-синій костюм, у кишенях якого виявлено бумажник з грошима та посвідчення на ім'я Еміля Буле.

Люка підвів голову. Брови його були насуплені.

— Дуже дивно…

— Читай далі…

І, справді, те, що було далі, ще більше здивувало інспектора. В рапорті повідомлялося, що, згідно з висновком інституту судової медицини, труп уже розкладався.

Завулок Рондо, що закінчувався глухим кутом, завжди був досить безлюдний, але, звичайно, не до такої міри, щоб там протягом двох діб міг лежати труп, не привертаючи нічиєї уваги.

— Ну, що ти про це думаєш?

— Цікаво…

— Ти вже все прочитав?

— Ще кілька рядків…

Еміль Буле зник у ніч з вівторка на середу. З огляду на висновок медичної, експертизи можна було гадати, що його було вбито саме тієї ночі.

Відтоді минуло цілих дві доби, протягом яких стояла спека.

Важко було збагнути, чому весь цей час убивця або вбивці тримали труп у себе.

— Це, справді, ще більш дивно, — мовив Люка, кладучи донесення на стіл.

Згідно з попереднім медичним оглядом вбивство було вчинено без застосування зброї — вогнепальної чи холодної.

За всіма зовнішніми ознаками Еміля Буле було задушено.

У кожного з паризьких кварталів, навіть у кожної із соціальних верств, є, так би мовити, свій метод вбивства, і свій спосіб самовбивства. Є вулиці, де люди викидаються у вікно, інші — де отруюються чадом чи газом, ще інші — де вдаються до снотворних.

Є квартали, де вбивають кинджалом, інші — де користуються кийком, ще інші, як Монмартр, де застосовують вогнепальну зброю.

За останні тридцять років, скільки пам'ятав Мегре, не було ще випадку, щоб на Монмартрі когось задушили.

А Еміля Буле, власника чотирьох кабаре, хтось не тільки задушив, але й цілих два дні і три ночі тримав у себе його труп.

Мегре підвівся і, підійшовши до шафи, дістав свій піджак та капелюх.

— Ходімо! — коротко кинув він.

Нарешті з'явився привід хоч на час облишити остогидлу писанину.

За кілька хвилин вони вже прямували до інституту судової медицини. Яскраво світило червневе ранкове сонце. В обличчя їм повівав свіжий вітерець.

2

Коли б не висока вежа із старовинними дзиґарями, глухі рожеві корпуси інституту судової медицини на набережній Рапе більше б, мабуть, скидалися на сучасну фабрику фармацевтичних товарів, аніж на колишню міську трупарню.

Черговий за віконцем одразу впізнав їх і, запобігливо всміхаючись, запитав:

— Вас, певно, цікавить цей добродій з провулка Рондо?

Електричний годинник над його головою показував п'ять хвилин на одинадцяту. Крізь вікно виднівся протилежний берег Сени з кількома буксирами на причалі в доках Товарних складів.

— Там уже один чекає, — вів далі черговий, якого явно кортіло побалакати. — Здається, його родич...

— Ви запитали, як його ім'я?

— Я зроблю це, коли він опізнає труп і підпише декларацію...

Він був лише чиновник, і передусім його турбувало те, щоб реєстраційний формуляр на кожний труп було заповнено згідно з інструкцією.

— Де він?

— У залі для чекання... Вам теж доведеться туди пройти, пане Мегре... Доктор Морель іще не скінчив огляду...

Вони перейшли довгий коридор з білими кахляними стінами й опинилися в невеличкій світлій кімнаті, вибіленій масляною фарбою. Дві довгі лавки попід стінами, чотири тверді дерев'яні стільці, посередині круглий стіл... Покласти б на нього кілька журналів, повісити на стіни дві-три гравюри — і зал для чекання нічим не відрізнявся б від приймальні зубного лікаря.

На одному із стільців, підперши голову руками, сидів Антоніо. Його вродливе обличчя було невиспане і трохи брезкле, на щоках чорніла щетина. Угледівши поліцаїв, він підвівся.

— Ви його бачили? — запитав він.

— Ще ні.

— Я теж ні… Ось уже півгодини, як я тут… Мені показували посвідчення особи… Це його документ.

— Хто показував?

— Якийсь інспектор із кумедним прізвищем… Морнік?.. Борнік?

— А, Борнік!.. Є такий…

Обидва перезирнулися. В карному розшуці про ретельність інспектора Борніка ходили легенди. У деяких районних відділках конкурувати з Сюрте вважалося справою честі, і не тільки інспектори, а й окремі комісари із шкури лізли, аби тільки випередити своїх колег з управління. Борнік був один із найзаповзятливіших.

Про те, що труп Еміля Буле знайдено, Мегре довідався з газет, і відтоді працівники поліцейського відділку двадцятої округи, певна річ, не сиділи на місці. Запобігти подібній надмірній заповзятливості і ставила собі на меті та адміністративна реформа, над проектом якої вже не перший тиждень упрівав Мегре.

— Як ви гадаєте, лікар ще довго буде його оглядати? Там удома таке діється…

— Інспектор Борнік був у вас вдома?

— Еге ж… Ще о восьмій годині. Сестри допіру встали і поралися з дітьми…

"Хто з вас буде Марина Буле?" — запитав він.

Потім показав сестрі посвідчення особи.

"Це документ вашого чоловіка? Ви впізнаєте фотографію? Коли ви його бачили востаннє?.."

Можете уявити собі, що там було! Ада одразу подзвонила мені. Я навіть не встиг поснідати чи хоча б випити чашку кави. За кілька хвилин я вже був у них… Коли б ви бачили, з якою підозрою поставився до мене цей інспектор!

"Хто ви?"

"Зять"

"Цієї жінки?"

"Ні. Її чоловіка…"

Антоніо скрушно зітхнув.

— Я насилу його переконав, щоб він дозволив мені прийти сюди опізнати труп — замість сестри… Вона хотіла йти разом зі мною… Я уявляв собі, що це буде за видовище, і звелів їй залишитися вдома.

Він знервовано запалив сигарету.

— Інспектор вас не супроводжував?

— Ні. Здається, він був заклопотаний чимось іншим… Сказав, що тут мені дадуть анкету, яку треба заповнити й підписати…

Трохи згодом він додав:

— Тепер ви бачите, що я недаремно турбувався. Позавчора ви, здається, не вірили мені… Де він, цей провулок Рондо?

— Поблизу кладовища Пер-Лашез.

— Вперше чую… Що це за район?

Двері відчинилися, і до кімнати зайшов доктор Морель у білому халаті, білій шапочці, з марлевою маскою на обличчі. Швидко оглянувши присутніх, він зупинився поглядом на комісарові.

— Мені сказали, що ви чекаєте на мене, Мегре, — мовив він. — Прошу…

Слідом за ним вони увійшли до просторої зали. Вікна в ній були засклені матовим склом, крізь яке не проникало сонячне проміння. Вздовж стін кількома рядами стояли металеві ящики. Коли б не їх аж надто великий розмір, вони нічим не відрізнялися б від тих, у яких звичайно зберігаються справи будь-якої державної установи

Посередині на довгому вузькому столі на коліщатках лежав труп, прикритий білим простирадлом.

— Нехай спочатку його опізнає месьє Фарано… Це зять небіжчика, — звернувся комісар до Мореля.

І ритуальним жестом лікар підняв край простирадла. Обличчя покійного заросло густою і досить довгою рудою щетиною, шкіра мала

фіолетовий відтінок. На лівій щоці чітко вирізнявся шрам, про який розповідав Фарано в ресторанчику "Дофін".

Тіло під простирадлом здавалося неймовірно худим і коротким.

— Це він?

— Безперечно...

Із співчуття до італійця, готового от-от знепритомніти, Мегре звелів йому вийти разом із Люка для оформлення документів.

— Його можна ховати? — запитав лікар і, діставши згоду комісара, зробив знак чоловікові в сірому халаті, який уже стояв біля відчиненого ящика. — Ходімо зі мною, Мегре...

У його кабінеті був умивальник. Ретельно продезинфікувавши руки та обличчя, доктор Морель зняв халат і одразу перетворився на звичайного поліцейського чиновника.

— Вас, певно, цікавлять результати розтину?.. Остаточний висновок я подам за кілька днів, після проведення всіх аналізів... Поки що можу сказати, що на тілі покійного немає жодного поранення... його було задушено, точніше...

Він на хвилину замовк, немов вагаючись.

— Зауважте — це поки що неофіційно... У своєму звіті я не писатиму про це так категорично... Та коли б мені довелося визначати характер убивства, виходячи з автопсії, я б сказав, що покійний став жертвою нападу ззаду. Вбивця обхопив його голову однією рукою навколо шиї і з такою силою шарпнув до себе, що зламав хребет... Здається, цей прийом у вас називають "кроляча смерть"...

— Отже, він стояв?

— Він міг також сидіти… А втім, я думаю, що він саме стояв і не сподівався на цей напад… Власне кажучи, боротьби не було… Він не захищався… Я ретельно оглянув його руки і не виявив жодної подряпини… Під нігтями теж немає ні слідів крові, ні навіть волокон з одягу нападника… Коли б він боронився, вони напевне були б… Хто це?

— Власник нічних кабаре… Ви можете сказати, коли саме його було вбито?

— Два-три дні тому… Можу додати — теж неофіційно одну деталь: весь цей час труп лежав у закритому приміщенні… Сьогодні ввечері я вам подам перший звіт…

У двері заглянув Люка.

— Він уже підписав папери, патроне… Що з ним далі робити? Може, відпустити додому?..

Мегре не заперечував. Залишалося ще оглянути одяг Еміля та речі, знайдені в кишенях. Пізніше все це мали дослідити в лабораторії.

Всі речі Еміля були купою звалені на столі в другій кімнаті. Темно-синій, майже новий костюм не був ніде порваний, не забруднений, навіть не зім'ятий. Жодної плями крові. Чорні туфлі блищали так, наче їх щойно начистили. Придивившись, Мегре побачив на шкірі кілька свіжих подряпин.

Мегре міг би йти об заклад, що злочин було вчинено в приміщенні і труп викинуто на вулицю лише наприкінці минулої ночі.

Звідки його привезли? Безперечно, у вбивці була машина. Його не тягли по бруківці.

Що ж до вмісту кишень, то тут комісара чекало деяке розчарування. Еміль Буле явно не був курцем. Серед його речей Мегре не побачив ні люльки, ні сигарет, ні сірників, ні запальнички. Не було також тих крихіток тютюну, що їх завжди можна знайти у кишенях курця.

Золотий годинник. У портмоне п'ять стофранкових асигнацій і три по п'ятдесят франків. В одній із кишень ще з десяток дрібних купюр, в другій — дрібні монети.

Низка ключів, складаний ножик, зім'ята носова хустка і ще одна, чиста й випрасувана, що стирчала з набортної кишеньки піджака. Пачка таблеток аспірину, кілька м'ятних цукерок.

— Погляньте, ваша повістка! — вигукнув Люка, що саме порпався в бумажнику.

Так, у Еміля Буле, справді, була поважна причина, щоб не з'явитися до управління в зазначений час.

— Я був певний, що він завжди носив із собою пістолет, — буркнув Мегре.

Але зброї при ньому не знайшли. Натомість увагу комісара привернула товстенька чекова книжка. Вона була майже нова — погашено було лише три чеки: два на невелику суму, і третій, з написом: "У власні руки", — на п'ятсот тисяч франків.

На ньому стояла дата погашення — двадцять друге травня.

— Стривайте, адже саме того дня я викликав його вдруге до Сюрте, — вигукнув Люка. — Це було за чотири дні після його першого візиту...

— Подзвони до лабораторії, нехай заберуть і пильно оглянуть речі.

За кілька хвилин вони вже сідали в чорну поліцейську машину.

— Куди ми їдемо, патроне? — запитав Люка, передбачливо не набираючи швидкості.

— Спочатку до завулку Рондо… Я хочу оглянути місце, де його знайшли…

Цього безхмарного сонячного дня завулок Рондо не здавався похмурим, незважаючи на сусідство кладовища та залізниці. Вже здалеку вони побачили юрму цікавих, що оточили двох поліцаїв, голови господарок, які повисовувалися з вікон, дітлахів, що гралися на тротуарі. Коли машина зупинилася, до них підійшов інспектор Борнік.

— Я давно чекаю на вас, пане начальнику, — мовив він, скромно потупивши очі. — Тут ми вже дещо зробили…

Поліцаї розступилися, і на сірій бруківці Мегре побачив намальований крейдою контур людського тіла.

— Хто перший вас про це повідомив?

— Один службовець із газоексплуатаційної контори… Він живе ось у цьому будинку і починає роботу о п'ятій ранку… Он з вікна четвертого поверху виглядає його жінка… Звичайно, я вже взяв її свідчення… Цієї ночі я якраз чергував у комісаріаті…

Зараз було забагато сторонніх, щоб висловлювати вголос свою думку щодо такої заповзятливості.

— Як вам здається, інспекторе, труп було випхано з машини чи винесено й покладено на тротуар?

— Певно, що покладено…

— На спину?

— Ні, долілиць… Спершу можна було подумати, що це п'яний, який заснув… Коли б не запах… Тут смерділо так, що…

— Сподіваюсь, ви допитали сусідів?

— Тільки тих, що вдома… Жінок, старих… Чоловіки на роботі…

— І ніхто нічого не бачив і не чув?

— Ніхто, крім старої з шостого поверху, у якої безсоння. Щоправда, консьєржка гадає, що вона вже сама не тямить, то каже… О пів на четверту стара начебто чула, як тут зупинилася машина… Сюди рідко коли заїздять машини.

— Вона часом не чула голосів?

— Ні. Але вона чула, як двічі клацнули дверцята автомобіля… коли їх відчиняли і коли зачиняли.

— Вона не виглядала з вікна?

— Вона насилу ходить… Їй спочатку здалося, що це до когось із сусідів приїхала медична допомога. Вона сподівалася почути стукіт дверей, але машина відразу розвернулася і від'їхала.

І тоном людини, яка досконало знає свою справу, інспектор Борнік додав:

— Я ще навідаюсь сюди ополудні та ввечері, коли всі будуть вдома.

— З прокуратури хтось був?

— Кілька годин тому. Вони приїздили на хвилинку… Звичайна формальність.

Мегре і Люка сіли в машину. Погляди всіх цікавих були звернені на них.

— Давай на Віктора Массе…

На вулицях продавці овочів заманювали господарок купами червоних черешень та ранніх персиків, просто на візках. Повсюди панувала літня метушня, і на затінених тротуарах було значно людніше, ніж на осонні.

Звернувши на вулицю Нотр-Дам-де-Лоретт, вони побачили жовтий фасад "Святого апостола". На ґратах перед дверима висів замок. З великих фотографій у засклених вітринах дивилися роздягнуті жінки.

Трохи більша вітрина прикрашала фасад "Блакитного поїзда". Люка проминув кабаре і зупинився перед сірим кам'яним будинком. Дві мідяні дошки біля входу сповіщали, що тут живе лікар та міститься товариство по продажу нерухомого майна.

— В чім річ? — не дуже привітно запитала консьєржка, підчиняючи засклені двері.

— Пані Буле…

— Четвертий ліворуч, а… — Оглянувши їх пильніше, вона одразу змінила тон. — А, ви з поліції… Тоді будь ласка… Бідолашні жінки…

Ліфт майже безшумно поплив угору. Сходи тут були освітлені краще, ніж у більшості старих будинків. Вздовж них на всі п'ять поверхів простяглася червона килимкова доріжка.

На четвертому поверсі крізь двері однієї з квартир долинали розпачливі голоси, які одразу стихли, тільки-но Мегре натиснув кнопку дзвоника. За дверима почулися кроки.

— Заходьте, панове, — мовив Антоніо. — Не звертайте уваги на безладдя...

Він був без піджака і тримав у руці недоїдений бутерброд.

Десь, у глибині квартири, плакала дитина.

Їх зустріла молода тілиста жінка з чорним незачесаним волоссям, яке довгими пасмами спадало їй на спину. Поруч неї, тримаючись за сукню, стояв опецькуватий малюк.

— Моя сестра Марина...

Її великі сумні очі дивилися на них з болісною відчуженістю. Повіки були червоні від сліз.

— Проходьте, панове...

Вона провела їх до неприбраної ще вітальні. На килимі лежав перекинутий дерев'яний кінь, стіл було заставлено брудним посудом.

В других дверях з'явилася ще одна жінка, значно старіша й огрядніша, одягнута в світло-блакитний халат. Вона з неприхованою ворожістю оглядала гостей.

— Це моя мати, — відрекомендував її Антоніо. — Вона майже не вміє по-французьки… І ніколи не навчиться…

Квартира була велика, комфортабельна, обставлена міцними громіздкими меблями, подібними до тих, які можна інколи побачити в комісійних крамницях.

— А де ваша друга сестра? — запитав озираючись Мегре.

— Порається з дитиною… Зараз вона прийде.

— Вам уже щось відомо, пане комісар? — запитала Марина.

Її французька вимова була чистіша, ніж у Антоніо.

Їй сповнилося лише вісімнадцять, коли вона познайомилася з Емілем. Це сталося сім років тому. Вона й досі була дуже гарна — білошкіра, чорноока… Чи була вона вдоволена своєю долею? Зараз важко про це судити, але ні в її одязі, ні в манері розмовляти, ні в поведінці Мегре не помітив кокетства. Очевидно, вона була цілком щаслива в своїй родині, і сімейні клопоти поглинали весь її час, усю увагу.

Переступивши поріг, Мегре одразу вловив запах, що нагадав йому пахощі італійських ресторанчиків.

Антоніо вже явно правив за голову сім'ї. Мабуть, він якоюсь мірою був ним ще за життя Еміля. Чи не в нього просив руки Марини колишній корабельний офіціант?

— Ви вже щось розвідали? — запитав він, все ще тримаючи в руці бутерброд.

— Мене цікавить, чи був у нього з собою пістолет, коли він востаннє виходив із дому?

Антоніо зиркнув на сестру. Та на якусь мить завагалася, потім швидко пішла з вітальні. Крізь відчинені двері було видно, як вона проминула їдальню, зайшла до спальні, витягла шухляду комода і за хвилину повернулася, тримаючи в руці чорний автоматичний пістолет.

— Він був на місці, — мовила вона.

— Ваш чоловік не завжди брав його з собою?

— Ні, не завжди… А останнім часом і зовсім не брав…

— Після того, як Мацотті було вбито, а його банда втекла на південь, у Еміля не було потреби носити зброю, — втрутився Антоніо.

Цей факт багато важив. Отже, у вівторок ввечері, виходячи з дому, Еміль Буле не чекав ніякої небезпеки.

— О котрій годині він вийшов?

— Близько дев'ятої… Ми повечеряли о восьмій. Потім, як звичайно, він ще пішов попрощатися з дітьми… Вони вже були в ліжку.

— Вам не здалося, що він був чимось стурбований?

Марина замислилась.

— По-моєму, ні… Еміль був досить стриманий, і тим, хто його не знав, завжди здавався трохи замкнутим…

Дві великі сльозинки навернулися їй на очі.

— Але насправді він був дуже добрий і дбайливий…

Вона раптом обернулася до матері і швидко заговорила по-італійськи. Слухаючи її, стара кивала головою.

— Я знаю, як дивляться на власників нічних кабаре… Їх звикли вважати чимось на взірець гангстерів… Звичайно, серед них є й такі…

Вона витерла сльози і глянула на брата, немов питала в нього дозволу говорити далі.

— Еміль був досить рішучий у справах, але дуже боязкий у стосунках з людьми. В його кабаре працювали десятки молодих жінок, але, на відміну від більшості своїх колег, він ніколи не зловживав своїм становищем… Він ставився до них як до звичайних службовців — вимогливо, але з повагою… Я сама працювала в нього, перш ніж стати його дружиною… Повірте, він довго не міг наважитися заговорити. зі мною, а коли зустрічався, ніяковів, мов шістнадцятирічний юнак… Минуло кілька місяців, перш ніж він запитав мене, де я народилася, де мешкає моя сім'я, чи є в мене сестри й брати… Поки ми не одружилися, він ні разу не доторкнувся до мене. Навіть ніколи не запрошував провести додому…

Антоніо ворухнув плечима. Хіба б він дозволив, щоб було інакше?

— Певна річ, Еміль знав італійські звичаї, — вела далі Марина. — У "Лотосі" завжди працювало кілька моїх земляків… І от одного вечора Еміль запитав у мене, чи міг би він зустрітися з моїм братом…

— Так, він був дуже чемний, — погодився Антоніо. Очевидно, стара все-таки трохи розуміла французьку.

Час від часу вона вже розкривала була рота, щоб і собі втрутитися, але, певно за браком слів, так нічого і не сказала.

До вітальні зайшла молода дівчина, одягнута в чорне. Це була Ада, теж вродлива, надзвичайно схожа на Марину, але струнκіша, тендітніша. На відміну од своєї сестри, вона вже встигла зачесатися і зробити туалет. З цікавістю оглянувши гостей, дівчина перевела погляд на Марину.

— Лючія нарешті заснула.

Потім знову на Мегре та Люка.

— Чому ви не сідаєте, панове?

Дивно, але цей ледь помітний південний акцент дуже личив її вроді.

— Якщо не помиляюсь, мадмуазель, ви були секретаркою вашого зятя?

— О, це трохи перебільшено… Еміль сам займався всіма своїми справами… А вони, як правило, не потребували великої писанини…

— У нього була контора?

— В певному розумінні, так… Це дві кімнатки на антресолях у тому ж приміщенні, що й "Лотос"…

— Коли він там бував?

— Найчастіше після обіду… До полудня він одсипав… Ми виходили з дому близько третьої години…

Мегре пильно стежив за обома сестрами. Чи не ревнувала часом Марина свого чоловіка до цієї юної красуні? Але ніщо в обличчі старшої сестри не виказувало такого почуття.

Очевидно, ще три дні тому ця жінка була цілком вдоволена своєю долею, своєю родиною, своєю квартирою, своїм тихим спокійним життям. Коли б Еміль жив, вона, певно, народила б йому ще не одну дитину.

Незважаючи на зовнішню схожість з сестрою, в Ади була зовсім інша вдача — вольовіша, енергійніша.

— У конторі завжди хтось чекав — артисти, музиканти, метрдотелі, бармени, не кажучи вже про постачальників вина...

— Що робив Еміль Буле останнього дня?

— Стривайте... Це, здається, у вівторок?.. Одразу після третьої ми зійшли до залу, щоб подивитися одну іспанську танцюристку, яку Еміль хотів ангажувати... Потім у нього була розмова з агентом компанії устаткування для кондиціювання повітря. Він мав намір запровадити кондиціювання в усіх чотирьох кабаре... Це було особливо необхідно в "Лотосі" — звичайної вентиляції там уже не досить...

Мегре пригадав каталог, знайдений серед речей покійного.

— А хто відав його фінансовими справами?

— Що ви маєте на увазі?

— Ну, хто платив артистам, прислузі?

— Звичайно, бухгалтер...

— Його контора теж у приміщенні "Лотоса"?

— Еге ж… Там така невеличка комірчина з вікнами на подвір'я. Щоразу, коли йому доводиться платити, він буквально страждає, неначе видає ці гроші із власної кишені… Його прізвище Резон… Всі величають його пан Резон, бо коли його не назвати паном…

— Він зараз на площі Пігаль?

— Безперечно. Він працює зранку, а ввечері вільний… Стара, що була вийшла до сусідньої кімнати, незабаром повернулася з пляшкою к'янті та склянками.

— Очевидно, в кожному кабаре є свій розпорядник?

Ада похитала головою.

— Ні, це не зовсім так… Антоніо порядкує в "Парі-стрипі" тому, що це інший район… Там своя клієнтура, свій стиль… Ви розумієте, що я хочу сказати?.. Крім того, Антоніо — член родини… Решта кабаре розташовані по сусідству одне з одним… Протягом вечора ті самі артисти можуть виступити в кожному з них… Еміль також за вечір обходив їх по кілька разів і встигав за всім доглянути… Інколи доводилося просто серед ночі переносити цілі ящики шампанського чи віскі з одного кабаре до другого, коли там не вистачало… Або пересилати офіціантів, коли в одному кабаре було майже порожньо, а в другому повно відвідувачів…

— Інакше кажучи, Еміль сам розпоряджався в усіх трьох кабаре на Монмартрі?

— По суті, так… Ну, і, крім того, в кожному з них був свій метрдотель, який відповідав…

— А пан Резон займався рахунками та писаниною?

— Еге ж…

— А ви?

— Я всюди супроводжувала Еміля і робила нотатки… Замовити те, зустрітися з таким… Подзвонити артистові, який виступав у когось, і запропонувати йому виступити в нас…

— Ви супроводжували його також і ввечері?

— Частково…

— До котрої години?

— Як правило, до десятої чи одинадцятої… Найбільше мороки буває о дев'ятій, коли відчиняють… Завжди когось бракує — офіціанта, музиканта, танцюристки… Або не встигають вчасно підвезти напої…

— Так, тепер я дещо розумію, — задумано мовив Мегре. — Ви були з ним у вівторок увечері?

— Як і кожного вечора…

Він знову глянув на Марину, але не помітив на її обличчі жодної ознаки ревнощів.

— О котрій годині ви з ним попрощалися?

— О пів на одинадцяту…

— Де це було?

— У "Лотосі"... Це був, так би мовити, наш штаб... Ми вже побували в "Блакитному поїзді" і в "Святому апостолі"...

— Ви не помітили нічого особливого?

— Нічого... Я лише звернула увагу на те, що збиралося на дощ...

— Того вечора дощило?

— Накрапало... Коли я виходила з кабаре, Мікі навіть запропонував мені парасольку... Але я трохи почекала, і дощ перестав...

— Ви занотовували всі побачення вашого зятя?

— Так, але він рідко користався з цього... Він ніколи нічого не забував. Це була дуже спокійна, серйозна, ділова людина...

— Того вечора в нього не було ніяких побачень?

— Наскільки мені відомо, ні...

— А вам це мало бути відомо?

— Думаю, що так... Я б не хотіла переоцінювати важливість своєї ролі... Наприклад, він ніколи не обмірковував зі мною ні своїх справ, ні планів на майбутнє... Але він говорив про все це при мені. Коли він когось приймав, я теж майже завжди була присутня. Не пам'ятаю жодного випадку, коли б він попросив мене вийти... Бувало, він каже: "В "Блакитному поїзді" треба поміняти шпалери..." Я занотую, а назавтра йому нагадаю.

— Як він поставився до звістки, що Мацотті вбито?

— Не знаю, мене тоді не було… Він, певно, довідався про це тієї ж ночі… На Монмартрі такі новини поширюються швидко.

— А наступного дня, коли він прокинувся?

— Він передусім попросив, щоб я принесла газети… Я вийшла і купила їх на розі…

— Він не кожного дня читав газети?

— Скоріше проглядав — вечірню та ранкову…

— А він не ставив на скачках?

— Ніколи… Ні карти, ні скачки, ні рулетка для нього не існували…

— Він розмовляв з вами про смерть Мацотті?

— Він тільки сказав, що його, певно, викличуть до префектури, і попросив мене подзвонити до "Лотоса" й запитати, чи не приходили з поліції…

Мегре запитально глянув на інспектора.

— Там були два інспектори з дев'ятої округи, — сказав Люка.

— Месьє Буле був стривожений?

— Він боявся за свою репутацію…

Тут у розмову втрутився Антоніо.

— Він завжди дбав про неї… Він не раз радив мені пильнувати, щоб і моє кабаре мало добру славу… "Якщо я заробляю собі на хліб тим, що показую голих жінок, це ще не означає, що я гангстер, — казав він. — Я чесний комерсант і хочу, щоб усі це знали".

— Так, це правда… Він часто це повторював… Ви не п'єте, пане комісар?

Йому не дуже кортіло пити к'янті об одинадцятій ранку, але він усе-таки пригубив келих.

— У нього були друзі?

Замість відповіді Ада обвела поглядом свою рідню.

— Він не мав потреби в друзях… Все його життя проходило тут…

— Він знав італійську?

— Італійську, англійську, навіть трохи іспанську… Він вивчив ці мови, коли служив на пароплаві, а потім в Америці…

— Він часто згадував свою першу дружину?

Це запитання аж ніяк не збентежило Марину.

— Він щороку відвідував її могилу, — відповіла Ада. — А її портрет і досі висить у спальні…

— Ще одне запитання, мадмуазель… У кишені було знайдено чекову книжку… Вам відомо про неї?

— Авжеж… Він завжди носив її з собою, але користувався дуже рідко… Великі рахунки сплачував пан Резон. У Еміля, крім того, завжди була при собі певна сума готівкою… В нашій роботі це необхідно…

— Вашого зятя було викликано до Сюрте вісімнадцятого травня…

— Я пам'ятаю…

— Ви супроводжували його?

— Тільки до входу… Я чекала його на вулиці…

— Ви приїхали в таксі?

— Ні, на метро… Він не любив автомобілів…

— Потім він одержав другу повістку — на двадцять третє травня…

— Я знаю… Це його дуже занепокоїло…

— Знову-таки через можливість розголосу?

— Еге ж…

— Двадцять другого травня він взяв у банку досить велику суму — півмільйона франків… Вам це відомо?

— Ні…

— Ви не розпоряджалися його чековою книжкою?

Ада похитала головою.

— Він вам не дозволяв?

— Цього я не можу сказати… Це була його особиста книжка, і мені навіть ніколи не спадало на думку її відкрити… А втім, вона завжди лежала на комоді в спальні…

— Він часто брав гроші в банку?

— Не думаю… В цьому не було потреби… Коли йому були терміново потрібні гроші, він брав їх у касі "Лотоса" чи іншого кабаре і залишав розписку…

— Як вам здається, для чого він узяв цю суму?

— Не знаю…

— А ви не могли б дізнатися?

— Я спробую… Треба буде запитати пана Резона. Я також перегляну кореспонденцію…

— Якщо можете, будь ласка, зробіть це сьогодні ж… Коли знайдете щось цікаве, подзвоніть мені…

На порозі їх на мить зупинив Антоніо. Обличчя в нього було збентежене.

— Панове, а як бути з кабаре? — запитав він.

Мегре здивовано глянув на нього.

— Ну, відчиняти, чи як?

— Особисто я не бачу жодних причин… Але, мені здасться, це більше стосується вашої сестри…

— Якщо не відчинити, почнуться розмови…

В цю мить підійшов ліфт. Мегре з інспектором мовчки ввійшли в нього.

Антоніо провів їх збентеженим поглядом.

3

Вони вийшли на вулицю, і, мружачись од сліпучого сонця, Мегре почав набивати собі люльку. Він уже хотів був щось сказати інспекторові, як увагу його привернула невеличка сценка, характерна для Монмартра.

Із готелю якраз навпроти будинку Буле зненацька вигулькнула молода жінка у вечірній сукні з тюлевою шаллю на оголених плечах. При світлі дня її волосся мало два кольори і було ясно видно, що того ранку вона ще не встигла підфарбуватися заново.

Жінка була висока, стрункa — типова "герл" із мюзик-холу. Лунко цокаючи об бруківку аж надто тонкими, як довгі цвяхи, каблуками, вона бігцем перетнула вулицю і пірнула в невеличкий бар, щоб підживитися чашкою кави та парою бісквітів.

І майже одразу із готелю з'явилася інша постать — огрядний добродій років під п'ятдесят віком, явно житель півночі, певно, якийсь комерсант. Швидко зиркнувши ліворуч та праворуч, він широким кроком попростував до рогу вулиці, де стояли таксі.

Потім погляд Мегре зупинився на будинкові "Блакитного поїзда" з опущеними шторами та погашеними неоновими вивісками, і він одразу

ж машинально глянув угору, на вікна четвертого поверху, за якими тепер містилася справжня італійська колонія.

Нарешті запаливши, комісар подивився на годинника і промовив:

— Зараз чверть на дванадцяту... Я хочу зробити візит панові Резону. А ти пройдися тим часом по кварталу, розпитай людей, якої вони думки про цих італійок.

— А де ми зустрінемося, патроне?

— Може, у Джо?

В цьому барі було вбито Мацотті.

Поки що в Метре не було ніякого певного плану, жодної конкретної гадки, що робити далі. Він чимось скидався на мисливського собаку, котрий кидається туди й сюди, нюхаючи повітря, аж поки не натрапить на слід.

Та собака чи не собака, а він з насолодою вдихав після багаторічної перерви ці здавна знайомі, терпкі запахи Монмартра.

Завернувши за ріг вулиці Пігаль, Мегре зупинився перед заґратованими дверима "Лотоса". Кнопки електричного дзвоника на них не було.

Поряд містилося інше кабаре, з крикливою жовто-зеленою вивіскою, а далі — галантерейна крамничка з вузенькою вітриною, рясно прикрашеною різнобарвними дамськими панталонами та химерними бюстгальтерами.

Він ступив ще кілька кроків, пірнув навмання у під'їзд, якогось будинку й опинився перед віконцем консьєржки.

— Як пройти в "Лотос"?

Вона підозріливо глянула на нього, нюхом відчуваючи, що перед нею поліцай.

— Хіба ви не бачили, що там зачинено?

— Мені потрібен бухгалтер, пан Резон...

— Перші сходи ліворуч, з подвір'я...

Темне брудне подвір'я було щільно затиснуте між чотирма стінами з чорними-прямокутниками здебільшого незавішених вікон. Ліворуч за обдертими напіввідчиненими дверима виднілися дерев'яні сходи, що страшенно зарипіли, коли на них ступив огрядний комісар. На одних із дверей другого поверху він побачив цинкову пластинку з погано вигравіруваними, скоріше надряпаними словами: "Повний місяць". Так називалося сусіднє з "Лотосом" кабаре.

Навпроти висів шматок картону з написом: "Лотос".

Комісарові раптом здалося, що він потрапив за лаштунки театру. Ці старі, запорошені, жалюгідні декорації нічим не нагадували ні про елегантні вечірні туалети, ні про залпи шампанського, ні про веселу музику.

Він постукав, але у відповідь не почув жодного звука, постукав знову, але теж марно, крутнув круглу фаянсову ручку і опинився в напівтемному коридорі з облупленими стінами. В ньому було двоє дверей — одні в кінці, друг праворуч. Саме в них він і постукав, і в ту ж

мить зсередини долинув якийсь шурхіт. Минула ціла хвилина, пер. ніж він почув:

— Зайдіть…

Пробившись крізь брудні шибки, сонячні промені немов повисли в курному, синьому від сигаретного диму повітрі. В кімнаті було двоє. Сидячи за столом, гладкий підстаркуватий чолов'яга з голим рожевим черепом, оздобленим кількома сірими волосинками, поправляв свою краватку, в той час як молода дівчина в квітчастій суконьці стояла біля вікна, марно намагаючись надати собі невимушеного вигляду.

— Пан Резон?

— Так, це я, — відказав гладун, не підводячи очей.

Комісар прибув явно невчасно.

— Я комісар Метре.

Від запаху дешевих парфумів задуха в кімнаті здавалася особливо нестерпною.

— То я піду, пане Жюль… Не забудьте, що я у вас просила…

Він зніяковіло відчинив шухляду і дістав із старого потертого портмоне кілька асигнацій, які в ту ж мить зникли в сумочці дівчини.

Вона швидко вийшла, цокаючи тонкими каблуками.

— Усі вони такі, — зітхнув пан Резон, про всяк випадок витираючи хустинкою лискуче, погано виголене обличчя, щоб стерти можливі сліди помади. — В суботу платили, а з середи вони вже біжать по аванс.

Кумедний кабінет і кумедний чолов'яга! Мегре здавалося, що він потрапив скоріше до конторки якоїсь шахрайської лавочки, аніж за куліси кабаре. Календар, кілька полиць з потріпаними гросбухами, голі стіни, меблі, певно, куплені на тандиті…

Він обережно сів на стілець з перев'язаною мотузками ніжкою, що на нього показав пан Резон.

— Ну, ви знайшли його?

Бухгалтерові досі бракувало впевненості в собі. Мегре помітив, як тремтить його пухка рука, коли він запалював сигарету. Товсті короткі пальці були жовті від нікотину.

До цієї комірчини, з вікном на подвір'я, майже не долинав гомін вулиці. Людина могла відчувати себе в ній, немов у якомусь іншому світі. Бухгалтер сидів без піджака, і під пахвами на його несвіжій пожмаканій сорочці темніли пітні плями.

Мегре міг би побитися об заклад, що він живе самотньо десь у такій же комірчині і щоранку сам готує собі сніданок на спиртівці.

— Ви знайшли його? — повторив бухгалтер. — Він живий?

— Мертвий.

Бухгалтер зітхнув і побожно опустив повіки.

— Я так і думав. Що з ним сталося?

— Його задушили…

Він рвучко підвів голову і здивовано зиркнув на комісара.

— Його жінка знає?.. А Антоніо?

— Я допіру в них був… Антоніо опізнав тіло… Я хотів би поставити вам кілька запитань.

— Якщо зможу, я охоче відповім…

— Останнім часом ваш хазяїн ні з ким не ворогував?

В нього були жовті зуби і, мабуть, тхнуло з рота.

— Це залежить від того, що розуміти під ворожнечею… Конкуренти?.. Певна річ. Його успіху багато хто заздрив… А взагалі, це важка професія. Тут у кожного більше ворогів, аніж друзів.

— Як ви пояснюєте, що за чотири роки Буле зміг купити чотири кабаре?

Бухгалтер одразу відчув себе упевненіше.

— Якщо ви хочете знати мою думку, то вся річ у тім, що месьє Еміль був дуже серйозною людиною… Він усе поставив на ділову ногу… Купуйте — продаю. Так, начебто це була бакалійна крамниця…

— Ви хочете сказати, що він сам не споживав власного краму? — не втримався комісар.

Пан Резон зрозумів натяк.

— Якщо ви маєте на увазі Лею, ви помиляєтесь. Я їй в батьки годжуся… Вони всі довіряють мені свої клопоти, просять дати пораду…

— А також аванс?

— Їм завжди потрібні гроші.

— Як я розумію, у месьє Еміля не було з ними інших стосунків, опріч, так би мовити, службових…

— Безперечно… Месьє Еміль був хороший чоловік, хороший сім'янин. Він не любив шикувати, обходився без машини і без дачі біля моря… І ніколи не намагався нікого вразити, бо знав ціну грошам… В такій справі це рідкість. Він би домігся успіху в будь-якій іншій комерції.

— Отже, йому заздрили конкуренти?

— Але не настільки, щоб його вбивати… Він викликав у них скоріше повагу, аніж ненависть.

— Завдяки своїм докерам?

— Ви маєте на увазі справу Мацотті?.. Запевняю вас, що він до цього зовсім непричетний. Месьє Еміль просто не захотів платити їм данину і, щоб приструнчити цих добродіїв, він запросив кількох хлопців із Гавра… Цього було досить.

— Де вони зараз?

— Ось уже два тижні, як удома… З дозволу інспектора, що розслідує цю справу…

Мова йшла про Люка.

— Буле завжди шанував закон… Можете запитати вашого колегу із служби охорони порядку… Він мало не щовечора буває на Монмартрі і добре знає, хто чого вартий…

Мегре нараз осяйнула думка.

— Ви дозволите подзвонити?

Звичайно, про це треба було запитати ще вранці, але... Він набрав номер домашнього телефону доктора Мореля.

— Пробачте, докторе, я у справі Еміля Буле... Ви не могли б сказати, скільки минуло часу з того моменту, як він поїв, до того, як його було вбито... Бодай приблизно.... Він повечеряв о восьмій... Що? Між дванадцятою та першою?.. Дякую.

З'ясувалася ще одна невеличка деталь.

— Я гадаю, пане Резон, що увечері ви не працюєте?

Бухгалтер з пуританським обуренням хитнув головою.

— Я ніколи ще не переступив порога кабаре... Це не має стосунку до моєї роботи.

— Але все-таки ваш хазяїн, певно, інформував вас про свої справи?

— В принципі, так...

— Чому лише "в принципі"?

— Ну, хоча б тому, що він ніколи не звірявся мені щодо своїх планів... Про його намір купити "Парі-стрип" я, наприклад, довідався лише напередодні підписання купчої... Він не любив багато говорити.

— Отже, ви нічого не знаєте про побачення, яке в нього було у вівторок?

— Нічогісінько… Ви, мабуть, не зовсім точно уявляєте собі, які тут порядки. Я буваю на роботі вранці і після обіду. Вранці я майже завжди сам… А після обіду приходив хазяїн з Адою… Вона в нього за секретарку.

— А де його кабінет?

— Ходімо, я покажу…

Кімната, до якої вони зайшли, була майже поряд і мало чим відрізнялася від тієї, з якої вийшли. В кутку столик з друкарською машинкою, біля нього кілька ящиків для справ. На стінах дві фотографії. На одній із них комісар упізнав Марину з дітьми, на другій була зображена білява жінка з сумним поглядом, очевидно, перша дружина Еміля.

— Він викликав мене лише тоді, коли йому потрібна була якась довідка. А решту часу я робив усілякі замовлення та складав рахунки.

— Отже, всі розрахунки здійснювалися через вас?.. В тім числі і розрахунки з рук у руки, потай від податкової інспекції?

— Що ви маєте на увазі?

Хоча Мегре й не належав до служби охорони порядку, йому були добре знайомі деякі звичаї паризького демімонду.

— Я припускаю, що деякі платежі відбувалися на місці, без оформлення квитанціями безпосередньо… Потай від податкового інспектора.

— Даруйте, пане комісар, але тут ви помиляєтесь. Я знаю, що подібна думка про власників кабаре досить поширена… Та на відміну від

своїх колег хазяїн ніколи не шахраював. Він шанував закон і не дозволяв собі жодних порушень.

— Це ви складали декларації про прибутки?

— Певним чином… Я готував усі розрахунки, а потім передавав документацію адвокатові.

— Припустімо, що месьє Емілю раптом знадобилася велика сума грошей… Скажімо, півмільйона франків… Де б він їх брав?

— Де завгодно… Хоча б у касі будь-якого з кабаре.

— Таке з ним траплялося?

— Певна річ… Правда, він ніколи не брав так багато. Сто тисяч, двісті…

— Отже, в нього не було жодної потреби брати гроші в банку?

Пан Резон замислився, заінтригований цим запитанням.

— Стривайте… Вранці я тут, і в сейфі завжди є гроші — виторг минулого вечора. Я здаю його до банку лише ополудні. Але вранці я його тут ніколи не бачив — він спав. Увечері, як я вам сказав, він міг би взяти потрібні гроші, в будь-якому з чотирьох кабаре… А от після обіду складніше. Коли б йому знадобилася ця сума після обіду, він безперечно, подався б до банку…

— Він зробив це двадцять другого травня… Ця дата вам нічого не каже?

— Нічогісінько.

— У вас не зареєстровано ніяких платежів того чи наступного дня? — запитав комісар, коли вони знову опинилися в кабінеті пана Резона.

Той розгорнув великий чорний реєстр.

— Ні…

— Ви певні, що у вашого хазяїна не було коханки?

— Як на мене, то ця гіпотеза абсолютно неймовірна.

— Чи, може, його хтось шантажував? Ви не могли б перевірити, чи не доводилося месьє Емілю брати гроші в такий самий спосіб раніше?

Діставши гросбух, пан Резон якийсь час пильно переглядав записи, водячи олівцем по колонках цифр.

— Квітень… березень… лютий… січень… Ні. Можливо, торік…

— Дякую, цього досить.

Отже, один лише раз за останні кілька місяців Еміль Буле особисто взяв гроші в банку. Навіщо? Комісар відчував якийсь невловимий зв'язок між цією подією та його загадковим убивством.

— А чи не міг ваш хазяїн здійснити якийсь платіж без вашого відома? — запитав він.

— Я не бачу, за що б він мав платити… І взагалі це на нього не схоже… Якщо ви не вірите мені, запитайте в месьє Гайяра… У цих справах в мого хазяїна була, я сказав би, манія чесності… Він завжди повторював: "Коли спиш мало, хочеться спати спокійно…" Це була його улюблена фраза.

Не забувайте, що взагалі нам не дуже довіряють, і поліція не спускає з нас очей. Як звичайна, так і податкова… До речі, про податкову поліцію… Два роки тому якийсь інспектор виявив, що замість віскі в "Святому апостолі" подавали якусь бурду… Як ви знаєте, це трапляється в багатьох кабаре, та й не тільки там… Певна річ, проти нас було порушено справу. Хазяїн присягся на біблії, що він про це нічого не знав. А його оборонець, месьє Гайяр, довів, що у всьому винен сам лише бармен, який грів на цьому руки… Той визнав свою провину і заплатив штраф, але хазяїн все одно прогнав його геть…

А то якось він помітив серед клієнтів "Блакитного поїзда" підозрілих осіб… Коли в тебе досвідчене око, то це не так важко. Одразу можна визначити, чи людина прийшла розважатися, чи з іншою метою… Щоправда, цього разу обійшлося без поліції. Месьє Еміль сам встановив, що один із музикантів, якого він недавно найняв, торгував наркотиками.

— І теж вигнав його?

— Того ж вечора.

— Як давно це сталося?

— Ще до історії з барменом… Років зо три тому.

— А де зараз цей музикант?

— Він незабаром виїхав із Франції… Здається, до Італії…

Жодна з цих історій не могла пояснити, ні навіщо Еміль Буле взяв у банку півмільйона франків, ні хто його вбив та ще й у такий екзотичний спосіб.

— Звідси можна вийти до кабаре?

— Будь ласка, сюди...

З цими словами він відчинив двері, що їх Мегре спочатку мав за дверці стінної шафи. Потім клацнув вимикачем. Невеличка лампочка ледь освітила круті кручені сходи.

— Спустимося?

— А чом би й ні! — Слідом за паном Резоном він зійшов сходами в досить велику кімнату, на стінах якої рясно висіли жіночі сукні. Деякі з них були прикрашені блискітками та штучними коштовностями. В кутку видно було туалетний столик, захаращений баночками з кремом, коробками пудри, недогризками олівців. Тут стояв затхлий, нудотний запах.

Це була "артистична вбиральня". Щовечора молоді жінки залишали тут свій звичайний одяг і вбиралися в професіональну уніформу, щоб потім знову зняти її в залі під світлом прожекторів. І під хтивими поглядами чоловіків, що вп'ятеро чи вшестеро переплатили за пляшку шампанського, аби бути присутніми при цій процедурі.

Крізь зачинені віконниці до залу насилу пробивалося кілька пучків сонячного проміння, лягаючи плямами на заплiснявілі стіни. Підлогу було засмічено довгими стрічками серпантину та безліччю кольорових кульок з паперу. Тут ще пахло шампанським та сигаретним тютюном. У кутку біля естради, на якій стояли закриті чохлами інструменти, блищала розбита склянка.

— Прибиральниці приходять сюди лише після обіду, — пояснив пан Резон. — Зранку вони працюють в "Блакитному поїзді"... А години о п'ятій ідуть до "Апостола". До дев'ятої треба, щоб усюди було чисто...

Дорожній зал кабаре чимось нагадував пляж узимку, з забитими наглухо гардеробами та перехнябленими грибками. Мегре уважно

розглядав кожну дрібницю, немов сподівався знайти в ній ту нитку, що мала вивести його на вірний шлях.

— Звідси можна вийти просто на вулицю?

— Ключ від парадних дверей нагорі, але якщо вам треба...

— Гаразд, не турбуйтесь...

Він знову піднявся крученими сходами і, потиснувши м'яку вологу руку пана Резона, спустився на подвір'я.

Йому було приємно почути гомін вулиці, впіймати хлопчиська, який мало не налетів на нього, вдихнути запах фруктів на візку зеленяра.

Мегре добре знав бар Джо, прозваного Громилом. Вперше комісар побував там років із двадцять тому, і за цей час в ньому змінилося принаймні двадцять хазяїв. Але одна річ залишалася незмінною — можливо, через вигідне стратегічне розташування на розі вулиці Пігаль та площі Бланш — перед його дверима щоночі невтомно ходили самотні жінки, чекаючи на чергового партнера.

Час від часу поліція зачиняла бар, але потім приходив повий власник, і тут знову починали збиратися околишні зайдиголови. Мацотті був не перший, кого спостигла смерть в цій штаб-квартирі нічного Монмартра.

Та принаймні зараз тут було спокійно, і горезвісний бар Джо нічим не відрізнявся від звичайнісінького паризького кафе. Стойка з високими стільцями, дзеркала на стінах, кілька столиків по кутках, за одним із яких четверо чоловіків грали в карти. Поряд двоє штукатурів у комбінезонах, з білими від вапняного пороху обличчями, неквапливо цідили вино.

Угледівши Мегре, хазяїн бару, велетень у білій сорочці з закачаними по лікоть рукавами, весело кинув інспекторові Люка, що вже примостився біля стойки:

— Он ваш патрон… Що вам подати, пане Мегре?

Він не втрачав доброго гумору навіть під час найделікатніших допитів, яких було на його карбі вже немало. І завжди виходив сухим із води.

— Склянку білого.

З виразу інспекторового обличчя Метре зрозумів, що той не відкрив нічого цікавого. А втім, він ні на що й не сподівався. Поки що вони лише звикалися з оточенням.

Четверо картярів раз у раз поглядали на нього, і в їхніх поглядах було більше іронії, аніж страху.

В голосі Джо теж бриніли глузливі нотки, коли він запитав:

— Ну, знайшли?

— Кого?

— Годі, годі, пане комісар… Не забувайте, що ви на Монмартрі… Тут у новин довгі ноги. Після того, як зник Еміль, ми чекали на вас щогодини.

— Що ви знаєте про Еміля?

— Я? — Громило Джо був не від того, щоб трохи по-блазнювати. — Що я можу про нього знати? Такі чистоплюї рідко заходять до мого кубла…

Картярі з посміхом перезирнулися, але комісар навіть бровою не повів. Відпивши ковток вина, затягся люлькою, повільно видихнув дим і спокійнісінько оголосив:

— Його знайшли.

— Де? В Сені?

— Якраз ні… Його знайшли, можна сказати, на кладовищі…

— Це схоже на Еміля… Він хотів заощадити на власному похороні! Але, без жартів, його вбито?

— Три дні тому…

Джо здивовано звів брови.

— Вбито три дні тому, а допіру знайшли?

— Так, на бруківці, в завулку Рондо.

— А де це?

— Я вже вам сказав — майже на кладовищі. Біля Пер-Лашез, у глухому завулку…

Картярі нашорошили вуха, і на їхніх обличчях теж відбився подив.

— Невже він лежав там три дні?

— Його поклали минулої ночі.

— Так от, якщо вам потрібна моя думка, то це якась чортівня… Ви ж погляньте, яка погода! Треба бути цілковитим йолопом, щоб у таку спекоту три доби тримати у себе в хаті мерця… А потім викинути його в такому районі! Ні, це явно якийсь придуркуватий…

— Скажіть мені, Джо, ви коли-небудь буваєте серйозні?

— Я зараз серйозніший за папу римського…

— Мацотті було вбито на порозі вашого бару.

— Таке вже моє щастячко! Ну, знаєте, інколи мені здається, що це зроблено навмисне, щоб позбавити мене ліцензії…

— Ви не можете поскаржитися, що ми дуже вас турбували.

— Дрібниці. Всього три виклики до Сюрте і щоразу на південь… Нехай вам скаже інспектор…

Він показав на Люка.

— Я вас навіть не питаю, чи ви знаєте, хто його вбив.

— Я нічого не бачив. Я ходив у погреб по вино.

— Нехай так… Але як, на вашу думку, це міг зробити Еміль Буле?

Джо вмить посерйознішав і, щоб краще обміркувати запитання, неквапливо налив вина собі, а також комісарові та Люка. Потім кинув короткий погляд на гравців, неначе хотів порадитися з ними чи просто пояснити своє становище.

— А чому ви мене про це запитуєте?

— Бо ніхто не знає краще за вас про те, що діється на Монмартрі.

— Ну, все це вигадки…

Але йому було приємно чути це з уст комісара.

— Взагалі, цей Еміль був… дилетант, — ніби знехотя буркнув він.

— Ви його не любили?

— Це вже зовсім інша історія… Я особисто нічого проти нього не мав.

— А інші?

— Хто інші?

— Його конкуренти… Мені казали, що він збирався купити ще кілька нічних кабаре.

— Ну то й що?

Мегре вирішив повернутися до того, з чого почав.

— Як ви гадаєте, він міг убити Мацотті?

— Я вже вам сказав, що він був дилетант. А Мацотті було вбито цілком професіонально, ви знаєте це не гірше за мене. Ні йому самому, ні його докерам це не до снаги.

— Ще одне запитання.

— Скільки їх у вас?

— Можливо, це останнє.

Штукатури уважно прислухалися, переморгуючись між собою.

— Шкварте, може, й відповім!

— Ви допіру визнали, що не всі раділи з успіхів Еміля Буле.

— Люди рідко радіють з чужих успіхів.

— А надто в такій справі, де кожен намагається з'їсти іншого?

— Згода! Що далі?

— Вам не здається, що Еміля міг убити котрийсь із його конкурентів?

— По-моєму, я вам уже відповів.

— Коли?

— Коли сказав, що в таку спеку лише придуркуватий може тримати в себе труп цілих три дні. А на Монмартрі серед власників кабаре немає придуркуватих. Ніхто б із них не став так ризикувати. Як його вбили?

Так чи інакше, за кілька годин про це буде повідомлено в усіх газетах.

— Його задушили.

— В такому разі я відповім ще упевненіше, і ви знаєте чому… Вбивство Мацотті — це чиста робота. Коли б хлопці захотіли натомість

ухекати Еміля, вони б зробили це у такий самий спосіб… Скільки ви вже силкуєтесь злапати когось із убивць Мацотті — і все марно. Тут вам не допоможуть ніякі ваші стукачі — бо це чиста робота. А от вбивство Еміля і взагалі вся ця історія з його трупом — це вже не чиста робота. Це казна-що. Ось усе, що я можу вам сказати.

— Дякую.

— Нема за що. Може, ще по скляночці?

Він уже нахилив пляшку.

— Іншого разу. На сьогодні досить.

— Іншого?.. Навіщо ви мене лякаєте? Я нічого не маю проти вас особисто, але прошу вас не вчащати до мене. В нашій роботі це небезпечно. Ходіть краще до моїх конкурентів…

— Скільки з нас?

— Вважайте, що була моя черга вас частувати. Я був у боргу перед інспектором. В Сюрте під час останнього допиту він пригощав мене бутербродами з пивом…

Якийсь час вони мовчки крокували вузькими горбатими вуличками, і Мегре вже підняв був руку, щоб зупинити таксі, але інспектор нагадав йому, що вони приїхали службовою машиною.

— Тоді вези мене додому, — буркнув комісар.

Сьогодні в нього не було жодного приводу уникати домашнього обіду.

Мегре досі не знав, з якого боку підступитися до цієї справи. Громило Джо лише підтвердив його ранкові міркування, і він не міг сумніватися у його щирості.

Еміль Буле справді був дилетант і до кінця залишався чужорідним тілом у гарячій атмосфері Монмартра.

І, що найцікавіше, його вбивцею був також дилетант.

— Що в тебе? — запитав він у Люка.

Тай відразу зрозумів комісара.

— В кварталі всі прозивають їх таліянками… Зі старої трохи сміються — вона надто перекручує французьку мову. Аду знають менше… Кажуть, вона рідко з'являється на вулиці і не інакше, як у супроводі свого шуряка… Вся родина любить добре попоїсти. М'ясник каже, що вони щодня забирають в нього стільки м'яса, що ним можна було б нагодувати десять чоловік… І найкращі шматки… Після обіду Марина звичайно прогулюється з дітьми на Антверпенському майдані… Одного везе в колясці, другого веде за руку…

— У них немає няньки?

— Ні, лише служниця… Вона приходить тричі на тиждень…

— Хто це? Де вона живе?

Люка зашарівся.

— Я дізнаюся про це пізніше…

— Що ти ще чув?

— Жінка торговця рибою сказала: "Цей добродій хитріший за самого чорта. Завжди собі на умі..."

Звичайно, вона мала на увазі Еміля.

— Цебто як?

— Каже, що він узяв старшу сестру, коли їй було вісімнадцять, а побачивши, як вона товстішає, привіз молодшу... "От згадаєте моє слово — погладшає молодша, то він привезе із Італії ще одну сестричку".

Мегре й сам про це думав. Йому було відомо немало випадків, коли жонатий чоловік заводив роман із своячкою.

— Розвідай детальніше про Аду... З'ясуй передусім, чи не було в неї якогось залицяльника...

— А як вам здається, патроне?

— Начебто ні, та краще перевірити... Розпитай також людей про Антоніо... Після обіду рушай на вулицю Понтьє...

— Гаразд.

Машина зупинилася перед будинком, де жив комісар, і, підвівши голову, він побачив у вікні свою дружину, яка привітно махнула йому рукою. Мегре відповів їй тим самим і ступив на сходи.

4

Метре саме обідав, коли задзвонив телефон. Він кивнув головою до жінки, щоб узяла трубку.

— Алло!.. Від кого?.. Так, удома, він обідає... Зараз передам...

Комісар запитально глянув на пані Мегре. Вигляд у нього був похмурий. Це Лекуен...

Він підвівся і, витираючи серветкою губи, попрямував до телефону. Вже кілька хвилин він думав саме про Лекуена, начальника служби охорони порядку і свого давнього товариша, якому він якраз збирався зробити візит. За кільканадцять років служби в карному розшуці Мегре встиг розгубити своїх монмартрських інформаторів, тоді як у Лекуена вони були завжди напохваті.

— Алло!.. Я слухаю... Ні, ні, все гаразд... Я саме хотів іти до тебе.

Начальник служби охорони порядку, років на. десять молодший за Мегре, жив майже поряд, на бульварі Вольтера. У його квартирі ні на мить не вщухав галас, бо в нього було шестеро чи семеро дітей.

— Ти, певно, його знаєш, — мовив Лекуен. — Він уже давно працює в мене інформатором... Щоправда, він не любить показуватися в Сюрте і, коли в нього є щось цікаве, приходить просто до мене... Думаю, що він може тобі згодитися... Май на увазі — він інколи любить прибрехнути, але загалом — це майстер своєї справи, на нього можна завжди звіритися.

— Хто ж це?

— Луї Бубе, на прізвисько Мікі, кликун із кабаре...

— Пришли його до мене.

— Що? Ти ладен прийняти його вдома?

Мегре нашвидку скінчив обід й уже взявся за каву, як задзвонив дзвоник на дверях. З повною чашкою в руках комісар пішов до вітальні.

Він уже кільканадцять років не бачив Бубе, але впізнав його відразу. А втім, тут не було нічого дивного — Мікі був досить незвичайний чолов'яга. "Цікаво, скільки йому вже років?" Комісар намагався підрахувати. Він лише починав свою службу в поліції, коли його гість уже працював посильним у якомусь готелі на Монмартрі.

Відтоді Бубе не виріс ані на корх. Ні зростом, ні навіть виглядом він майже не відрізнявся од тринадцятирічного підлітка. Він і досі був худий, лоповухий, з великим горбатим носом, що звисав над тонкими глузливо скривленими губами, немов зробленими із гуми.

Лише пильніше придивившись до нього, можна було помітити безліч топких зморщок, що вкривали обличчя.

— Скільки літ, скільки зим! — вигукнув кликун, озираючись на всі боки. — Ви пам'ятаєте гладку Тетунію з ресторанчика "Тріполі"?

Очевидно, Бубе був майже його однолiток.

— Славний був час, га, комісаре?!

Мегре добре пам'ятав і ресторанчик, що колись, іще до війни, славився своєю марсельською кухнею, і гладку Тетунію, його хазяйку, що зустрічала клієнтів лункими поцілунками й була з усіма на "ти".

"Тріполі" містився на вулиці Дюпере, за кілька десятків кроків від теперішнього "Лотоса". В ньому збиралася найрізноманітніша публіка.

— А ви пам'ятаєте старого Луї, власника трьох будинків на вулиці Прованс? А сліпого Ежена? А красунчика Фернана, який потім став кіноактором?

Мегре знав, що зараз було марно квапити Мікі перейти до справи. Це було кокетування з його боку, звичайне серед повідомлювачів: він і сам хотів якнайшвидше подати інформацію, але так, щоб це було ніби між іншим, у процесі дружньої розмови.

Люди, про яких він згадував, були великими ділками, власниками будинків розпусти. Колись усі вони майже щодня збиралися в ресторанчику гладкої Тетунії, нерідко в товаристві своїх адвокатів. Іноді там можна було бачити досить поважних осіб, відомих актрис, навіть міністрів.

— В той час я ставив на боксерів…

У Мікі був дуже дивний погляд — можливо, через цілковиту відсутність брів та повік.

— Відколи ви стали великим начальником у Сюрте, ви вже не буваєте в нас на Монмартрі… А от месьє Лекуен нас не забуває. Здається, він на мене не скаржиться. Я, коли можу, завжди йому допомагаю… Як колись вам. Часом чуєш цікаві речі… Послуга за послугу.

Послуга, яку він вимагав навзамін, була досить проста. Мікі хотів, щоб поліція заплющила очі на його власну діяльність. Клієнти "Лотоса", які, виходячи з кабаре, да вали йому на чай, навіть гадки не мали, що кликун Мікі може заробити на кожному з них додаткові гроші.

— А чи не цікавлять пана живі картинки? — шепотів він, киваючи на вітрину.

Він міг повторити цю фразу дюжиною мов і, змовницьки підморгнувши, совав у руку клієнтові папірець з адресою.

А втім, у цьому не було нічого надзвичайного. У десятках і сотнях варіантів ця сценка повторювалася щовечора біля будь-якого з паризьких кабаре. Хіба що з тією різницею, що там ішлося не про двадцятирічних жінок, а принаймні вдвічі старіших.

— Ваш інспектор, такий гладунчик…

— Люка…

— Еге ж… Він викликав мене тижнів зо три тому, після смерті Мацотті… На жаль, я нічого не знав…

Нарешті він сам потихеньку переходив до справи.

— Я йому тоді сказав, що мій хазяїн був тут ні до чого, і я не помилявся… Зараз я можу сказати більше. Ви завжди ставилися до мене по-дружньому, і все, що я знаю, я розповім вам — не як поліцаю, а як давньому другові. Так от, слухайте… Я чув усе це на власні вуха. Марно шукати вбивцю на Монмартрі… Минулого великодня… Тобто… коли це?

— В кінці березня.

— Отож… Минулого великодня цей Мацотті раптом подався до Тулона… Шкода, що ви не знали цього шахрая… Нікчема, який хотів здаватися великим цабе….

— І що сталося в Тулоні?

— Там він угледів красуню Йоланту, коханку Матте… Ви, мабуть, чули. Це ватажок славнозвісної марсельської банди Довгоносих. Він зараз у в'язниці. На їх рахунку десятків зо два пограбувань…

— Я знаю…

— І от Мацотті вирішив, що йому все дозволено… Словом, він повернувся до Парижа з Йолантою. Про решту ви можете здогадатися самі. Кілька дружків Матте незабаром підскочили до Парижа і показали, що з їхнім ватажком краще не жартувати.

Це було цілком імовірно і добре в'язалося з тим, загинув Мацотті. Чисто, голки не підточиш. Професіонально.

— Я одразу подумав, що це вас може зацікавити, жаль, я не знав вашої адреси і тому пішов до месьє Лекуена.

Мікі зручніше вмостився в кріслі. Він явно нікуди поспішав, очевидно, не вважаючи свою місію закінчено Мегре зрозумів, що він чекає нових запитань, і з невинним виглядом запитав:

— А ви чули новину?

— Яку новину? — так само простодушно перепитав Мікі.

І одразу ж хитрувато посміхнувся.

— Вас цікавить месьє Еміль? Я краєчком вуха чув, його начебто знайшли…

— Ви допіру були в Джо?

— Ми з Джо не такі вже друзі. Але я чув розмову..

— Те, що сталося з месьє Емілем, цікавить мене більше ніж справа Мацотті.

— В такому разі, пане комісар, я змушений вас розчарувати. Я нічого про це не знаю. Як перед богом…

— А що ви самі про це гадаєте? Якої ви думки про Еміля?

— Я вже казав інспекторові… Такої, як усі…

— А точніше…

— Він вів свою справу на свій лад, але закон шанував.

— Ви пам'ятаєте, що було у вівторок увечері?

— На пам'ять я досі не нарікаю…

З його гумових губ не сходила значуща посмішка і мало не після кожного слова він хитро підморгував безбровими очима, так немов говорив щось важливе..

— Ви не помітили нічого незвичайного?

— Як сказати… Це залежить від того, що саме ви називаєте незвичайним. Месьє Еміль прийшов того вечора як і завжди, о дев'ятій годині. Разом з Адою. Вам це відомо. Потім він подався до "Блакитного поїзда"…

— І коли він з'явився знову?

— Стривайте… Тоді вже почав грати оркестр… Тобто десь після десятої. В "Лотосі" було майже пусто. Скільки не грай, а клієнти з'являються лише після кіно та театру.

— Його секретарка була з ним весь час?

— Ні… Вона незабаром повернулася додому.

— Ви це самі бачили?

— Так мені здалося. Вона гарна дівчина, і я завжди проводжаю її очима. Просто за звичкою…

— Отже, вона пішла, а Еміль залишився?

— Еге ж… Він ще зайшов до "Лотоса", щоб подзвонити.

— Звідки ви знаєте, що він дзвонив?

— Мені це сказала Жермен, наша гардеробниця… Телефон висить поряд із гардеробом. Він набрав номер, але йому не відповіли. Це, здається, його засмутило…

— А чому гардеробниця звернула на це увагу?

— Тому що завжди, коли він дзвонив увечері своякові або до іншого кабаре, йому одразу відповідали… Крім того, через чверть години він подзвонив знову.

— І знову не додзвонився?

— Еге ж! Ні… Очевидно, того, кому він дзвонив, не було вдома, і це дратувало месьє Еміля… В залі він вичитав одну танцюристку, у якої була пожмакана сукня, а потім полаявся з барменом. Після третьої чи четвертої спроби додзвонитися він вийшов на вулицю…

— Ви розмовляли?

— Він був не дуже балакучий… Хвилин із десять стояв перед входом і дивився то на небо, то на потік машин… Так він завжди визначав, скільки чекати клієнтів.

— Але він усе-таки додзвонився?

— Лише близько одинадцятої.

— І одразу пішов?

— Ні, хвилин двадцять він ще гуляв по тротуару. Він завжди мав таку звичку. Разів кілька він діставав годинника і дивився, поки нарешті не подався вниз вулицею Пігаль.

— Інакше кажучи, в нього було побачення?

— Мені теж так здається...

— А правда, що він ніколи не брав таксі?

— Достоту так. Після нещасного випадку він уникав машин. Їздив метро.

— Ви певні, що він пішов униз? Може, вгору?

— Цілком певний!

— Коли б він мав їхати метро, він пішов би вгору по вулиці.

— Саме так він і робив, коли йому треба було дістатися "Парі-стрипа".

— Отже, виходить, його побачення мало відбутися десь поблизу, на Монмартрі?

Я спочатку подумав, що він пішов до "Святого апостола" на вулиці Нотр-Дам-де-Лоретт, але там його ніхто не бачив.

— Як ви гадаєте, в нього була коханка?

— У нього? Ви жартуєте.

І, знову хитро підморгнувши, Мікі додав:

— Як ви знаєте, в цій справі у мене є певний досвід. Можете мені вірити.

Він усміхнувся, показавши всі свої зморшки.

— А де мешкає пан Резон?

— Бухгалтер? — раптом здивувався Мікі. — На бульварі Рошуар. Принаймні років уже з тридцять.

— Він одружений?

— Старий парубок. До речі, в нього теж немає коханки. Не те, що він байдужий до жінок — просто, це не з його кишенею. Бідолаха вдовольняється тим, що лапає дівчат, які приходять до нього по аванс.

— А вам відомо, що він робить вечорами?

— Грає в більярд, завжди в одному місці — в кафе на Антверпенському майдані. Тут він справжній чемпіон.

Отже, відпадав ще один варіант. А втім, Мегре хотів з'ясувати все до кінця.

— Де він працював раніше, цей пан Резон?

— В банку, на вулиці Бланш, мало не змолоду… Там у хазяїна був рахунок. Очевидно, пан Резон тримав його в курсі подій. А пізніше хазяїн взяв його до себе. Йому потрібна була надійна людина, тому що в цій справі не важко прогоріти. Не знаю, скільки він йому платив, але мабуть, більше, ніж у банку…

Думкою Мегре знову і знову повертався до вівторкового вечора. Він немов на власні очі бачив худорлявого Еміля, що знервовано походжав перед сліпучою вивіскою "Лотоса", раз у раз поглядаючи на годинник, а потім рішучим кроком попрямував униз по вулиці Пігаль.

Він не збирався далеко, бо інакше сів би в метро — до найближчої станції було не більше сотні метрів. А коли незважаючи на всю відразу до автомобілів, йому знадобилася машина, то досить було підняти руку. Там завжди повно таксі.

Перед очима Мегре постав план цієї невеличкої части Парижа. Три кабаре, розташованих поблизу одне від одного, і зовсім оддалік четверте, що ним керував Антоніо.

Буле зі своїми трьома італійками мешкав на вулиці Віктора Массе.

Бар Громила Джо, на порозі якого було вбито Мацотті, містився за кілька десятків кроків від "Лотоса", так само як і банк, у якому Еміль тримав свої гроші. Нарешті, в цьому ж таки районі проживав і бухгалтер.

Це трохи нагадувало село, з якого Еміль майже нікуди не виходив — принаймні без крайньої потреби.

— Ви не здогадуєтесь, з ким саме в нього могло бути побачення?

— Навіть не уявляю…

І, трохи помовчавши, Мікі додав:

— Чесно кажучи, я теж про це думав і намагався дізнався. Просто з цікавості. В моїй справі чим більше розумієш, тим краще…

У Мегре зітхнув і підвівся. Більше в нього не було запитань. Інформатор дав йому певні подробиці, яких він раніше не знав і міг ще довго не знати, але їх було не досить, щоб з'ясувати, хто вбив Еміля Буле і навіщо потрібно було вбивці протягом майже трьох діб тримати дома тіло небіжчика.

— Дякую, Бубе…

Вже з порога Мікі раптом запитав:

— Ви часом не цікавитесь боксом?

— А чому ви питаєте?

— Тому що завтра буде зустріч, і в мене є певні відомості щодо результатів… Якщо б ви захотіли поставити…

— Дякую.

Він не запропонував йому грошей, Мікі їх все одно не взяв би. Адже він не продавав свої послуги, а лише обмінював їх на певну поблажливість.

— Коли я щось пронюхаю, я вам подзвоню…

А згодом Мегре вже сидів у своєму кабінеті в Сюрте якийсь час знервовано щось креслив олівцем на аркуші паперу. Потім подзвонив до інспекторської і наказав покликати Ляпуента.

Інспекторові не треба було довго дивитися на патрона, щоб збагнути, як справи. Мегре сидів похмурий, мовчазний, дратівний. Такий він був завжди, коли розслідування заходило в глухий кут і коли доводилося хапатися за все, аби тільки не сидіти без діла.

— Поїдеш на бульвар Рошуар і наведеш довідки щодо такого собі пана Резона… Це бухгалтер Еміля Буле. Здається, він щовечора грає в більярд у кафе на розі Антверпенського майдану — не знаю, в якому саме. Ти знайдеш… Спробуй дізнатися, що це за один, які в нього звички тощо… Якнайдетальніше! Мене зокрема цікавить, чи був він у кафе минулого вівторка. Якщо був, то коли вийшов звідти і коли повернувся додому.

— Гаразд, патроне.

Люка тим часом займався родиною небіжчика.

Щоб трохи вгамувати свою нетерплячку, Мегре поринув у писанину. О пів на п'яту він раптом відчув, що втомився і, надягши піджака, подався до ресторанчика "Дофін" і замовив чарчину коньяку, самотою вихилив її, намірився був попросити другу — на злість шановному Пардонові, який приписав йому сухий закон. Та потім передумав — пити йому не хотілося.

Мегре не знав гірших тортур, як ті, що починалися, коли він чогось не розумів. От і тепер у його уяві один за одним спливали ті самі образи… Хирлявий Еміль Буле в темно— синьому костюмі… Ось він стоїть на порозі "Лотоса", ось знову заходить до кабаре, набирає номер телефону, кладе трубку, бо ніхто не відповідає, знову виходить, знову повертається і дзвонить… Тут-таки дівчина-гардеробниця, що з байдужим виразом дивиться на нього.

Крім того, ніхто з них не міг би повестися так, як це зробив убивця Еміля: задушити людину, три доби тримати труп у приміщенні, щоб потім, ризикуючи власним життя викинути його в глухому завулку.

Ада нічого не знала про побачення, що чекало її хазяїна. Не знав про нього і пан Резон. Антоніо казав, буцімто, йому теж нічого невідомо. Навіть Мікі, котрий не має жодної підстави приховувати правду, безпорадно розводив руками.

Мегре похмуро міряв кроками свій кабінет, стиснувши в зубах напівзгаслу люльку, коли в двері постукав Люка.

Його вигляд не свідчив про те, що зроблено якесь відкриття. І Мегре ні про що не питав.

— Нічого нового, патроне... Того вечора Антоніо справді ні на хвилину не залишав свого кабаре.

— Ця версія була б надто проста, чорт забирай!

— Я бачив його жінку... гарненька італієчка, при надії. Вони мешкають на вулиці Понтьє... Чудова квартирка...

Погляд комісара примусив його на мить замовкнути.

— Я зробив усе що міг, патроне... Всі сусіди в захвата від цих італійців... Я розмовляв з консьєржкою, з постачальниками кабаре і просто з сусідами... Потім повернувся на Віктора Массе і взяв у бухгалтера адреси кількох актрис, що працюють у "Лотосі" по сумісництву з іншими кабаре... Дві ще спали... Вони живуть в одному готелі...

Інспекторові здавалося, що ефект був би однаковий, коли б він говорив до стінки. Часом Мегре просто одвертався від нього і дивився кудись у вікно, на води Сени.

— А третя, що мешкає на вулиці Лепік, з дитиною…

Люка був стурбований — ще ніколи йому не доводилося бачити патрона в такому відчаї.

— Я можу сказати вам лише те, що знаю… Певна річ, всі вони заздрять Аді і навіть ревнують хазяїна до неї… Вони певні, що згодом вона неодмінно стала б його коханкою, але, на їхню думку, поки що до цього не дійшло… Хоча Антоніо навряд чи таке допустив би…

— І це все?

Люка безпорадно розвів руками.

— Що я маю робити далі, патроне?

— Що хочеш.

Він був знову взявся за складання проекту, але тут же втомлено відсунув папери. Скільки не пиши, все одно в цій системі нічого не зміниться, як тобі того хотілося б. Хіба ж мало таких проектів уже було складено, схвалено, а потім навіки поховано в лабіринтах урядових канцелярій.

Добре, якщо потім ще не вживуть заходів, протилежних тим, що їх він пропонував.

— Цього вечора я йду працювати, — похмуро кинув він пані Мегре, сідаючи до столу.

Вона знала, що в таких випадках краще не ставити жодних запитань. По вечері Мегре увімкнув телевізор, але зосередитися не міг — думки його були далеко.

— От дурна історія, — нарешті буркнув він і пішов до спальні переодягатися. — Іду на Монмартр, по кабаре... не знаю, коли повернуся.

Пані Мегре лише посміхнулася, ні про що не питаючи. Краще б вона влаштувала сцену ревнощів!

— Не забудь взяти парасольку... По радіо сказали, що буде гроза.

Кепський настрій комісара пояснювався ще й тим, що він ніяк не міг позбутися прикрого відчуття, ніби того дня сам десь промахнувся. Був момент, коли він міг вийти на правильний шлях, але ніяк не міг пригадати, коли, де, за яких обставин.

Хтось сказав йому щось важливе. Але хто саме? Адже перед його очима пройшло стільки народу!

О дев'ятій він сів у таксі І за двадцять хвилин перед ним уже відчинилися двері "Лотоса". По-змовницьки підморгнувши йому, Мікі розсунув важку оксамитову портьєру.

На естраді було ще порожньо. В кутку про щось жваво розмовляли кілька музикантів у білих смокінгах. Бармен ретельно витирав склянки. Поруч сиділа пишнотіла руда дівчина з великим декольте і старанно підпилювала нігті. Офіціанти розставляли на столах відерця з пляшкам шампанського.

Його зустріли короткими зацікавленими поглядами. Ніхто навіть не запитав, що йому потрібно, так, немов і вже було всім відомо.

З-за естради з блокнотом та олівцем у руках вийшла Ада, одягнута в чорну сукню. Угледівши Мегре, вона на якусь мить завагалася, перш ніж підійти до нього.

— Це брат порадив відкрити кабаре, — трохи ніяковіючи, пояснила вона. Взагалі, ніхто з нас точно не знав, що нам належить робити. Здається, нема такого звичаю щоб зачиняти, коли хто помре…

— Що це ви робите? — запитав Мегре, показавши на блокнот та олівець.

— Те, що колись робив Еміль, — мовила вона. — Перевіряю запаси шампанського та віскі… Потім треба буде простежити, щоб артисти вчасно переходили з одного кабаре до другого… Щоразу когось бракує і доводиться в останню хвилину міняти програму… Допіру я була в "Блакитному поїзді"…

— Як почуває себе ваша сестра?

— Це для неї страшенний удар… Добре, що Антоніо був до вечора в нас… Приходили з похоронного бюро, завтра вранці привезуть труп… Там телефон аж розривається… Я сьогодні написала близько сотні листів… Треба було повідомити всіх знайомих…

Розмовляючи, вона ні на мить не забувала про справу і її гостре око помічало кожну дрібницю.

— Ні, Жермене, — нараз вигукнула вона, звертаючись до молодого метрдотеля, певно, новачка. — Лід класти ще рано…

Розпорядження Еміля навряд чи звучали більш владно.

— Він залишив заповіт? — раптом запитав Мегре.

— Нам поки що нічого невідомо, і це дуже ускладнює наше становище... Ми не знаємо, що нам робити далі...

— В нього був нотар?

— Не думаю... Певно, що ні... Я сьогодні дзвонила його адвокатові, месьє Жан-Шарлю Гайяру, але не застала його вдома. Він зранку поїхав до Пуатьє, там у нього процес. Повернеться лише пізно ввечері...

Хтось йому вже щось казав про цього адвоката! Але хто саме? В пам'яті Мегре раптом сплив мало приємний образ пана Резона, і він немов знову опинився в його темному задушному кабінетику. Про що вони тоді розмовляли? А! Комісар запитав, чи не траплялося часом Емілю Буле розраховуватися з постачальниками з рук у руки, щоб уникнути податків?

Так, так... І бухгалтер відповів, що месьє Еміль був, надто серйозною людиною, щоб шахраювати і, таким чином, ризикувати своїм чесним ім'ям. Про всі прибутки він повідомляв у декларації, яку складав разом із своїм адвокатом...

— Ви гадаєте, що, коли б месьє Буле надумав скласти заповіт, він звернувся б до нього?

— Еміль завжди з ним радився... Адже спочатку він нічого не тямив у таких справах... Коли було відкрито "Блакитний поїзд", сусіди подали на нього до суду. Здасться, вони скаржилися, що музика не дає їм спати...

— А де він живе?

— Месьє Гайяр?.. На вулиці Ля-Брюйєр, в невеличкому особняку...

Ля-Брюйєр! До неї від "Лотоса" не більше як півкілометра. Щоб дістатися туди, досить спуститися вулицею Пігаль, перейти Нотр-Дам-де-Лоретт і повернути ліворуч.

— Ваш свояк часто з ним зустрічався?

— Щомісяця. Інколи двічі на місяць…

— І завжди пізно ввечері?

— Ні, десь біля шостої, коли месьє Гайяр повертався з Палацу правосуддя…

— Ви інколи ходили з ним?

Вона похитала головою.

Комісар раптом відчув, що його поганий настрій як рукою зняло.

— Звідси можна подзвонити?

— Будь ласка… Ви зайдете до кабінету чи з вестибюля?

— З вестибюля.

Так само, як це зробив Еміль Буле — з тією хіба що різницею, що Еміль дзвонив на півгодини пізніше.

Крізь скло кабіни Мегре бачив гардеробницю Жермен, яка розглядала фотографії кіноакторів, дістаючи їх із великої коробки з-під сигар.

— Алло! Це квартира адвоката Гайяра?

— Ні, месьє… Це аптека Леко.

— Пробачте.

Очевидно, набрав не той номер.

Він знову, на цей раз уважніше, почав набирати номер, потім почув довгий гудок. Минула хвилина, друга — ніхто не підходив. Мегре тричі повторив цю процедуру, але телефон мовчав.

Вийшовши з кабіни, він повернувся до залу, знайшов очима Аду і попрямував до неї. Поряд у ложі перевдягалися дві жінки. Вони не звернули на комісара ніякої уваги і навіть не намагалися затулити оголені груди.

— Цей месьє Гайяр одружений?

— Напевно не знаю. Про його жінку я нічого не чула. Можливо, й одружений. Я ніколи не була у нього вдома.

За хвилину він уже був на вулиці і, підійшовши до Мікі, запитав:

— Ви знаєте месьє Жан-Шарля Гайяра?

— Адвоката? Знаю лише на ім'я. Здається, він обороняв Здоровила Люсьєна років три тому. Старого виправдали…

— Він був також адвокатом вашого хазяїна.

— Нічого дивного… Він на цих справах собаку з'їв.

— Він жонатий?

— Даруйте, пане комісар, але це вже не моя парафія... Про нього я нічого певного сказати не можу...

Повернувшись до вестибюля, Мегре ще раз набрав той самий номер, але знову безрезультатно. І тут йому спало на думку подзвонити своєму старому знайомому, метру Шаванону, теж членові колегії адвокатів.

Йому пощастило — той був удома.

— Це Мегре... Ні, ні, я не пропоную жодних клієнтів. До речі, я зовсім не в Сюрте... Мені потрібна довідка... Ви знайомі з месьє Жаи-Шарлем Гайяром?

— Не так щоб дуже, але я його знаю... Ми часто зустрічаємося в Палаці правосуддя і якось навіть разом обідали... Він там справжній бог... Не те що я, скромний поденник...

— Він жонатий?

— Здається, що так... Стривайте... Зараз я пригадав. Невдовзі після війни він одружився з якоюсь співачкою чи танцюристкою із "Казино де Парі". В усякому разі, так мені казали...

— Ви її ніколи не бачили? Ви не були у них вдома?

— Мене ніколи не запрошували.

— А вони часом не розлучені? Живуть разом?

— Наскільки мені відомо, так...

— А якщо, скажімо, він поїхав, щоб виступити в провінціальному суді? Як вам здається, вона може його супроводжувати?

— Навіщо? Так у нас не заведено…

— Дякую вам.

Він ще кілька разів марно набирав телефонний номер, дедалі більше інтригуючи молоденьку гардеробницю.

Нарешті вийшов на вулицю і, кивнувши на прощання Мікі, попрямував униз вулицею Пігаль. Опинившись на Ля-Брюйєр, він легко знайшов особняк адвоката — один із тих невеличких будинків, яких ще багато в провінції, але стає дедалі менше у Парижі.

В усіх кімнатах було темно. На дверях тьмяно вилискувала мідяна пластинка з вирізьбленим ім'ям адвоката. Мегре натиснув кнопку під нею, і всередині пролунав довгий дзвінок.

За дверима ніякого руху. Він подзвонив ще раз і ще — але з тим самим успіхом, що й по телефону.

Майже півсвідомо комісар перейшов вулицю і, обернувшись, ще раз оглянув будинок.

Всередині було темно. Але раптом в одному з вікон другого поверху ворухнулася завіска, і в ту ж мить він виразно побачив чиєсь бліде обличчя.

5

Могло здатися, що комісар раптом став власником нічних кабаре і, незважаючи на різницю у статурі, намагається якнайретельніше наслідувати Еміля Буле. Спроквола, не проминаючи жодної деталі, він знову і знову обходив вузькими горбатими вуличками той шматок території, в якому замикався світ колишнього корабельного метрдотеля.

А навколо, щохвилини мінячись, вирувало неспокійне монмартрське життя.

Ось дружно спалахнули і затанцювали перед очима сотні неонових вогнів, вигулькнули на пороги кабаре швейцари в обшитих галуном лівреях. Повітря збудоражила лихоманка джазу.

Немов розбуджені багатоголосим виттям саксофонів, на вулицях з'явилися одягнуті по-вечірньому парочки. Дедалі частіше замиготіли червоні вогники таксі, що привозили на Монмартр усе нових любителів нічних розваг. Вулиці сповнилися людьми нічних професій.

Раз у раз з ним намагалися заговорити жінки. Він звернув на Нотр-Дам-де-Лоретт і почав повільно спускатися до "Святого апостола". Щовечора Еміль Буле проробляв цей маршрут, можливо, так само, як комісар, неквапливо, заклавши руки за спину. Тільки замість люльки він смоктав м'ятну цукерку.

Дійшовши до кабаре, Мегре зупинився. Колись у "Святого апостола" був інший хазяїн і інша назва, а відвідували його здебільшого шикарні дами в смокінгах.

Так, Монмартр справді змінився. Зараз тут лунала інша музика і в іншому ритмі, танок неонових вогнів став жвавіший, несамовитіший, та й самих вогнів побільшало. Але і грали в оркестрах, і запалювали вогні ті ж самі люди, що й двадцять років тому. Деякі з них просто змінили роботу, як, наприклад, оцей теперішній швейцар із "Святого апостола", котрий, як старого знайомого, привітав комісара.

Це був колишній російський генерал, білобородий велетень, який у іншому кабаре співав колись свої сумні старовинні пісні, награючи на балалайці.

— Ви добре пам'ятаєте вівторковий вечір?

— Я добре пам'ятаю усі вечори, що їх подарував мені Всевишній, — з пафосом відповів старий.

— Ваш хазяїн був тут того вечора?

— Так, приблизно о пів на десяту, з гарненькою панночкою.

— Ви, певно, маєте на увазі Аду?.. І більше не приходив?

— Клянусь святим Георгієм, що ні!

Чому саме святим Георгієм?

Він зайшов усередину, окинув залитий оранжевим світлом бар, у якому перші клієнти, примостившись на високих стільцях, цідили свої віскі, коктейлі, коньяки.

Певно, хтось повідомив про його появу, бо весь персонал кабаре зустрів його гострими поглядами, в яких цікавість змішувалася з занепокоєнням.

Він не хотів нікого турбувати і повернувся до "Лотоса", переморгнувся з Мікі, взяв жетон у гардеробниці і зайшов до кабіни.

Там, в особняку на Ля-Брюйєр, як і досі, ніхто не брав трубки.

Мегре попрямував до "Блакитного поїзда", невеличка зала якого справді нагадувала вагон-ресторан. Заглушливий брязкіт оркестру примусив його мерщій вийти геть.

Невдовзі тиха і майже зовсім темна вуличка Віктора Массе вивела комісара на Антверпенський майдан. Лише в двох кафе ще світилося...

Найближче, під вивіскою "Кухоль пива", нічим не відрізнялося від звичайної провінціальної пивнички. За столиком біля вікна кілька чоловік грали в карти, в глибині видно було великий більярд, навколо якого врочисто походжали двоє гравців з киями в руках. В одному з них він одразу впізнав пана Резона.

Обидва були без піджаків, бухгалтерів партнер палив сигару. Це був неймовірно гладкий чолов'яга, з величезним черевом, перетягнутим зеленими шлейками.

Мегре на мить зупинився перед вікном, розглядаючи кумедних більярдистів, хоча думав у цей час зовсім про інше.

Він аж скинувся, почувши над самим вухом:

— Добрий вечір, патроне...

Це був Ляпуент, якому він ще вдень звелів зібрати відомості щодо бухгалтера.

— Ну?

— Я перевірив, що робив цей пан Резон у вівторок... До чверть на дванадцяту — був у кафе... Він ніколи не засиджується там довше, ніж до пів на дванадцяту... А за десять хвилин вже дістався додому. Консьєржка певна цього. Того вечора вона чекала свого чоловіка та доньку з кіно... Вона сама бачила, як пан Резон повернувся додому, і певна, що того вечора він більше не виходив.

Ляпуент раптом замовк, помітивши, що комісар навіть не слухає його.

— У вас є щось нове? — нарешті наважився він. — Може, я залишуся з вами?

— Ні. Іди спати…

Мегре хотів бути сам, щоб іще раз обійти кабаре. Він навіть не зайшов усередину "Блакитного поїзда", а лише трохи розсунув портьєру і заглянув до залу, так як роблять деякі клієнти, аби впевнитися, що знайдуть саме те, чого чекали.

Потім знову опинився біля "Лотоса", на порозі якого Мікі про щось таємниче розмовляв з двома американцями, — певно, пропонуючи їм краще пізнати Париж.

На цей раз дівчина, не чекаючи прохання, сама подала йому телефонний жетон.

Він уявляв, як лунко тріщить телефон у темряві будинку, який він досі вважав порожнім, і навіть здригнувся, почувши у трубці чоловічий голос:

— Я слухаю…

Це було зовсім несподівано.

— Метр Жан-Шарль Гайяр?

— Так, це я… З ким маю честь?..

— Комісар Мегре із карного розшуку…

Мовчання, потім трохи нетерпляче:

— Гаразд… Я слухаю…

— Пробачте, що я потурбував вас так пізно…

— Це чудо, що ви на мене натрапили... Я допіру повернувся з Пуатьє і зайшов до кабінету, щоб проглянути пошту...

— Ви могли б прийняти мене на кілька хвилин?

— Ви дзвоните із Сюрте?

— Ні. Я майже поруч...

— Гаразд, я чекаю...

Він знову проминув Мікі і швидко пішов униз гомінкою вулицею, намагаючись не наштовхнутися на когось із перехожих. На розі Мегре зупинився, щоб запалити люльку, і раптом відчув на своєму плечі дотик чиєїсь руки. Він не знав цієї жінки, але вона, мабуть, раптом упізнала його, бо відразу відсахнулася, промовивши:

— Пробачте, я не думала, що це ви...

Він з полегшенням зітхнув, опинившись на тихій напівсонній вуличці Ля-Брюйєр. Над входом до будинку адвоката світилася лампочка. На тротуарі стояв довгий світлий лімузин.

Переступивши три сходинки, комісар уже торкнувся був кнопки електричного дзвінка, але двері в ту ж мить відчинилися, впускаючи його до невеличкого вестибюля з білою кахляною підлогою.

Жан-Шарль Гайяр був на зріст не менший за швейцара із "Святого апостола", але плечистіший і м'язистий, як регбіст. Йому можна було дати років сорок п'ять. Заходьте, комісаре...

Безшумно зачинивши двері, він провів гостя темним коридором до свого кабінету. Це була досить простора кімната, вмебльована гарно, з

комфортом, хоча й без зайвих розкошів. На письмовому столі горіла лампа з зеленим абажуром. Поряд лежала купа листів, очевидно, допіру розпечатаних.

— Сідайте, будь ласка… Сьогодні в мене був страшний день. А по дорозі додому потрапив у грозу і довелося цілу годину чекати…

Увагу Мегре привернула ліва рука адвоката, на якій бракувало чотирьох пальців. Залишився самий тільки великий.

— Я хотів би дещо запитати у вас з приводу одного вашого клієнта…

Що це — занепокоєння чи просто цікавість? Блакитні очі адвоката на мить гостро зиркнули на Мегре, але тут-таки він невимушено пригладив рукою біляве коротко підстрижене волосся і посміхнувшись промовив:

— Якщо це не пов'язано з порушенням професійної таємниці, будь ласка…

Він сів навпроти комісара і почав гратися розрізним ножем із слонівки.

— Цього ранку було знайдено труп Еміля Буле…

— Буле? — перепитав адвокат, неначе намагався пригадати.

— Власник "Лотоса" та трьох інших кабаре…

— А! Знаю…

— Здається, нещодавно він заходив до вас…

— Нещодавно — надто невизначене поняття.

— Минулого вівторка.

— Тобто на цьому тижні?

— Так.

Гайяр похитав головою.

— Якщо він і заходив, я його не бачив… Очевидно, я був у той час в Палаці правосуддя… Я запитаю в секретарки.

І, глянувши комісарові у вічі, в свою чергу запитав:

— Ви сказали, що знайшли його труп?.. З вашого візиту можна вивести, що поліція вже займається цією справою… Отже, він помер не своєю смертю?

— Його було задушено…

— Цікаво…

— Чому?

— Бо, незважаючи на свою професію, це був чесний чолов'яга. Я не знав, що в нього були вороги… Щоправда, я міг цього й не знати. В мене стільки клієнтів…

— Коли ви бачили його востаннє?

— Я спробую відповісти вам точно. Одну хвилинку…

Він швидко підвівся, вийшов до сусідньої кімнати, увімкнув світло і почав щось шукати в шухляді столу. Потім повернувся з великим червоним блокнотом.

— Моя секретарка реєструє всі візити…

Він відкрив блокнот і з кінця почав гортати сторінки, бурмочучи собі під ніс якісь імена. Так він перегорнув з двадцять сторінок.

— Ось!.. Двадцять другого травня о п'ятій годині… А ось ще один візит — вісімнадцятого, об одинадцятій ранку…

— Отже, відтоді ви його не бачили?

— Щось не пригадую…

— Він вам не дзвонив?

— Якщо й дзвонив, то розмовляв не зі мною. Вам доведеться запитати в секретарки. Вона буде тут завтра о дев'ятій…

— Ви займалися справами Буле?

— Справи Буле — це також не зовсім визначене поняття. — І, посміхнувшись, додав: — Ваше запитання дуже підступне… Я можу не знати всіх його справ…

— Але це, здається, ви складали йому декларації про прибутки?

— На це запитання я охоче відповім… Так, складав. Буле був не дуже освічений і сам би з цим не впорався…

Мегре мовчав, і по якійсь паузі адвокат вів далі:

— Мушу одразу сказати, що він ніколи не намагався шахраювати… Звичайно, як усякий платник, він шукав способу платити якнайменше, але завжди в рамках законності. Інакше я не взявся б за його справи…

— Ви кажете, що вісімнадцятого травня він зробив вам візит… Напередодні недалеко від "Лотоса" було вбито одного гангстера на ім'я Мацотті…

Гайяр спокійно запалив сигарету і простяг комісарові срібний портсигар, який одразу поклав на стіл, побачивши, що Мегре дістає люльку.

— Я скажу все, що знаю з цього приводу… Еміль Буле не захотів потурати цьому бандюзі, і, щоб його позбутися, він привіз із свого рідного Гавра кількох докерів на підмогу.

— Я про це знаю…

— А дізнавшись про смерть Мацотті, він злякався, що поліція може подумати на нього… Вірніше, він боявся не так самої поліції, як газетярів…

— Він просив у вас поради?

— Саме так… Я сказав йому, що не треба нічого приховувати… Здається, він саме так і зробив, коли його викликали… Якщо не помиляюся, вдруге його викликали до Сгорте двадцять другого чи третього і напередодні він знову приходив до мене… Сподіваюся, його ні в чому не запідозрили. Це було б помилкою з вашого боку…

— Отже, ви певні, що цього тижня він до вас не приходив? Скажімо, у вівторок?

— Цілком певний… Більше того, коли б він прийшов, візит було б зареєстровано… Ось тут. Та погляньте самі…

Він простяг блокнота комісарові, але той навіть не доторкнувся до нього.

— У вівторок увечері ви були вдома?

Адвокат насупився.

— Це вже схоже на допит, — мовив він. — Хотів би я знати, що у вас на думці… — І, знизавши плечима, він із усмішкою додав: — Звичайно, я міг би пригадати, що робив того дня… Я проводжу більшість вечорів у цьому кабінеті, бо тільки ввечері я можу спокійно попрацювати… Зранку доводиться приймати клієнтів… А по обіді я найчастіше в Палаці правосуддя…

— Ви ніколи не вечеряєте в ресторані?

— Майже ніколи… Я не дуже люблю бувати в товаристві…

— Отже, у вівторок увечері…

— Сьогодні у нас п'ятниця… Точніше, субота, бо вже за північ… Минулого ранку я вдосвіта виїхав до Пуатьє…

— Самі?

Це запитання, видно, здивувало адвоката.

— Звичайно, сам… У мене там процес. А звечора я був удома… Не інакше, як вам потрібне моє алібі? — В його голосі бриніла легка іронія. — Мене трохи дивує, що це алібі стосується саме вівторка, тоді як мого

клієнта було вбито зовсім недавно. Принаймні я так вас зрозумів. Гаразд! В одному я схожий з бідолашним Буле — я передусім шаную законність… Четвер — удома, середа… Стривайте… В середу я працював до десятої вечора вдома, а потім вийшов прогулятися перед сном, бо трохи боліла голова… Що ж до вівторка… Після обіду виступав у суді. Дуже заплутана справа, яка тягнеться вже кілька років і невідомо, коли закінчиться… Вечеряв удома.

— Разом з дружиною?

Погляд Гайяра на мить посерйознішав.

— Так, разом із дружиною.

— Вона зараз удома?

— Нагорі…

— Цього вечора вона не виходила?

— Вона взагалі не виходить, бо дуже хвора… Уже кілька років.

— Пробачте, я не знав…

— Нема чого пробачати… Отже, ми повечеряли, а потім я за звичкою зайшов до кабінету… Так! Тепер пам'ятаю… Я того дня дуже втомився в суді і тому вирішив трохи прогулятися на машині… Це зі мною трапляється досить часто… Колись я багато займався спортом, і мене іноді гнітить сидяче життя. Біля Єлисейських полів я побачив афіші одного радянського фільму, який мені дуже хвалили…

— Словом, ви пішли в кіно?

— Саме так… Ось бачите — все стало на місце. А потім я ще заїхав до одного кафе і вихилив скляночку "Фуке"…

— Вас ніхто не чекав?

— Ніхто.

— І ніхто не дзвонив?

Здавалося, він знову намагається щось пригадати.

— Начебто ні… Перш ніж лягти я ще випалив дві сигарети… І все. А тепер дозвольте вам сказати, що я дуже здивований…

Тепер настала черга Мегре грати простака.

— Чому?

— Я гадав, що вас цікавить мій клієнт… А натомість ви весь час питаєте мене про мої власні справи… Я міг би образитись.

— Даремно. Я лише намагаюся встановити, що робив і де ходив Еміль Буле…

— Я не розумію…

— Його було вбито не минулої ночі, а в ніч з вівторка на середу…

— Але ж ви сказали…

— Я сказав, що тіло було знайдено цього ранку…

— Інакше кажучи, з вівторка його труп…

Мегре кивнув головою. Зараз перед адвокатом сидів найпростосердіший із простаків, схильний до щирої, одвертої розмови.

— Нам майже точно відомо, що у вівторок увечері в нього було побачення. Можливо, зовсім недалеко звідси…

— І ви подумали, що він приходив саме сюди?

Комісар засміявся.

— Я вас не звинувачую в тому, що ви задушили свого клієнта…

— Його було задушено?

— Уявіть собі, що експерти зробили саме такий висновок… Я не буду наводити окремі ознаки, це було б надто довго… Він інколи приходив до вас, щоб порадитися…

— Так, але ж не серед ночі!

— Він міг несподівано опинитися в скрутному становищі… Уявімо, наприклад, що його шантажували…

Гайяр запалив ще одну сигарету, затягся і повільно видихнув довгу цівку диму.

— З його чекової книжки видно, що недавно він узяв у банку значну суму грошей.

— Якщо не секрет, скільки саме?

— Півмільйона франків у старій валюті. Це суперечило його звичкам… Раніше, коли йому було потрібно, він брав гроші в касах кабаре.

— Це з ним трапилося вперше?

— Як нам відомо, так… Завтра ми перевіримо його рахунок у банку, і я зможу сказати вам певніше…

— Даруйте, але я й досі не розумію, при чому тут я…

— Зараз зрозумієте… Уявімо собі, що він уже колись піддався на шантаж і заплатив… А тепер хтось вирішив повторити цю операцію… І от йому призначають побачення в ніч з вівторка на середу… Звичайно, йому могло спасти на думку передусім порадитися з вами… Він кілька разів дзвонить до вас, але ви в кіно… Хто може за вас відповісти, коли вас немає вдома?

— Ніхто…

І, помітивши подив на обличчі комісара, квапливо пояснив:

— Я вже вам сказав, що моя дружина дуже хвора… Нервова депресія з усілякими ускладненнями… Зараз вона лікується від поліневриту, але медицина тут майже безсила… Вона не виходить із своєї спальні на другому поверсі… Там з нею завжди покоївка… Насправді вона медсестра, але моя дружина навіть не знає цього… Телефону там немає, я його зняв…

— У вас є служниця?

— Дві… Вони теж ночують нагорі… Тепер дозвольте повернутися до вашого запитання… Я вже краще розумію, в чому річ. Мушу вам сказати, що мені абсолютно нічого не відомо про будь-який шантаж, жертвою

якого міг би стати мій клієнт. Я добре знаю його справи і навіть не уявляю собі, як його можна було б шантажувати… Він не приходив радитися зі мною минулого вівторка… Я взагалі не знаю, що він робив того дня чи вечора… А те, що його вбили, не дуже мене дивує… На Монмартрі не можна домогтися такого становища, не наживши собі серйозних ворогів… Правда, дивно, що його саме задушили і що тільки сьогодні знайшли труп… До речі, де його знайшли?.. В Сені?

— Ні, в завулку біля кладовища Пер-Лашез…

— Як реагувала на це його дружина?

— Ви з нею знайомі?

— Так, Буле нас познайомив… Він її боготворив. Якось він запросив мене на обід, і там я побачив усю родину.

— В тому числі й Антоніо?

— Так, і Антоніо, і його дружину… Справжня сімейна зустріч… Взагалі Еміль був дуже доброзичливий буржуа, і просто не вірилося, що він жив з показу роздягнених жінок…

— Ви знаєте всі його кабаре?

— Я був кілька разів у "Лотосі", здається, позаторік… Потім ще на відкритті кабаре на вулиці Беррі…

В голові Мегре виникало безліч запитань, але він не наважувався поставити їх уголос. Чи могло, наприклад, вдовольнити цього ставного, гарного, молодого ще мужчину напіваскетичне життя в одному домі з немічною жінкою?

— Аду ви теж знаєте?

— Молодшу сестру? Авжеж… Вона також була за столом. Чарівна дівчина, не гірша за Марину — і дуже розумна!

— Вам не здається, що вона була коханкою свого шуряка?

— Я уявляю себе на вашому місці, комісаре… Розумію, що ви змушені шукати в усіх напрямках… Але деякі з ваших гіпотез просто приголомшують… Коли б ви знали Еміля Буле, ви б не поставили мені цього запитання… Він завжди страшенно боявся ускладнень… Будь-який роман з Адою настроїв би проти нього Антоніо… В усіх питаннях сімейної моралі Антоніо щирий італієць… Можете собі уявити, що з цього було б! Пробачте, що я позіхаю, я сьогодні змушений був рано встати, щоб не спізнитися на процес у Пуатьє…

— Ви завжди залишаєте машину перед будинком?

— Майже завжди… Мені ліньки ставити її в гараж…

— Пробачте, що я вас потурбував в такий пізній час, але останнє запитання… Буле залишив заповіт?

— Не знаю… Думаю, що ні… Та й навіщо б він йому? Він одружений з умовою спільності майна… В нього двоє дітей… Успадкування не ставить жодних проблем.

— Дякую вам.

— Завтра вранці я піду висловлю співчуття його вдові. Скажу, що я до її послуг… Бідолашна жінка!

Було ще стільки речей, про які Мегре хотів би його запитати! Наприклад, як він позбувся чотирьох пальців на лівій руці. А також о котрій годині він виїхав з дому минулого ранку… Нарешті, через одну фразу Мікі йому дуже кортіло переглянути список Гайярових клієнтів.

Та за кілька хвилин він уже сідав у таксі на майдані Сен-Жорж, щоб їхати спати.

О восьмій наступного ранку комісар був уже на ногах і за якусь годину мовчки слухав, як його колеги доповідали директорові про хід справ. Що ж до Мегре, то він навіть не розтулив рота.

Перше, що він зробив, знявши піджака та відчинивши вікна у своєму кабінеті, цс подзвонив метру Шаванону, з яким розмовляв напередодні.

— Це знову я, Мегре… Я вас не дуже потурбував?

— Я не сам…

— Одну тільки довідку… Чи знаєте ви когось із адвокатів, з ким би приятелював Жан-Шарль Гайяр?

— Знову?! Можна подумати, що він вам справді чимось насолив…

— Він нічим мені не насолив, але я хотів би мати про нього повніше уявлення…

— То познайомтесь з ним. Зробіть йому візит.

— У нього я вже був.

— І що? Він закомизився?

— Навпаки! Але залишилося декілька запитань надто делікатних, щоб їх ставити в дружній розмові.

Як і чекав комісар, Шаванон не виявив ніякого ентузіазму. Майже в усіх професіях існує дух корпорації. Поміж себе люди можуть говорити, що заманеться, одне про одного, але всі одразу насторожуються, як тільки відчують чужинця. І тим більше, коли він із поліції.

— Слухайте, я сказав вам усе, що знав… Мені невідомо, з ким він приятелює зараз, але кілька років тому я часто його бачив з Рамюелем…

— Це той, що обороняв м'ясника з вулиці Коленкурн

— Саме він… Якщо ви будете з ним розмовляти, будь ласка, не посилайтесь на мене… Після того, як він домігся підряд трьох виправдань, колега Рамюель страшенно задер кирпу… Щасти вам!

Метр Рамюель мешкав на вулиці Дю-Бак, і за хвилину Мегре вже розмовляв з його секретаркою.

— Це майже неможливо… Зранку в нього не буде ані хвилини… Стривайте… Якби ви змогли приїхати за десять хвилин до одинадцятої, то, можливо, в перерві між двома візитами…

Очевидно, там була черга, як у зубного лікаря. "Хто далі?"

У нього ще було вдосталь часу, щоб хильнути по дорозі скляночку сухого вина та поновити в магазині запас тютюну. Після цього комісар одразу відчув себе упевненіше.

Стіни приймальні метра Рамюеля були прикрашені картинами з автографами художників. Там уже сиділо троє, серед них одна дебела молодиця, певно, багата фермерша з провінції.

За п'ять до одинадцятої секретарка все-таки відчинила двері і знаком запросила комісара зайти.

Ще молодий, рожевощокий метр Рамюель був уже геть лисий. Він зустрів комісара привітною посмішкою і, потиснувши руку, запитав:

— То чим я мушу завдячувати за таку честь?

Великий світлий кабінет з дерев'яними стінами був прикрашений меблями в стилі ренесанс. Долі лежав м'який персидський килим.

— Сідайте, прошу вас… Вам сигару?.. О, пробачте… Прошу, прошу, паліть свою люльку…

Він був по вінця сповнений почуттям власної гідності й сів у своє крісло, немов сам генеральний адвокат міністерства юстиції.

— Серед справ, над якими я зараз працюю, я не бачу жодної…

— На щастя, шановний метр, це не стосується ваших клієнтів… Я хотів би, щоб ви зрозуміли моє становище. Прошу вас передусім вважати цей візит приватним…

Звичка виступати в суді призвела до того, що й у себе в кабінеті Рамюель поводився, немов у Палаці правосуддя: та сама міміка, ті самі широкі змахи рук. Для цілковитого ефекту бракувало лише чорної мантії.

Спочатку він театрально вирячив очі, немов був приголомшений словами комісара, потім драматично розвів руками, висловлюючи свій подив:

— Даруйте, комісаре, невже ви хочете сказати, що й у вас конфлікт із правосуддям?.. Обороняти комісара Мегре!..

— Ні, ні… Поки що мені потрібні лише відомості щодо однієї особи…

— Одного з моїх клієнтів? — На його обличчі з'явився соромливий вираз. — Сподіваюсь, мені не доведеться нагадувати вам…

— Можете заспокоїтись. Я не вимагатиму від вас порушення професійної таємниці… Одне слово, я хочу з вашою допомогою краще познайомитися з одним із ваших колег…

Метр Рамюель знову театрально насупився, немов грав перед судом чергову комедію.

— Я вас також не прошу зраджувати дружбу…

— Гаразд, я вас слухаю, але поки що нічого не обіцяю… Це вже було досить нудно, та комісар не мав вибору.

— Сподіваюсь, ви добре знаєте вашого колегу Жан-Шарля Гайяра…

Вираз робленої ніяковості.

— Колись ми часто зустрічалися…

— Ви посварилися?

— Скажімо просто, що ми стали рідше зустрічатися.

— Ви знайомі з його дружиною?

— З Жанін? Я знаю її ще відтоді, як вона танцювала в "Казино де Парі"... Це було відразу після війни. Тоді вона була дуже гарна!.. Просто чарівна... Її всі називали красуня Лара, і перехожі оберталися їй услід...

— Лара — це її справжнє прізвище?

— Ні... Її дівоче прізвище Дюпен... Жанін де Лара — сценічний псевдонім. Вона могла б зробити блискучу кар'єру...

— Коли б не месьє Гайяр?

— Еге ж... Він одружився з нею, пообіцявши не вимагати, щоб вона залишила театр.

— І не дотримав свого слова?

Тепер розігрувалася комедія стриманості. Рамюель якийсь час зважував усі "за" та "проти" і важко зітхав, немов переборюючи суперечні почуття.

— А втім, це вже не секрет... Гайяр повернувся з війни весь в орденах.

— Його скалічило на війні?

— Так... Він був у Дюнкерку... А опинившись в Англії, вступив до Армії визволення. Воював у Африці, потім, коли не помиляюсь, у Сірії... Він був командиром карального загону... Щоправда, сам він про це ніколи не розповідав. Він не з тих, хто любить хизуватися своїми ратними подвигами... Якось уночі він хотів зненацька захопити ворожий патруль, але натомість сам потрапив у засідку...: Він позбувся пальців, коли схопив голіруч кривого арабського ножа, скерованого йому в груди... Це його врятувало. Він справжній Геркулес...

Повернувшись до Парижа, Гайяр до нестями закохався в Жанін і вирішив з нею одружитися… В той час він був практикантом у юрисконсульта метра Жуана і заробляв дуже мало… До того ж через ревнощі до Жанін він марнував усі вечори за лаштунками "Казино де Парі".

Ви можете здогадатися, чим це скінчилося… Поступово він домігся того, що його дружина перестала виступати… Зате він почав працювати, як галерний раб… Я досить часто посилав моїх клієнтів до нього.

— Він залишився юрисконсультом?

На цей раз на круглому обличчі метра Рамюеля з'явився винувато-поблажливий вираз, так немов він не був певний, що співрозмовник зугарний його зрозуміти.

— Це досить складна штука… Є адвокати, яких рідко. бачиш у Палаці правосуддя, хоча клієнтура у них досить поважна… Найчастіше це юрисконсульти великих компаній. Ми в порівнянні з ними жебраки. Вони можуть не знати цивільного кодексу, але зате дадуть будь-кому фори щодо фіскальних законів…

— Ваш приятель — один із них?

— І так і ні… Зауважте, що він скоріше мій колишній приятель… Ми вже кілька років не зустрічалися… В суді він виступає досить рідко… А щодо його клієнтури, то мені важко сказати щось певне… Знаю одне — ні банкіри, ні великі промисловці до нього не звертаються… Тут він може лише позаздрити своєму колишньому патронові.

Мегре уважно слухав його гладенькі круглі фрази, намагаючись водночас розгадати те, що було за ними.

— Сучасні фіскальні закони такі заплутані, що багатьом людям вкрай необхідні досвідчені порадники. Мало кому хочеться порушувати закон, коли його можна просто обійти…

— Тим більше, коли ти власник нічних кабаре!

Рамюель чудово розіграв етюд на тему крайнього подиву, що межує з розгубленістю.

— Я не знав, що влучив, у ціль… Зауважте, я не сказав нічого зайвого…

Мегре нараз пригадав свою недавню розмову з Луї Бубе на прізвисько Мікі. В нічних оазисах Монмартра зустрічалися не тільки місцеві верховоди та їхні адвокати, а й деякі відомі політичні діячі.

— Вбито Буле, — раптом мовив він.

— Буле?

— Месьє Еміля… Власника "Лотоса", "Блакитного поїзда" та двох інших кабаре…

— Я ще не встиг проглянути сьогоднішніх газет… Він був клієнтом Гайяра? — Його наївність могла б обеззброїти кого завгодно. — Саме таких я мав на увазі… Люди деяких професій живуть недовго… А як це сталося?

— Його задушили.

— Який жах!

— Ви допіру згадували про пані Гайяр…

— Схоже на те, що останнім часом вона занепала на здоров'ї... Це почалося, коли ми з Гайяром ще приятелювали. Вже тоді в неї бували нервові депресії. І дедалі частіше... По-моєму, це через те, що вона ніяк не могла звикнути до становища домогосподарки... До речі, скільки їй зараз? Здається, під сорок. Жанін молодша за нього на чотири чи п'ять років... Але вона постаріла катастрофічно швидко. Хоч я сам і не медик, але знаю чимало жінок, для яких цей період просто фатальний... Особливо це стосується красунь... Бідолашний Гайяр! Це дуже розумний чолов'яга — і працьовитий... Він буквально вилазив із шкури, аби тільки забезпечити їй розкішне життя... І справді, якийсь час вони жили на широку ногу, та й цього виявилося замало... А тепер...

Тепер він надяг на себе маску співчуття. Хоча в його маленьких жвавих очицях світилася іронія.

— Ну от, я сказав, що знав, — і, здається, нічого зайвого. Ви могли б дізнатися про все від будь-кого з наших колег...

— Сподіваюся, у Жан-Шарля Гайяра не було судимості?

Метр Рамюель був украй шокований цим запитанням.

— Що ви, що ви?! Як ви могли подумати! — вигукнув він, змахнувши руками. Потім підвівся і глянув на годинник. — Даруйте, але, як ви самі могли бачити, там чекають клієнти... А о другій у мене процес... Сподіваюся, ніхто не дізнається про ваш візит, і наша розмова залишиться між нами...

І, вистрибом підійшовши до дверей, він прошепотів трагічним голосом:

— Нещасна Жанін!

По дорозі додому Мегре навідався до Сюрте.

— Я просив би тебе якнайшвидше махнути на вулицю Ля-Брюйєр, — зовсім не по-службовому звернувся він до Ляпуента. — Мене цікавить блакитний американський лімузин, що стоїть перед будинком метра Гайяра...

З цими словами він подав інспекторові клаптик паперу, на якому було записано автомобільний номер.

— Спробуй довідатися, чи стояв він там у вівторок увечері і о котрій годині від'їжджав учора вранці чи впродовж ночі...

Він ішов згорбившись, важкою ледачою ходою, і безтямно дивився перед себе круглими, немов скляними очима.

Співробітники, котрі бачили його в такі хвилини, були певні, що. комісар щось зосереджено обмірковує, і, мабуть, ніхто у світі, навіть він сам, не міг би переконати їх, що це зовсім не так.

— Тсс... Патрон працює, — шепотіли інспектори.

Насправді ж те, що він робив, скоріше нагадувало досить легковажну дитячу гру. Він брав одну якусь думку чи просто уривок якоїсь фрази і починав механічно повторювати їх, неначе школяр, що намагається витвердити напам'ять заданий урок. Інколи він навіть ворушив губами, щось бубонів собі під ніс — незалежно від того, де перебував: у кабінеті, на вулиці, в автобусі чи у себе вдома.

Його не бентежило те, що на перший погляд у цій грі не було ніякої логіки, ніякого сенсу. Фрази, які він зненацька промовляв, дивували його самого.

— Траплялося, що клієнти вбивали своїх адвокатів, але я ніколи не чув, щоб адвокат убив свого клієнта…

Це зовсім не означало, що він звинувачував Жан-Шарля Гайяра в убивстві хирлявого власника чотирьох кабаре. Він би розгубився, коли б пані Мегре зненацька запитала його під час обіду:

— Про що ти думаєш.

Він би, мабуть, по всій щирості не зміг би їй нічого відповісти.

А то ще в його уяві починали з'являтися і тут же зникали десятки всіляких образів, немов у чарівному ліхтарі.

Вечір, Монмартр, Еміль Буле на бруківці перед "Лотосом"… Ось він оглядає небо, пильно вдивляється в мінливий потік перехожих і в думці вже підраховує виторг зі своїх чотирьох кабаре… Це мало відбуватися майже щовечора.

Та ось трапилося щось таке, що раптом порушило усталені звички. Буле чомусь уже не на бруківці перед "Лотосом", а у вестибюлі самого кабаре перед очима здивованої гардеробниці силкується додзвонитися до когось по телефону.

Втретє… Вчетверте… Між цими спробами він поводиться як завжди — стоїть на вулиці, дає вказівки персоналу… І от, вп'яте чи вшосте набравши якийсь номер, чує відповідь…

Але ще понад двадцять хвилин стоїть на вулиці поряд із Мікі, знервовано поглядаючи на годинника.

— За цей час він міг би піти додому й узяти пістолет, — мало не вголос промовив Мегре.

У Еміля був дозвіл на зброю. Він міг мати пістолет при собі… Під час ворожнечі з Мацотті він завжди носив його з собою.

— Якщо у вівторок він залишив його вдома, значить, не чекав небезпеки…

І от, нічого не сказавши кликуну з жовтим, як у ліліпута, обличчям, він почав поволі спускатися вулицею Пігаль.

Це був останній образ. Принаймні останній образ живого Еміля.

— Які в тебе плани на завтра?

Він опустив ложку і зачудовано підвів голову, немов лише допіру побачив перед себе пані Мегре.

— На завтра? — перепитав він так безтямно, що вона засміялася.

— Ти справді витаєш далеко! Пробач, що я…

— А що у нас завтра?

— Неділя… Сподіваюся, ти будеш вільний?..

Мегре завагався, не знаючи, що відповісти. Він якось і не подумав, що завтра вихідний.

І взагалі, поки тривало розслідування, Мегре не визнавав жодних перерв: ні вільних годин, ні тим більше вільних днів. Швидкість він завжди вважав головною запорукою успіху. Адже з кожним днем стає все важче домогтися точності від свідків. Та й самому йому необхідно було не виринати ні на мить, бодай у думці, із того невеличкого світу, в якому він тимчасово опинявся.

І от на тобі — попереду неділя, тобто вимушена перерва. А що більшість людей починали свій відпочинок ще в суботу, то перерва ця могла виявитися аж надто довгою, навіть фатальною.

— Я поки що не знаю… Я подзвоню тобі трохи пізніше.

І, театрально змахнувши руками, як це робив метр Рамюель, він додав:

— Пробач, це від мене не залежить…

Коли він прибув до Сюрте, там уже відчувалася недільна атмосфера. Деякі відділи зовсім спорожніли: комісари та інспектори завчасно виїхали за місто.

— Ляпуент не повернувся?

— Ще ні, патроне.

В інспекторській він застукав на гарячому гладкого Торанса: той демонстрував своїм колегам новенький спінінг. Нічого не вдієш — він не міг примусити своїх підлеглих думати лише про нещасного Еміля Буде.

Звичайно, поки не прийшов Ляпуент, Мегре міг би знову взятися за свою писанину, але раптом відчув, що це понад його сили. Клята субота, нехай їй чорт!

Щоб не нудитися без діла, комісар вирішив зайти до Лекуена, свого колеги з відділу охорони порядку, і застав його з газетою в руках. Лекуен був схожий більше на гангстера, аніж на поліцая.

— Я тебе потурбував?.

— Ні, заходь…

Мегре підійшов до відчиненого вікна і сів на лутці, сам точно не знаючи, чого завітав.

— Ти знав хазяїна "Лотоса"?

— Я їх усіх знаю…

Лінива, якась безладна розмова тривала близько години, але нічого йому не дала. Для Лекуена колишній корабельний офіціант був зразковим, доброзвичайним громадянином — не те, що дехто!

— На Монмартрі його називали крамарем… У них це найбільша образа.

О четвертій, коли в Сюрте вже, власне, почалася неділя, комісар ще раз зазирнув до інспекторської:

— Прийшов Ляпуент?

— Ще ні, патроне…

Наперед знаючи, що це нічого не дасть, Мегре попрямував усе-таки до Палацу правосуддя. Ще зранку в нього була думка взяти в судовій канцелярії список клієнтів, яких останнім часом обороняв Жан-Шарль Гайяр.

Довгими порожніми коридорами Палацу правосуддя гуляв вітер, і, штовхнувши двері канцелярії, Мегре не побачив жодної живої душі. Це було досить незвично. Виходить, будь-хто може сюди зайти, дістати будь-яку справу з високих, аж під стелю, стелажів, взяти в ній, що потрібно, або просто винести — і без жодних перешкод. Так само будь-

хто міг би поцупити адвокатську мантію з відчиненого гардероба чи вмоститися в кріслі голови суду.

— Ботанічний сад охороняється значно краще, — пробурмотів Мегре.

Повернувшись до Сюрте, він, нарешті, побачив Ляпуента.

— Я, мабуть, марно згаяв час, — мовив інспектор. — Хоча я обійшов майже всіх сусідів адвоката… Принаймні тих, хто не поїхав за місто на уїк-енд.

Їм усім знайома блакитна американська машина… Дехто навіть знає, кому вона належить. Більшість бачать її щоранку, як ідуть на роботу, але їм байдуже, чия вона… На моє запитання щодо вівторкового вечора ніхто до ладу не відповів…

Для них це вже дуже давно… Дехто спав з десятої години, інші повернулися о пів на дванадцяту з кіно, не звертаючи уваги на машини… В той час вони стоять уподовж всієї вулички…

Найчастіше можна почути таку відповідь:

— Вона завжди тут…

Вони так звикли бачити її на місці, що навіть не помічають, коли її там немає…

Я також побував у кількох найближчих гаражах. Лише в одному пам'ятають високого блондина, який інколи приїздить заправити машину… Але він там не постійний клієнт!..

У двох гаражах я нікого не застав… Їх відчинять лише в понеділок…

Мегре знову розвів руки на манір метра Рамюеля. Що він міг тут подіяти?

— Отже, підеш у понеділок, — зітхнув він.

Задзвонив телефон. Мегре упізнав голос Антоніо і навіть зрадів, сподіваючись, що у того є якісь новини.

— Це ви, пане Мегре?.. Тут зі мною представник похоронного бюро… Він пропонує призначити поховання на десяту ранку, в понеділок… Я хочу заручитися вашим дозволом, перш ніж відповісти…

Треба ховати — ховайте, навіщо тут дозвіл Мегре?

— Я не заперечую…

— Ви одержите повідомлення… Відправа буде служитися в церкві Нотр-Дам-де-Лоретт…

Він поклав трубку і порожніми очима глянув на Ляпуента, що чекав вказівок.

— Можете іти… Бажаю добре відпочити… Якщо Люка на місці, скажи, нехай зайде…

Люка був на місці.

— Є якісь новини, патроне?

— Жодних!.. Я прошу тебе в понеділок зранку зайти до Палацу правосуддя і взяти в канцелярії список клієнтів, яких обороняв метр Гайяр… За останні два-три роки…

— Увечері ви знову будете на Монмартрі?

Мегре стенув плечима. Навіщо?

— Можеш іти.

І так само, як допіру вже сказав його колезі, промовив:

— Бажаю добре відпочити.

Потім зняв телефонну трубку.

— Дайте мою квартиру… Алло!.. Це ти?

Так, немов цей голос міг належати комусь іншому!

— Ти пам'ятаєш, о котрій годині відходить поїзд на Морсан?.. Звичайно, сьогодні… Краще до вечері. О сімнадцятій двадцять дві?.. Хочеш, поїдемо?.. На цілу добу… Гаразд, лаштуй валізку… Не треба, я сам подзвоню…

Це було невеличке село на березі Сени з готелем під назвою "Старий парубок" над самою річкою, рай для паризьких рибалок. Мегре відкрив цю мальовничу місцинку років із двадцять тому, під час одного розслідування, і відтоді час від часу приїздив туди разом з дружиною в кінці тижня, щоб відпочити.

Хазяї вже звикли до них і завжди приймали як найдорожчих гостей: давали їхню улюблену кімнату, садовили до одного й того ж самого столу в густому затінку на терасі.

— Алло! З'єднайте мене зі "Старим парубкам" в Морсані… Так, через Корбей… Ні, там він один — це готель…

Із книг Мегре якось довідався, що в цьому готелі колись бували Бальзак та Олександр Дюма, а пізніше на літературні пікніки до Морсана з'їздилися брати Гонкур, Флобер, Золя, Альфонс Доде…

— Алло!.. Це Метре… Що ви сказали?.. Гарна погода? Дуже приємно…

Він і не думав, що це могло б бути інакше.

— Наш номер зайнятий?.. Дарма, на цей раз ми переночуємо в іншій кімнаті, хоч з неї й не видно Сену. Чекайте нас на вечерю…

Отже, кінець кінцем, незважаючи на Еміля Буле, вони могли провести кілька безтурботних годин на березі річки.

Кожного разу, дістаючись до "Старого парубка", вони бачили там усе нових пожильців… Рибалки, їхні старі знайомі, більше не з'являлися. Певно, дехто з них уже вмер, а решта були надто старі для таких мандрівок.

Натомість приїздили інші, не менш заповзятливі, і видно було, що більшості з них цей день здавався довгожданим святом.

Було чути, як, прокинувшись о четвертій годині, вони поспішали зайняти принаджені звечора місця чи закріпити човна в протоці між двома скелями.

А взагалі, панування рибалок уже не було неподільним. Вздовж берега стояла ціла флотилія невеличких яхт, що привезли сюди, здебільшого парами, зовсім молодих людей. Вони аж до першої години ночі танцювали на терасі під несамовиту тріскотню радіоли.

А втім, це не завадило Мегре добре виспатись, хоча він чув і півнячий спів, і лункі кроки та хрипкі голоси рибалок на світанку.

Прокинулися вони аж о дев'ятій годині і невдовзі вже снідали на своєму звичному місці, під деревом, стежачи за маневрами яхт на широкому, залитому сонцем плесі.

— Ти сьогодні не ловитимеш рибу? — запитала пані Мегре.

Він не взяв з собою ні вудочок, ні спінінга, але, врешті, їх можна було дістати напрокат у хазяїна.

З якої причини міг адвокат убити свого клієнта? Буває, що пацієнти вбивають своїх лікарів, гадаючи, що ті їх погано лікували. Зворотне трапляється дуже рідко. Відколи Мегре працював у поліції, був лише один такий випадок. І то не в Парижі.

Еміль Буле не міг напасти перший... Та і з якої речі? Коли б, скажімо, Гайяр програв процес, у якому його обороняв... Але такого не було — небіжчик ніколи не ставав перед судом.

— Беріть ту, яка на вас дивиться... Волосінь у шухляді, наживка там, де звичайно...

Одне за одним вони пішли вздовж берега і невдовзі зупинилися в густому затінку під гіллястою кроною старого дерева. Мегре щастило — за півгодини він підсік дюжину сріблястих пліточок і, коли б підсака, певно, впорався б із чималеньким, фунтів на півтора, головнем, який урятувався, відірвавши повідок.

Хвилин із п'ятнадцять він порався з вудочкою, та, коли знову закинув, риба більше не клювала. Пані Мегре, відірвавшись од журналу, стежила за ним із зачудованою посмішкою: вона давно не бачила чоловіка в такому азарті.

Під час обіду, сидячи біля свого улюбленого столика, вони ловили на собі насторожені погляди пожильців, чули коротке перешіптування.

Певно, цим людям навіть не спадало на думку, що начальник кримінальної бригади міг так само, як вони, проводити неділю на лоні природи, з вудочкою в руці.

Потім він іще години зо дві марно намагався збільшити свої рибальські трофеї, а о шостій вечора обоє вже стояли в тісняві електрички, що мчала до Парижа.

Вдома вони повечеряли наїдками з холодильника. За вікном густішали сутінки, на вулицях спалахували перші вогні.

Буле не виїздив у неділю на лоно природи. Його кабаре працювали сім днів, точніше ночей, на тиждень, і він був не такий, щоб хоч на добу залишити їх без нагляду. Що ж до його родини, то їм, певно, була завжди ближче, до душі та маленька Італія, яку вони створили на вулиці Віктора Массе.

О дев'ятій наступного ранку Мегре відчинив двері свого кабінету на Ке-дез-Орфевр і, нашвидку проглянувши звіти, в яких не було нічого цікавого, взяв таксі й поїхав на Монмартр. На заґратованих дверях "Лотоса" висів обведений чорним некролог. Ще один некролог виднівся на дверях "Блакитного поїзда".

Тротуар перед будинком, де колись жив Еміль Буле, роївся людьми. Час од часу, поодинці чи невеличкими групами, вони відділялися од гурту і зникали в задрапованому чорним під'їзді.

Йому довелося кілька хвилин постояти в черзі перед ліфтом, вдихаючи густий аромат квітів та розплавленого воску. Піднявшись, Мегре побачив посеред вітальні чорну забиту труну і впізнав темні силуети Антоніо, месьє Резона та старого метрдотеля, який здавна вважався "своїм" у родині Буле. З сусідньої кімнати долинало жіноче голосіння.

Він потиснув усім руки і спустився донизу. В натовпі можна було впізнати знайомі вже обличчя. Певно, тут зібрався весь персонал чотирьох кабаре. Кілька молодих жінок на височенних тонких каблуках з виснаженими втомою обличчями неприродно мружили очі, незвиклі до ранкового сонця.

Хтось легенько шарпнув його за рукав.

— Погляньте, скільки народу, га?

Це був зморшкуватий карлик, Луї Бубе, на прізвисько Мікі, який, здавалося, пишався з успіху похорон.

— Вони всі тут…

Він мав на увазі власників кабаре, музикантів, барменів, метрдотелів… Вони справді зійшлися з усього Парижа — з Монмартра, Монпарнаса, Єлісейських полів…

— Ви вже бачили Джо?

Він кивнув у той бік, де, одягнений у чорне, стояв Громило Джо, який жестом привітав комісара.

— Чудовий похорон, правда?

Строкаті костюми, надто світлі капелюхи, масивні персні, замшеві черевики, туфлі з крокодилячої шкіри… Всі відгукнулися на загибель колеги. Дарма, що за життя його називали "крамарем", — Еміль Буле, як і вони, був часткою нічного Монмартра.

— Ви досі не знаєте, хто його вбив?

Комісар не бачив, як він заходив до будинку, але Жан-Шарль Гайяр у цю мить вигулькнув із дверей і одразу зник за катафалком, що підкотив до під'їзду.

Квітів та вінків було стільки, що вони зайняли цілих два автомобілі. Вдова небіжчика, Ада та їхня мати сіли в першу машину. За ними ішов Антоніо попереду кількох шерег персоналу кабаре. Далі довгою, нерівною, метрів на сто, процесією всі інші.

На їхньому шляху вздовж бруківок зупинялися перехожі, з вікон висовувалися голови цікавих, на порогах крамничок з'являлися продавці. Кілька фотографів перебігали від гурту до гурту, клацаючи апаратами.

Коли шестеро чоловік, що несли труну, переступили поріг Нотр-Дам-де-Лоретт, гримнув орган. Слідом за ними до церкви зайшли жінки в чорних вуалях. На мить комісар зустрівся поглядом із Гайяром, але одразу загубив його в юрмі.

Мегре опинився в глибині церкви, куди раз у раз, тільки відчинялися двері, пробивався сонячний промінь, вириваючи з мороку ті самі обличчя. І він знову й знову перебирав в уяві знайомі образи, немов тасував колоду карт Ось Буле дістає кишенькового годинника… Ось він знервовано походжає перед своїм кабаре, перш ніж рушити вниз вулицею Пігаль…

Антоніо влаштував усе на найвищому рівні. Після розгрішення заспівав хор; почалася задушна відправа.

Потім труну повільно понесли до виходу. На вулиці вже стояла низка чорних машин — для членів родини та най ближчих друзів. Оскільки на Монмартрському кладовищі не було місця, похорон мав відбутися на цвинтарі в Ірві.

Видно, Антоніо пройшов у небіжчика добру школу! Комісар раптом помітив, що крізь юрму до нього наближається молодий італієць з розгорнутим блокнотиком у руці.

— Вам залишити місце?

Мегре хитнув головою. В натовпі він уже угледів адвоката і, вправно працюючи ліктями, попрямував до нього.

— Чудовий похорон, правда? — майже як Мікі мовив він, наздогнавши Гайяра, який уже вибрався на простір. — Ви не їдете на кладовище?

— В мене термінова робота… До того ж мене ніхто не запрошував…

— Тут весь Монмартр…

Похоронний кортеж вже віддалявся. Люди поступово розходилися.

— Певно, серед них чимало ваших клієнтів…

— Нічого не вдієш — така в мене професія…

І, раптом змінивши тему, очевидно, неприємної йому розмови, Гайяр запитав:

— Ну, ви натрапили на слід?

— Точніше буде: майже натрапив.

— Як це розуміти?

— Мені бракує головного: я не бачу мотиву для злочину…

— А все інше у вас уже є?

— Поки що, на жаль, у мене немає доказів!.. Ви вчора не виїздили на лоно природи?

Гайяр спантеличено глянув на нього.

— Чому ви мене про це запитуєте?

Разом з натовпом вони рушили вгору по вулиці Нотр-Дам-де-Лоретт, що рідко бувала такою людною в цей ранковий час, проминули "Святого апостола". На місці вітрини і фотографіями роздягнених жінок чорнів некролог.

— Просто так... — відповів Мегре. — Більшість парижан виїздить у неділю за місто... Ми з жінкою теж виїздили...

— Моя жінка вже давно навіть не виходить із дому.

— Отже, ви проводите неділі вдома?

— В мене завжди багато роботи... Вам, здається, в той бік?

Мегре немов не чув запитання і, замість до центру міста, спокійно йшов поруч з адвокатом, аж поки вони не звернули на Ля-Брюйєр. Перед особняком Гайяра на своєму звичайному місці стояв розкішний блакитний лімузин.

Мовчанка ставала нестерпною. Адвокат дістав ключі, але Мегре навіть не збирався прощатися.

— Я знаю, як ви заклопотані, і тому не пропоную вам зайти...

— А я саме хотів просити у вас дозволу подзвонити…

Гайяр відчинив двері.

— Заходьте… Телефон у кабінеті…

З приймальні їм назустріч вийшла секретарка — жінка років під тридцять.

— Вам двічі дзвонили, — мовила вона до адвоката, не звертаючи уваги на Мегре. — З Ліона і з Канн…

— Стривайте, Люсет…

Вигляд у Гайяра був дуже стурбований.

— Ви хочете подзвонити до міста?.. Телефон перед вами…

— Дякую…

Крізь вікно було видно охайний вибрукуваний двір, посеред якого зеленіла розлога липа. Мегре стоячи набрав номер.

— Алло!.. Інспектор Ляпуент уже повернувся?.. Попросіть його, будь ласка, до телефону… Дякую… Так… Алло? Ляпуент? Ти знайшов, що шукав?

Він довго слухав відповідь Ляпуента.

Стоячи біля свого стола, Гайяр знервовано перекладав з місця на місце якісь теки.

— Так, так… Я розумію… Головне — точні дати… Він підписав своє свідчення?.. Ні, я на Ля-Брюйєр… Люка вже на роботі?.. Ще не прийшов?..

Розмовляючи, він уважно оглядав подвір'я, де на асфальтовій доріжці метушилися дрозди. Перед вікном раз у раз мелькав силует адвоката, який уже демонстративно ходив по кімнаті.

— Так, почекай… Я незабаром буду і, здається, не з порожніми руками…

Врешті, він також мав право розіграти свою невеличку комедію! Поклавши трубку, Мегре винувато глянув на адвоката і зніяковіло почухав потилицю.

Гайяр пильно стежив за кожним його рухом, не наважуючись заговорити. Мегре теж не поспішав. Коли нарешті він порушив мовчанку, в його голосі бринів легкий докір.

— Я не думав, що у вас така ледача пам'ять, месьє Гайяр.

— Цебто як?

— Чи, може, ви просто не сказали мені правду… Тільки чому?

— Що ви маєте на увазі?

— А то ви й не знаєте?

— Клянусь честю, що…

Ще кілька хвилин тому метр Гайяр був великий і дужий, упевнений в собі. Зараз він скоріше нагадував упійманого на гарячому хлопчиська, який намагається прикинутися безневинним.

— Я ніяк не розумію, що ви хочете сказати…

— Дозвольте запалити?

— Будь ласка…

Мегре заходився неквапливо набивати люльку. Обличчя в нього було насуплене, як у людини, котрій доводиться робити щось глибоко їй неприємне.

— Може, сядете? — запропонував Гайяр.

— Ні, я ж усього на хвильку, скоро… минулого разу, в п'ятницю, я запитував у вас про машину…

— Цілком можливо… Тоді ми розмовляли про все на світі… До того ж я був так вражений новиною, що міг нЕ пам'ятати якихось дрібниць…

— Ви мені сказали, що ваша машина здебільшого стоїть перед будинком… І вдень і вночі…

— Певна річ… Ви самі можете в цьому переконатися. До речі, вона й зараз там.

— Але нещодавно впродовж кількох днів її там не було…

Адвокат удав, ніби силкується щось пригадати.

— Стривайте…

Він раптом страшенно почервонів, і Мегре стало навіть трохи жаль його. Відчувалось, ціною яких зусиль йому вдавалося зберегти оце зовнішнє самовладання.

— Я точно не пригадую, коли це було — того чи позатого тижня, але машину справді віддавали в ремонт… Я можу запитати в секретарки… Це вона про все домовлялася… А втім, він не поспішав виконати свою обіцянку.

— Запросіть її!

Гайяр відчинив двері.

— Зайдіть на хвилинку… Комісар хоче у вас дещо запитати…

— Не хвилюйтесь, мадмуазель… Це досить безневинне запитання… Я хотів би знати, коли саме ви дзвонили в гараж на вулиці Баллю, щоб прислали майстра…

Вона кинула швидкий погляд на свого хазяїна, немов питала в нього дозволу відповісти.

— У понеділок, після обіду, — нарешті мовила вона.

— Тобто минулого понеділка?

— Так…

Вона була гарна, симпатична, і під її білою нейлоновою сукнею згадувалося струнке пружне тіло. Чи не виходили їхні стосунки за межі службових?.. А втім, зараз комісара цікавило зовсім інше.

— А що там зіпсувалося?

— Я можу показати квитанцію, там усе написано… Її допіру принесли… Вони ставили новий амортизатор… Спочатку обіцяли зробити все до середи…

— І не зробили?

— Ні… Вони потім подзвонили і пробачилися… Це американська машина, і виявилося, що в Парижі для неї не було запасних частин… Їх довелося замовляти на складі в Гаврі…

Жан-Шарль Гайяр удавав, що його аніскілечки не цікавить ця розмова і, сівши до столу, почав гортати якісь папери.

— І коли вам повернули машину?

— У четвер чи п'ятницю… Я можу перевірити… Дозвольте?

Вона зникла на мить у своїй кімнатці.

— В четвер… в кінці дня… Вони лише вранці одержали амортизатор…

— Ви були тут до кінця дня?

Вона знову зиркнула на адвоката.

— Ні, я працюю лише до обіду… За винятком тих днів, коли якась термінова справа…

— Минулого тижня таких справ не було?

Вона впевнено хитнула головою.

— Вже принаймні два тижні у нас не було нічого термінового…

— Дякую, мадмуазель…

Вона вийшла і зачинила двері. Стоячи посеред кімнати з люлькою в зубах, Метре якийсь час мовчав.

— От бачите, — нарешті кинув він.

— Що саме?

— Один дрібний факт, який може виявитися дуже істотним, навіть вирішальним… Ви досить добре знайомі з нашою професією і, певно, розумієте, що ми не маємо права проминати будь-які дрібниці…

— Але я не бачу нічого спільного між ремонтом моєї машини та…

— Коли б ви були на моєму місці, ви б це побачили… Дякую, що дозволили подзвонити… А зараз я мушу йти до Сюрте.

Адвокат підвівся.

— Ви вже ні про що мене не питатимете?

— Про що мені вас питати? Минулого разу ви відповіли на всі питання, які мене цікавили… Сподіваюся, ви говорили правду…

— Навіщо б я вам…

— Певна річ. А втім, щодо машини…

— Клянусь вам, це геть випало мені з пам'яті… За останні кілька місяців мені вже втретє чи навіть вчетверте доводилося її ремонтувати… Певно, я її продам і куплю іншу.

— Ці три дні ви користувалися таксі?

— Саме так… Часом я беру таксі, навіть коли машина вдома… Щоб не шукати стоянку…

— Я розумію… Сьогодні ви виступаєте в суді?

— Ні… Я вже вам казав, що виступаю досить рідко… Здебільшого я даю консультацію…

— Отже, цілий день ви будете вдома?

— Якщо тільки мене нікуди не викличуть… Одну хвилинку.

Він знову відчинив двері до сусідньої кімнати.

— Люсет! Погляньте, мене сьогодні ніде не чекають?

Мегре здалося, що секретарка допіру плакала — її повіки почервоніли, в очах була тривога.

— Здається, ні… Зараз подивлюся…

Вона розгорнула червоний блокнот.

— Ні…

— Ось вам відповідь, — мовив адвокат.

— Дякую…

— Ви думаєте, що я вам ще буду потрібний?

— Я не можу сказати точно, але хто зна… До побачення, мадмуазель.

Вона кивнула головою, не підводячи очей, і слідом за Гайяром комісар попрямував до виходу. Двері до приймальні були відчинені. Там уже чекав якийсь клієнт.

— Ще раз спасибі за телефон…

— Нема за що…

— І, будь ласка, пробачте…

Дійшовши до рогу вулички, Мегре обернувся. На порозі, проводжаючи його поглядом, все ще стояв Гайяр.

7

Таке траплялося з ним не вперше, але ще ніколи комісарові не доводилося відчути це з такою ясністю та гостротою.

… Стався злочин, ти починаєш розслідування. Кидаєшся на всі боки, хапаєшся за кожну дрібницю, тим настирливіше й заповзятливіше, чим менше у тебе фактів і впевненості у собі. Втішаєш себе думкою, що згодом зорієнтуєшся і вже поведеш розшук в якомусь одному напрямку.

Ти повсюди розсилаєш інспекторів, боїшся, що марно тупцюєш на місці, але потім справді відкриваєш якусь несподівану деталь і робиш перший обережний крок. Другий. Третій…

І от раптом, коли ти цього найменше сподівався, все плутається. Нитка вислизає з рук. Ти вже не можеш сказати, що керуєш розслідуванням. Ніким не передбачені події владно нав'язують тобі ті заходи, яких ти досі не передбачав, до яких ти навіть не встиг підготуватися.

І тут починається пекло. Ти знову й знову караєшся сумнівами, що з самого початку ішов хибним шляхом, який може нікуди тебе не привести.

Адже дійсно, що правило йому за головний засновок у цій справі? Проста, щоправда підкріплена досвідом гадка, що в цьому середовищі в такий спосіб не вбивають. На Монмартрі вдаються до пістолета, ножа… В аналах Сюрте не було жодного випадку, щоб там задушили людину.

І так само не було ще випадку, щоб хтось на Монмартрі протягом кількох днів тримав у себе вдома труп своєї жертви, перш ніж позбутися його та ще у такий дивовижний спосіб. Другим засновком його концепції було саме це міркування.

Тому комісар з самого початку відкинув версію про зведення рахунків і так ретельно намагався відтворити в уяві останній вечір Еміля Буле — починаючи від його настирливих спроб у сусідстві з Мікі додзвонитися по телефону і аж до тієї хвилини, як він неквапливо подався вниз по вулиці Пігаль.

Він, по суті, вхопився лише за епізод, у якому було два істотні моменти: поведінка Еміля за кілька годин до смерті та півмільйона франків, взятих у банку двадцять другого травня.

Мегре виходив із того, що в маленькій Італії на вулиці Віктора Массе зовсім не бувало драм, що всі троє жінок справді жили в мирі та злагоді, що в Еміля не було коханки, і, нарешті, що Антоніо — чесний хлопчина.

Досить будь-якій із цих гіпотез — точніше, будь-якому з цих припущень — виявитися хибним, як усе розслідування полетить під три чорти. Чи не через це він пошився в старі буркотуни і відчував якусь потайну відразу до кожного із своїх засобів?

Після обіду почалася справжня задуха; сонце пекло і так нещадно, що комісарові довелося спустити штору. Вони замкнулися удвох з Люка в кабінеті і, знявши піджаки, поринули в роботу. Коли б у цю мить їх побачив судовий слідчий, він би лише стенув плечима.

Щоправда, той, якому було доручено слідство, не дуже їх турбував, переконаний, що смерть власника нічних кабаре була відплатою за вбивство Мацотті. Преса також обходила мовчанкою цю справу.

— Адвокат своїх клієнтів не вбиває…

Ця фраза настирливо крутилася у нього в голові, немов причеплива пісенька, яку надто часто чуєш по радіо чи телевізору.

— Адвокат своїх…

І хоча того ранку після похорону Мегре усе-таки завітав до метра Жан-Шарля Гайяра, він виявив максимум обережності. Немов випадково побачивши адвоката при виході з церкви, він знайшов цілком пристойну приключку, щоб супроводжувати його до самого будинку і навіть зайти всередину. А якщо він і ставив йому деякі запитання, то це було зроблено в найделікатнішій формі.

— Адвокат своїх клієнтів…

Ця аксіома була ні мудріша, ні надійніша за ту, з якої він починав:

— На Монмартрі так не вбивають…

Звичайно, було б добре викликати його до Сюрте й належним чином допитати. Але для цього метр Гайяр був надто відомою фігурою… Тільки зв'яжись, потім не обберешся клопоту. Вся адвокатура стане на його захист.

І під час телефонної розмови зі своїм старим приятелем Шаваноном і під час візиту до незрівнянного метра Рамюеля Мегре мав добру нагоду переконатися в тому духові кастовості, що притаманний їхній професії.

— Адвокат своїх клієнтів не вбиває…

Саме ними, клієнтами Жан-Шарля Гайяра, займалися зараз у тиші комісарового кабінету Мегре та інспектор Люка, який нещодавно приніс із Палацу правосуддя список, підготовлений судовим секретарем. І в Люка також почали з'являтися певні здогади, хоча й невиразні, такі, що їх важко було сформулювати.

— До речі, в мене з ним була цікава розмова…

— Про що?

— Спочатку, як тільки я назвав ім'я Жан-Шарля Гайяра, секретар якось дивно глянув на мене… А коли я попросив зробити список справ, у яких він виступав за останні два роки, старий хитро посміхнувся і сказав:

— Це вам мало що дасть…

— Чому? Небагато клієнтів?

— Навпаки! Як мені відомо, метрові Гайяру важко поскаржитися на брак клієнтури… А заробляє він набагато більше, ніж ті адвокати, які щотижня пріють в суді…

— І що далі? — запитав Мегре.

— Далі він почав мовчки гортати якісь реєстри, і щоразу, вносячи до списку нове ім'я, бурмотів:

— Виправданий… Ще один виправданий…

І весь час хитрувато позирав на мене. А інколи вигукував:

— Стривайте! Засудження… Певна річ, умовно…

Це тривало близько години. Список ставав дедалі довший. Виправдання, умовні засудження, незначні штрафи…

Не витримавши, я запитав:

— Що, він справді такий сильний, цей метр Гайяр?

У відповідь він якось глузливо поглянув на мене і промовив:

— Просто він завжди знає, за що береться…

Ця багатозначна фраза, що заінтригувала інспектора, тепер примусила замислитися і самого Мегре.

Виграти процес, звичайно, приємніше, ніж його програти — і не тільки для підсудного, але й для його оборонця. З кожним новим успіхом зростає як його слава, так і гонорари.

"Знає, за що береться…"

І от список справ, за які останнім часом брався метр Жан-Шарль Гайяр, лежав перед ними. Люка та Мегре вже з годину сортували його, розписуючи на два окремі аркуші справи громадянські та кримінальні.

Оскільки на перших обидва зналися погано, вони вирішили одкласти їх на пізніше і зосередили всю увагу на других. Цих було порівняно небагато, загалом коло тридцяти за два роки.

"В суді я виступаю досить рідко", — пригадав комісар слова Гайяра.

Люка називав імена.

— Іполит Тесьє… Фальшування документів… Це вам щось каже?

— Це той колишній директор казино, який намагався відкрити в Парижі нелегальний ігровий дім?

За хвилину спливло нове ім'я.

— Жюльєн Вандр… Крадіжка із зломом… Виправданий…

Мегре пам'ятав і цього: тихий, миршавий чоловічок з сумними очима, який спеціалізувався на крадіжці транзисторів. Щоправда, формальних доказів проти нього не було. Комісар порадив був судовому слідчому якийсь час не чіпати його, щоб потім спіймати на гарячому…

— Запиши його на окремий аркуш…

А в цей час навпроти будинку адвоката, зручно вмостившись у затінку кафе, сидів гладкий Торанс. На вулиці, неподалік від блакитного лімузина, скромно сіріла невеличка поліцейська машина з приватним номером.

Торанс ніколи не був прибічником сухого закону. Навіть випиваючи по одному кухлю пива на годину, він мав усі шанси стати до вечора на кілька кіло важчий.

— Юрбен Потьє… Купівля краденого… Рік ув'язнення умовно…

З півроку тому комісар доручив був цю справу Люка.

Потьє кілька разів з'являвся за повісткою до Сюрте — низенький, підстаркуватий, в заяложеному костюмі, з двома жмутиками чорного волосся, що стирчали із ніздрів.

Він був лахмітник і тримав невеличку крамницю на бульварі Ля-Шапель. Там можна було знайти найнесподіваніші речі — від старих фраків до майже неношених ковбойських штанів, від канделябрів до холодильників.

— Я чесний комерсант… Скромний, але чесний… Коли я купував у цього типа грамофон, я не знав… Я думав, що…

З кожним новим іменем Мегре щось прикидав у думці, інколи викликав для довідки когось із інспекторів.

— Хто далі?

— Тастон Моран… Крадіжка машин.

— Такий рудий хлопчина?

— Тут не написано…

— Здається, його судили десь навесні…

— Еге ж… У квітні… Разом із цілою бандою, що крала машини і продавала їх в провінції спекулянтам…

— Поклич Дюпе…

Інспектор Дюпе, який колись розслідував цю справу, на щастя, був поряд, у сусідній кімнаті.

— Це часом не той рудуватий хлопчина, що розповідав нам казки про хвору матір?

— Саме він, патроне… До речі, мати в нього справді стара і хвора… Тоді йому не було ще двадцяти… В банді він був на побігеньках… Він здебільшого стояв на сторожі, в той час як Скажений Жюстен порався з машинами…

Дві справи про звідництво, кілька про пограбування. Дрібні, буденні злочини, про які за браком інформації газети інколи повідомляють на останній сторінці. І жодного, що займав би першу.

Однак усі, кого обороняв Гайяр, були певною мірою професіонали.

— Читай далі, — зітхнув Мегре.

— Це все… Ви мені сказали переписати справи лише за два останні роки…

Для адвоката, що мешкав у власному особняку і їздив на американському лімузині, цього було б замало.

Навіть коли врахувати й ті справи, що, завдяки Гайярові, не дійшли до суду.

Щоправда, у метра Гайяра були численні клієнти, подібні до Еміля Буле, яким він складав декларації про прибутки. Скільки він з цього мав?..

В кабінеті ставало важко дихати. Комісара вже давно мучила спрага і мозок гризла неприємна думка, що він заплутався і все доведеться починати спочатку.

— Подзвони податковому інспекторові дев'ятої округи…

Це вже нагадувало товчіння води в ступі, але зараз він не міг нехтувати щонайменшими деталями.

— Хто?.. Месьє Жюбелен?.. Гаразд, давайте месьє Жюбелена… Комісар Мегре з карного розшуку… Ні, комісар хоче розмовляти з ним особисто…

Чи то інспектор Жюбелен був справді дуже заклопотаний, чи то просто дбав про власну гідність, але довелося чекати принаймні п'ять хвилин, поки він нарешті взяв трубку.

— Алло!.. З вами говоритиме комісар…

Мегре зітхнув, затуливши рукою мікрофон.

— Даруйте, що я потурбував вас, месьє Жюбелен… Я хотів би лише взяти у вас довідку… Що ви сказали? Так, певним чином це стосується Еміля Буле… Знаєте з газет? Розумію… Ні, мене поки що не цікавлять його декларації… Можливо, пізніше, але ми вам надішлемо спеціальний запит… Я вас розумію…

Зараз ідеться про дещо інше… Скажіть, у вас були з ним якісь неприємності?.. Саме так… Ну, скажімо, вам ніколи не доводилося

погрожувати йому судом?.. Ні… Всі розрахунки в цілковитому порядку… Я так і думав… Певна річ…

Слухаючи, він часом кивав головою і щось малював олівцем на вимочці.

Месьє Жюбелен говорив так голосно, що Люка за кілька метрів від телефону чув кожне його слово.

— У нього, кажуть, був добрий порадник… Адвокат… Еге ж, саме він… Жан-Шарль Гайяр… От про нього я й хотів би повести розмову… Він, певно, дає консультації багатьом вашим платникам податків? Що-що? Навіть надто багатьом?

Мегре весело підморгнув своєму інспекторові і запасся терпінням, бо месьє Жюбелен раптом став надміру говіркий.

— Надто багатьом?.. Хм… Складав такі декларації, що не підкопаєшся… Випробували, та марно… Дозвольте ще одне запитання… До якого соціального стану належали клієнти Гайяра?.. Певна річ, але я маю на увазі в більшості… Власники готелів, ресторанів та кабаре… Не тільки вони, я розумію…

Комісарові довелося ще довгенько слухати полум'яний монолог свого спершу неговіркого співрозмовника, котрий тепер балакливо викривав усі махінації, до яких інколи вдаються підступні платники податків.

— Фу! — важко зітхнув він, кладучи нарешті трубку. — Ти чув?

— Не все…

— Як я й сподівався, декларації Еміля Буле зовсім бездоганні… Жюбелен кілька разів засмучено повторив це слово… Він уже років

десять намагається під них підкопатися — і все марно... Торік він підняв усі розрахунки... Каже, чиста робота — голки не підсунеш...

— А в інших?..

— Однаково у всіх клієнтів Гайяра... Бездоганно.

Мегре замріяно подивився на список, що лежав на столі, і знову пригадав слова судового секретаря:

— Знає, за що береться...

Жан-Шарль Гайяр знав не тільки за що братися, але й з ким мати справу — його клієнтура складалася загалом із власників готелів сумнівної репутації, хазяїв кабаре та нічних барів — словом, із всіх тих, про кого месьє Жюбелен допіру заявив:

— Їхні прибутки не піддаються точним підрахункам...

Мегре підвівся і ще раз перебіг очима список, що лежав на столі. Треба було вибирати — і зараз від його вибору могло залежати усе розслідування.

— Поклич мені Дюпе...

Інспектор Дюпе не примусив довго чекати на себе.

— Тобі відомо, де зараз Гастон Моран, про якого ти щойно розповідав?

— Кілька тижнів тому я випадково бачив його біля бензоколонки в гаражі на Італійському проспекті... Я саме відвозив сім'ю на дачу і заїхав заправитись...

— Подзвони хазяїнові гаража і дізнайся, чи працює в нього досі цей Гастон… Попроси, щоб тримав язика за зубами… Я не хочу, щоб хлопчина злякався і зник…

А втім — не цей, то другий, третій, четвертий… Можливо, навіть доведеться підняти всіх, поки знайдеш те, що шукаєш.

Бо комісар ще не зміг би сказати точно, що саме він шукав. В усіх справах адвоката було щось спільне, якась дивна спорідненість, котру він поки що не міг визначити словами.

— Адвокат своїх клієнтів не вбиває…

— Я вам ще потрібен, патроне?

— Так, посидь…

Зараз йому потрібен був співрозмовник, вірніше, співчутливий слухач.

— Адже, по суті, всі вони мусили б бути йому вдячні… І ті, що, завдяки йому, були виправдані судом, і ті, що, знову ж завдяки йому, могли пошити в дурні будь-якого податкового інспектора… Ти розумієш, що я хочу сказати?.. Як правило, адвокат має багато ворогів і просто невдоволених… Варто йому програти справу, і клієнт вважає його шахраєм…

— Певна річ, патроне.

— Отож не так просто вибрати собі правильного клієнта…

Повернувся Дюпе.

— Він і досі там працює…

— Де він зараз?

— На роботі…

— Візьми машину і якнайшвидше привези його сюди… Тільки не дуже лякай… Скажи, що йдеться про звичайну перевірку… Але й не дуже заспокоюй…

Було вже надвечір, але спека не спадала. Дихати було важко. Мегре відчув, як до спини в нього вже прилипає сорочка.

— Ходімо хильнемо по скляночці?

Що міг заперечити Люка проти цього короткого антракту в прохолодному затишку ресторанчика "Дофін"?

Комісар уже відчинив був двері, як залунав телефонний дзвоник. Він на мить завагався, але совість усе-таки примусила його повернутися й узяти трубку.

— Це ви, патроне?.. Інспектор Торанс…

— Чую… Які новини?

— Я дзвоню з проспекту Гранд-Арме…

— Що ти там робиш?

— Хвилин двадцять тому Гайяр вийшов з дому і сів у машину… Я насилу його наздогнав — завдяки пробці на вулиці Бланш…

— Він не помітив, що в нього хвіст?

— Я певний, що ні… Зараз скажу чому… Він одразу поїхав найкоротшим шляхом до майдану Етуаль… Не дуже швидко, зараз година пік… Ми проминули один за одним і кілька гаражів… Перед двома він навіть уже зупинився, але потім їхав далі… Видно, не міг наважитися… Кінець кінцем, він залишив машину в гаражі "Модерн" біля воріт Майо… Я почекав на вулиці, поки він вийде, і лиш потім зайшов до гаража… А Гайяр подався пішки до парку… Зараз він там.

Ось вона, та незначна непередбачена подія, яка сплутувала всі попередні плани, вимагала негайних рішень і конкретних дій.

Обличчя комісара спохмурніло, і, здавалося, він геть забув про кухоль холодного пива, на яке вже був настроївся.

— Це досить велика споруда з автоматичною системою для миття машин. Я щойно розмовляв з хазяїном… Гайяра він бачить уперше… Він попросив помити машину протягом години… Він повернеться о пів на шосту…

— Вони вже почали?

— Хотіли почати, але я їх зупинив… Що робити далі?

Зволікати далі було неможливо.

— Залишайся там і дивись, щоб ніхто не доторкався до машини… Я зараз когось пошлю, щоб пригнали її сюди… Можеш не хвилюватися, ордер буде…

— А що, як прийде Гайяр?

— Я підішлю до тебе ще когось із інспекторів… Краще, коли вас буде двоє… Будь дуже чемний з адвокатом, але все-таки привези його сюди…

Він раптом згадав молодого крадія машин, якого зараз мали привезти до Сюрте.

— До мене одразу не заводь… Нехай трохи понервується… Можливо, він почне комизитися… Не звертай уваги. І головне — дивись, щоб він нікому не дзвонив.

Торанс скрушно зітхнув.

— Гаразд, патроне… Але, будь ласка, швидше… Боюсь, що в таку спеку йому скоро набридне прогулюватися в парку.

Певна річ, було б краще заручитися одразу ордером на арешт. Та Мегре надто добре знав судового слідчого — той просто заборонив би йому діяти без переконливих доказів, за самою лиш інтуїцією.

Зайшовши до сусідньої кімнати, Мегре по черзі обвів поглядом присутніх інспекторів.

— Ваше…

— Слухаю, патроне…

— Ти коли-небудь водив американську машину?

— Траплялося…

— Поїдеш на проспект Гранд-Арме… Там біля воріт Майо є гараж… Називається "Модерн"… Тебе зустріне Торанс і покаже тобі блакитну

машину… Приведеш її сюди… Спробуй не займати руками нічого зайвого…

— Ясно…

— Жанен, ти поїдеш з ним, але залишишся в гаражі… Торанс знає, що робити далі…

Мегре поглянув на годинника. Минуло вже п'ятнадцять хвилин, як Дюпе поїхав на Італійський проспект.

— Мерщій, Люка…

Бо, коли не баритися, у них було досить часу, щоб хильнути по кухлику холодного пива в "Дофіні".

8

— Ну, як він поводився? — звернувся комісар до Дюне, коли той доповів, що привів механіка.

— Спочатку він дуже здивувався і запитав, чи я справді працюю з вами. По-моєму, це його не стільки стурбувало, як просто спантеличило. Він ніяк не міг повірити, що я приїхав за вашим наказом… Потім він вийшов, щоб помити руки та переодягтися.

— Він нікому не дзвонив?

— Ні, там не було телефону…

— Гаразд…

— А в дорозі він кілька разів перепитав: "Хіба поліція має право знову розслідувати справу, яка вже розбиралася в суді?"

— І що ти відповів?

— Я відповів, що, звичайно, ні. Це його ще більше спантеличило.

— Скажи, нехай зайде... Можеш іти.

Моран, певно, ще більше здивувався б, коли б знав, що славнозвісний комісар, з яким він мав зараз зустрітися, хвилювався в цю мить не менше за нього самого.

Дюпе вийшов, і за хвилину на порозі з'явився незграбний молодик із скуйовдженим рудим волоссям.

— В чім річ, пане комісар? — з незалежним виглядом запитав він. — Хіба ви вже не довіряєте вашим інспекторам, що вирішили самі допитати мене?

Його обличчя було густо вкрите ластовинням, а погляд світло-блакитних, немов із порцеляни, очей здавався хитрим і наївним водночас.

— Хочу вам одразу сказати, що я нічого не зробив...

В його поведінці не було ознак страху. Звичайно, він був трохи схвильований несподіваною зустріччю з великим начальником, можливо навіть стурбований, але не більше.

— А ти, я бачу, не з лякливих...

— А чого мені боятися?.. Адже суд мене виправдав… Ну, майже виправдав… Бо я хлопець, не гордий і до того ж лагідної вдачі, ви це знаєте краще за інших…

— Тобто ти виказав своїх спільників?

— І це… Адже адвокат довів, що вони зловживали моєю довірливістю. Він також пояснив, що в мене було важке дитинство, що я мушу утримувати хвору матір…

У Мегре, який увалено слухав парубійка, склалося дивне враження. Незважаючи на деяку схвильованість, механік тримався аж надто невимушено. В його очицях раз у раз спалахували лукаві вогники, немов він був дуже вдоволений з того, як грає свою роль.

— Сподіваюсь, мене потурбували не через цю історію?.. На біса вам ворушити те, що давно минуло?.. Адже після суду я живу чесно…

Він сів, не чекаючи на запрошення, і дістав із кишені пачку сигарет.

— Дозвольте?

Мегре, який весь час пильно стежив за хлопцем, кивнув головою.

— А що, як, з тієї чи іншої причини, ми поновимо розслідування?

Моран здригнувся і недовірливо зиркнув на комісара.

— Цього не може бути…

— Чому? Припустімо, мені треба з'ясувати деякі подробиці…

На столі задзвонив телефон. Взявши трубку, Мегре впізнав голос Торанса:

— Цей пан уже тут…

— Він сперечався?

— Не дуже… Тільки каже, що поспішає і хоче бачити вас негайно…

— Скажи, що я його прийму, як тільки звільнюся…

Гастон Моран слухав, насупивши лоба, немов намагався зрозуміти, що за комедія розігрується перед ним.

— Це все жарти, га? — запитав він, коли комісар поклав трубку.

— Які жарти?

— Ну, що мене привели сюди… Ви хочете мене залякати… Адже вам краще за будь-кого відомо, що ми про все домовились…

— Хто домовився?

— Ну, ну, годі. Вам не слід робити мені неприємності…

І він хитро — хоч і досить незграбно — підморгнув комісарові. Мегре ще більше насторожився.

— Слухай, Моране, ти, здається, мав справу з інспектором Дюпе…

— З тим самим, що привіз мене сюди… Він поводився нормально…

— А що таке, по-твоєму, "нормально"?

— Ну, так, як я й сподівався…

— Тобто як?

— А ви не розумієте?

— Ти хочеш сказати, що він не намагався тебе заплутати і не ставив важких запитань?

— Він ставив ті запитання, які повинен був ставити… В його словах та поведінці була якась невловима двозначність.

— Інших я від нього й не чекав…

— Тому що ти безвинний?

Комісар міг заприсягтися, що Моран так само не розумів його, як він не розумів Морана.

— Слухайте, шановний… — почав був механік, але тут же завагався, затягуючись сигаретою.

— Що?

— Нічого…

— Що ти хотів сказати?

— Пусте… На біса ви мене сюди привезли?

— Що ти хотів сказати?

— Мені здається, тут вийшла якась дурниця…

— Я не розумію...

— Справді? В такому разі, хай мені заціпить...

— Вже пізно... Що ти хотів сказати?

В голосі Мегре звучала не стільки погроза, як твердість. На фоні відчиненого вікна чітко вимальовувався його масивний силует. В очах хлопця раптом з'явився вираз панічного страху.

— Випустіть мене звідси... — прошепотів він підводячись.

— Спочатку тобі доведеться відповісти на моє запитання.

— Це що, пастка?.. Чи, може, хто підклав вам свиню? Хочете на мені виїхати? Це нечесна гра...

— Яка гра?

— Спочатку скажіть, що ви знаєте?

— Тут я ставлю запитання... Яка гра?

— Чого ви до мене причепилися?.. Невже мене обдурили?

— Хто тебе обдурив?

— Мені казали, що все буде гаразд...

— Хто казав?!

Хлопець раптом відвернувся, стиснувши губи, але комісар відчув, що він ось-ось здасться.

— Це нечесно… — майже схлипнув він.

— Що саме?

І Моран не витримав. Схопившись із стільця на рівні, він з люттю глянув на комісара.

— Начебто ви не знаєте?.. А де мої сто тисяч монет, га?..

Потім, вражений виразом обличчя комісара, мимоволі подався назад. Дві важкі руки лягли на його плечі і струхнули так, що у хлопця мало не одвалилася голова.

Мегре, мабуть, ніколи ще не був такий страшний, як зараз. Його зблідле гнівне обличчя здавалося вирізьбленим із каменю.

— Ану повтори! — люто видихнув він.

— Я ж… я… Ой, мені боляче!

— Повтори…

— Я віддав сто тисяч франків…

— Які сто тисяч?

— Відпустіть… Я все скажу…

Мегре відпустив напівмертвого від страху хлопця і в знемозі поклав руку на серце, яке мало не виривалося з грудей.

— Отже, мене пошили в дурні…

— Хто? Гайяр?

Моран кивнув головою.

— Він тобі пообіцяв, що все буде гаразд?

— Так… Він сказав, що до мене поставляться поблажливо…

— І що тебе виправдають?

— Що в найгіршому разі мене засудять умовно…

— Ти заплатив йому за оборону сто тисяч франків?

— За оборону я заплатив окремо… Він вимагав ці гроші не для себе…

— Для кого ж?

В очах у механіка забриніли сльози.

— Для вас…

Хвилини зо дві Мегре стояв немов паралізований, стиснувши кулаки, потім йому трохи одлягло, він повернувся і відійшов до зашторeного вікна.

Коли він знову зустрівся поглядом з Мораном, його обличчя було вже спокійне, але дуже втомлене, і могло навіть здатися, що комісар дуже постарів.

Він важко сів у крісло і, показавши Моранові пальцем на стілець, почав машинально набивати люльку.

— Кури…

Це пролунало як наказ. Потім тихо, глухим, майже беззвучним голосом він запитав:

— Я можу сподіватися, що ти сказав мені правду?

— Клянусь життям моєї матері…

— Хто порадив тобі звернутися до Жан-Шарля Гайяра?

— Один старий з бульвару Шапель…

— Не бійся… До твоєї справи ми більше не повернемося… ти маєш на увазі лахмітника Потьє?

— Так…

— Ти збував йому крадені речі?

— Це траплялося не так часто…

— Що він тобі сказав?

— Він дав мені адресу цього адвоката…

— Чому саме цього, а не іншого?

— Старий сказав, що в пана Гайяра добрі зв'язки з поліцією… Тепер я розумію, що це не так… Він видурив у мене сто тисяч…

Якийсь час Мегре щось обмірковував.

— Слухай, хлопче, зараз сюди введуть одного добродія… Не здумай з ним перемовлятися. Ти тільки глянеш на нього і вийдеш разом з інспектором до сусідньої кімнати…

— Пробачте мені, пане комісар… Мене переконали, що це завжди так робиться…

Мегре якось спромігся посміхнутися.

— Алло!.. Торанс?.. Веди його сюди… Тут у мене один хлопчина, ти постережеш його, можливо, він мені ще буде потрібний… Ну, я чекаю…

Він сидів за столом і смоктав люльку, зовні цілком спокійний, але в горлі в нього неначе застряв клубок, його погляд був прикутий до дверей.

Та ось вони відчинилися, і він побачив на порозі Жан-Шарля Гайяра в елегантному світло-сірому костюмі. Пан адвокат був невдоволений. Ось він ступив кілька швидких кроків і вже хотів був щось сказати, щоб висловити свій протест, як раптом угледів Гастона Морана.

Торанс ні біса не розумів у цій німій сцені. Шановний метр немов закляк з розкритим ротом посеред кабінету. Вираз його обличчя геть змінився. Рудий хлопчина повільно підвівся і зніяковіло, намагаючись не дивитися на адвоката, понуро почвалав до виходу.

І от вони залишилися удвох в кабінеті, Мегре віч-на-віч з Гайяром. Комісар раптом відчув гостре бажання підійти до цього елегантного пана і дати йому пару добрячих ляпасів. Лише зусиллям волі він утримався від цієї спокуси — і зовсім не тому, що Гайяр був вищий, кремезніший і явно дужчий за нього.

— Сідайте… — мовив він натомість якимось хрипким, на диво кволим, голосом.

Він, певно, був страшніший ніж тоді, коли термосив механіка за плечі: адвокат одразу сів. Навіть забув висловити свій протест з приводу того, що поліцаї украли його машину, а його самого без ордера на арешт привезли до префектури, неначе якогось кишенькового злодія.

— Таким чином, месьє Гайяр, — втомлено мовив Мегре, немов для нього ця справа була вже давно закінчена, — ви, очевидно, вже зрозуміли становище...

І, помітивши, як адвокат вже відкрив був рота, щоб відповісти, докинув:

— Не перебивайте... Я говоритиму якомога коротше, бо ваше товариство мені не дуже приємне...

— Не знаю, що цей хлопець міг вам наплести...

— Я наказав вам мовчати!.. Вас привели сюди не для того, щоб допитувати... Я не вимагаю жодних пояснень... Спочатку я навіть хотів одразу відправити вас до в'язниці, щоб ви там почекали результатів експертизи...

З цими словами він поклав на стіл аркуш паперу із списком клієнтів Гайяра, які були притягнуті до суду і виправдані з мінімальним покаранням, і почав читати його рівним монотонним голосом, немов молитву. Потім, підвівши голову, додав:

— Як ви самі розумієте, нам доведеться допитати всіх цих людей... Певно, деякі з них мовчатимуть... Принаймні спочатку... Але потім, довідавшись, що гроші, які вони вам давали з цілком певною метою, осідали в ваших кишенях...

Обличчя Гайяра теж змінилося, але він не здавався.

— Не знаю, що наговорив вам цей пройдисвіт…

І тут Мегре вдарив кулаком по столу так, що аж підскочила важка металева чорнильниця.

— Мовчіть! — загорлав він. — Я забороняю вам розтуляти рота.

Цей удар і крик було чути в інспекторській. Всі перезирнулися.

— Нема потреби нагадувати вам, як ви вели ваші справи… Тепер мені ясно, чому ви так обережно вибирали собі клієнтів… Знаючи, що вони так чи інакше будуть виправдані або засуджені умовно, ви могли легко переконати відкупитися…

Він мало не задихався від гніву.

— У мене є всі підстави гадати, що ви користалися не тільки з мого ім'я… Ви також займалися податковими справами. Я щойно дзвонив панові Жюбелену… Нам доведеться зустрітися і з ним… — Він насилу запалив люльку — так йому тремтіла рука. — Обіцяю вам найретельніше розслідування, навіть якщо воно забере кілька місяців… докопаємося до найдрібніших ваших афер…

Гайяр сидів, низько схиливши голову, і навіть не наважувався дивитися у вічі комісару. Пальці правої руки судорожно стискали куксу.

— Коли ви станете перед судом, ваш оборонець, очевидно, нагадає про вашу військову доблесть і про ваше каліцтво… Можливо, ця обставина допоможе пом'якшити судовий вирок… Але в моїх очах ви завжди будете наймерзеннішим…

Ні! Він не міг говорити, немов якась рука перехопила йому горлянку. І, не звертаючи уваги на Гайяра, він підійшов до шафи й дістав пляшку

коньяку, з якої іноді доводилося частувати допитуваних, коли в тих не витримували нерви.

Він за одним духом вихилив повну чарку і, повернувшись на місце, вже твердою рукою запалив згаслу люльку.

Тепер він був майже спокійний. З якоюсь дивною байдужістю, так, немов ця справа його зовсім не обходила, він вів далі:

— Зараз експерти найретельнішим чином оглядають ваш лімузин… Цілком можливо, що від трупа залишилися певні сліди… Щоправда, після мого ранкового візиту ви чомусь відчули необхідність помити машину, але…

— Я…

— Мовчіть! Попереджаю востаннє — ще одне слово, і ви негайно будете за гратами!

Гайяр глухо застогнав.

— Мушу також повідомити вас, що група експертів вже вирушила до вашого будинку на вулиці Ля-Брюйєр…

Гайяр здригнувся.

— Моя дружина… — прошепотів він.

— Ні, ваша дружина їм не потрібна… Вранці крізь вікно я помітив у вас на подвір'ї невеличкий сарай… В ньому переглянуть кожний квадратний сантиметр… Вони також перевірять всі закутки вашого будинку, від підвалу до горища… Увечері я допитаю обох ваших прислужниць…

— Але ж…

— Ні слова!

— Ваш оборонець легко доведе відсутність умисності… Про це вже свідчить сам той факт, що ваша машина була в ремонті і понад дві доби ви змушені були тримати труп вдома… Уявляю, як це було неприємно!

Він уже говорив не стільки для адвоката, як для самого себе. Вся та низка дрібних фактів, які досі здавалися йому дивними і нез'ясовними, ставали кожен на своє місце і вже не таїли в собі жодної загадки. Зараз він міг відповісти на всі запитання.

— Сімнадцятого травня було вбито Мацотті… Ми почали допитувати всіх, хто останнім часом постраждав від його нальотів… Одним із перших повістку одержав ваш клієнт Еміль Буле…

Певна річ, про це він негайно повідомив вас… Адже ви були в нього довіреною особою, порадником у всіх юридичних та фінансових справах… Вісімнадцятого травня він прибув до Сюрте і мусив відповідати на запитання інспектора…

Потім його викликали повторно — на двадцять друге та двадцять третє травня. Інспектор Люка хотів з'ясувати деякі подробиці…

А двадцять другого травня Буле раптом бере в банку, п'ятсот тисяч франків… йому конче була потрібна готівкою — і негайно! Він навіть не міг дочекатися вечора, щоб взяти ці гроші в касах своїх кабаре…

Ці півмільйона франків безслідно зникли…

Я не питаю, чи не ви їх одержали… Я це знаю…

Він вимовив ці слова з таким презирством, якого ніколи не виявляв до жодної людини.

— Восьмого чи дев'ятого червня Буле одержав третю повістку з викликом до префектури на дванадцяте червня. Це вже могло скінчитися скандалом для нього, і він по-справжньому злякався… Незважаючи на те, а можливо саме тому, що він займався такими справами, Буле понад усе дбав про свою репутацію…

Ввечері одинадцятого червня, за день до того, як він мав з'явитися до нас, Буле був дуже стурбований, навіть розлючений… Ще б пак! Угатити такі гроші — і не мати спокою!

З десятої години вечора він починає дзвонити вам, але йому ніхто не відповідає. Нарешті, йому вдається додзвонитися, і ви погоджуєтесь прийняти його за якихось п'ятнадцять-двадцять хвилин…

Неважко уявити, що він вам казав, коли опинився у вас в кабінеті. Він вважав себе обдуреним. Адже взявши в нього півмільйона франків, ви обіцяли, що поліція забуде про нього і що його ім'я не згадуватиметься в газетах у зв'язку зі справою Мацотті…

І от, замість дати йому спокій, поліція знову викликає його на допит, а в коридорах управління завжди чатують журналісти й фоторепортери…

Він вважав, що його ошукали, і був обурений так само, як інший ваш клієнт, Гастон Моран, якого ви тут зустріли… Він, певно, почав погрожувати, що піде до поліції і виведе всіх на чисту воду…

От і все…

Ви знали, чим це скінчиться для вас, якщо дати йому змогу здійснити свою погрозу… І він не вийшов од вас живий…

Решта мене не стосується… Я не маю наміру чинити вам допит…

Він простяг руку до телефону і зняв трубку.

— Торанс… Можеш його відпустити… Тільки запиши адресу, він ще знадобиться судовому слідчому. Потім зайдеш до мене, ти знаєш за ким…

Він стоячи чекав інспектора, щоб якнайшвидше позбутися присутності адвоката.

І тоді майже пошепки Гайяр проказав:

— Ви ніколи не знали справжніх пристрастей, папе Мегре?

Комісар удав, що не чує.

— У мене їх було дві…

Комісар круто повернувся до нього спиною. Розчулюватися йому не хотілося.

— Спершу жінка, яку я прагнув за всяку ціну зробити щасливою…

В голосі бриніла гіркота. Він на хвилину замовк.

— А пізніше, коли хвороба прикувала її до ліжка, відчув потребу у якійсь продухвині… Тоді я вдався до азартних ігор…

В коридорі почулися кроки, у двері постукали.

— Заходь!

На порозі з'явився Торанс.

— Одведи його до арештантської і постережи, поки я повернуся…

Він навіть не бачив, як виходив Гайяр, і, знявши телефонну трубку, попросив з'єднати його з судовим слідчим, той згодився прийняти його негайно.

А трохи пізніше Мегре вже відчиняв великі засклені двері, що відділяли від злочинного світу царство судочинців.

Минула година, і він з'явився на порозі інспекторської, тримаючи в руці офіційний ордер на арешт. Люка зустрів його допитливим поглядом. Комісар мовчки простяг йому розгорнутий папірець.

— Він в арештантській з Торансом… Відвезете його до будинку попереднього ув'язнення…

— Надягти наручники?

Взагалі, цього вимагало правило, але й тут можливі були винятки. Мегре не хотів, щоб Гайяр думав, ніби він хоче помститися. Крім того, в останніх словах адвоката було щось таке, що трохи пом'якшило гнів, хоч і не змінило його на милість:

— Не треба…

— А як щодо краватки та ременя — сказати, щоб забрали?

Правило вимагало і цього, але… Він якусь мить вагався та, врешті, хитнув головою.

— Ні…

І вже до кінця дня не виходив із свого кабінету.

* * *

Того вечора він повернувся додому пізніше, ніж звичайно. Досвідчений нюх пані Мегре одразу встановив, що чоловік допіру грунтовно порушив лікарську настанову, й мовчки сів до столу і, поки їв, дивився кудись в одну точку посоловілими очима.

Потім підвівся і роздратовано вимкнув телевізор.

— Ти кудись ідеш?

— Ні…

— Що, розслідування скінчилося?

Відповіді не було.

Спав він неспокійно і прокинувся рано в препоганому настрої. До біса автобус! Вперше цього місяця на роботу він ішов пішки.

Він ще не встиг сісти за стіл, як на порозі з'явився Люка. Вигляд у нього був поважний і трохи таємничий.

— У мене для нас новина, патроне…

Невже він наперед знав, що має сказати інспектор? У Люка чомусь склалося саме таке враження.

— Жан-Шарль Гайяр повісився в камері.

Комісар поштовхом відчинив вікно і якийсь час мовчки споглядав зелені крони дерев, брунатну стрічку Сени, поцятковану човнами та баржами, метушню перехожих на мосту Сен-Мішель.

— Я ще не знаю подробиць… Ви гадаєте?..

— Що я гадаю? — раптом визвірився на нього Мегре.

Люка навіть здригнувся від несподіванки.

— Пробачте, я…

Він хутко зачинив за собою двері. Вони відчинилися знову лише за годину. Комісар Мегре вийшов із свого кабінету вже геть спокійний, заклопотаний новими повсякденними справами.